ISSN 1814–4357

Дачникам
садівникам
городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№2 Лютий 2011

Вирощуємо розсаду

Висаджуємо кращі сорти

Топінамбур лікує

METEOR EXPOCENTER

ТОВ Експо-центр "МЕТЕОР"
м. Дніпропетровськ, вул. ім. О.М. Макарова, 27а
тел.: +38 (0562) 357-357, +38 (056) 373 93 73
e-mail: agroprom@expometeor.com
http://www.expometeor.com

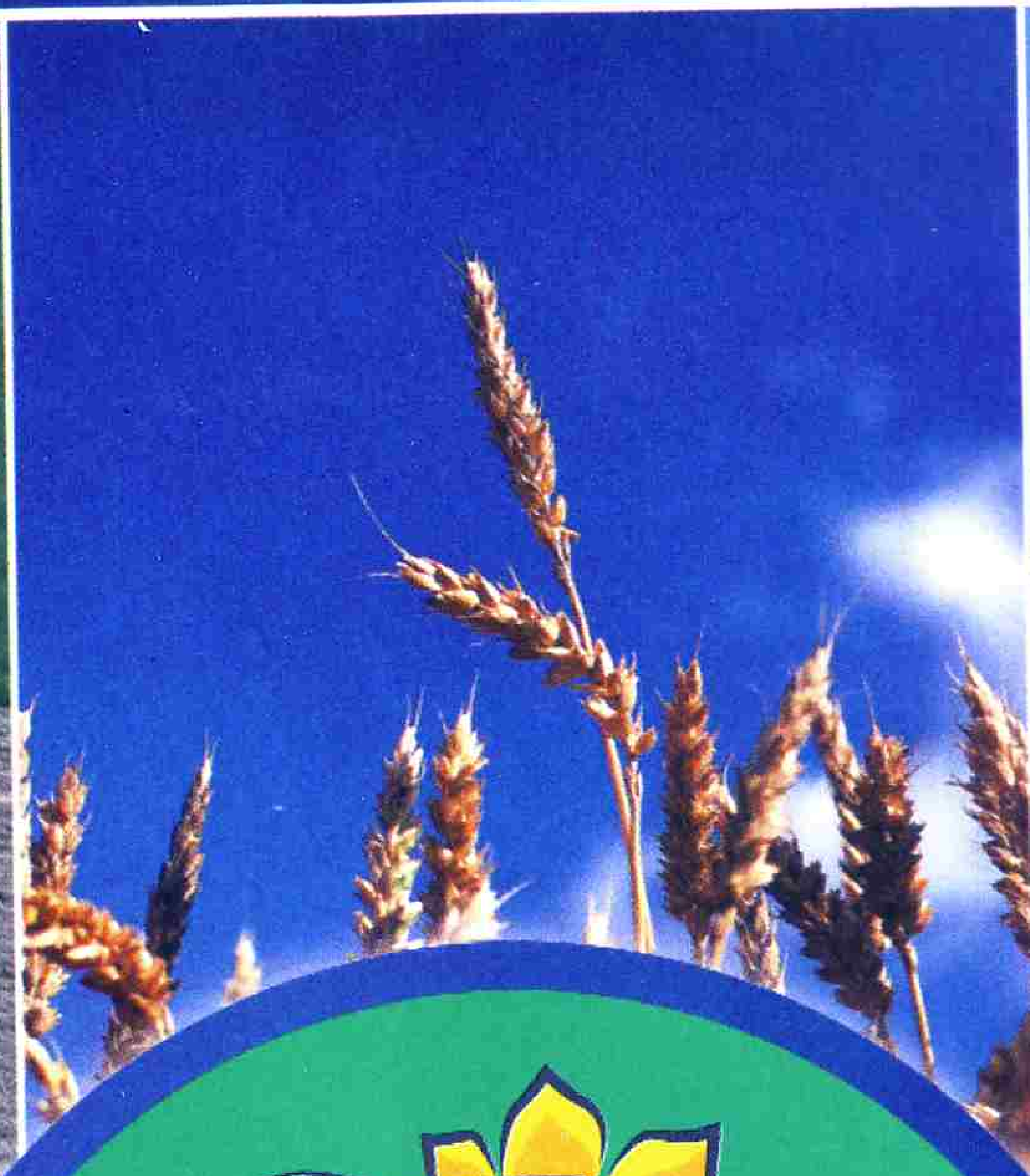

23 • 25 ЛЮТОГО • 2011 •

АГРОПРОМ-2011

9-а Національна виставка агротехнологій

Зі знанням справи

Pubert – найбільший світовий виробник малої грунтообробної техніки. В нашій країні, як і в усьому світі, продукція саме цієї компанії складає велику частину продажів європейських мотокультиваторів.

Секрет успіху цього сімейного французького підприємства полягає в тому, що вони ЗАВЖДИ знали, що роблять, і ЗАВЖДИ були першими. Конструкторський відділ компанії працює в безперервному режимі розробки і випробувань усіляких інновацій. Суть цих інновацій – зниження вартості продукту при збільшенні надійності. Саме вони вперше застосували шестеренчастий редуктор в механізмі реверса мотокультиватора замість старої конструкції, де його реалізовано через другий ремінь і проміжний ролик. Саме вони одними з перших відмовилися від конструктивно застарілих двигунів Honda серії GC на "пубертовських" культиваторах, замінивши їх професійними двигунами Subaru серії EX і Honda серії GX. Саме конструктори Henri Pubert S.A.S. уперше адаптували до мотокультиватора пневматичний механізм зчеплення. Вони ж у 2008 році разом з інженерами компанії Fuji Heavy Industries LTD розробили абсолютно нову технологію виробництва двигунів Subaru, яка дозволила знизити вартість двигуна Subaru EX без втрати його якісних показників. Двигуни, зібрані за новою технологією, отримали кодування Subaru EP (Engine Pubert – двигун Пуберта), і вже з 2009 року встановлюються на мотокультиватори.

З 2010 року на мотокультиватори Pubert почали встановлювати двигуни власного виробництва, що істотно зменшило вартість кінцевого продукту, зробивши його ще більш доступним для всіх.

Український дистриб'ютор компанії Pubert представляє на ринку понад десять одиниць техніки для вирішення різних завдань.

Серія надлегких і легких мотокультиваторів **Pubert MB** (Mecabeche) представлена декількома моделями масою від 12 до 18 кг, потужністю 1,5–2 к.с. з шириною обробки грунту 24–60 см. Двигуни, незважаючи на малу потужність, мають професійне виконання. Основне цільове призначення серії – міжрядний обробіток, прополювання.

Pubert ECO – напівпрофесійна серія мотокультиваторів. Комплектується професійними двигунами Honda GX120 (4 к.с), Honda GX160 (5,5 к.с.), Subaru EP16 (5,5 к.с.), Briggs & Stratton 6.5 I/C (6,5 к.с.) при максимальному розрахунковому захваті культиватора 60 см, двигуном Honda GX160 (5,5 к.с.) і двигуном Pubert (5,5 к.с), при максимальному розрахунковому захваті культиватора 90 см. Характерно, що дві останні моделі напівпрофесійної серії відрізняються від професійних не стільки продуктивністю, скільки зручністю в експлуатації (ергономічністю).

На професійних мотокультиваторах Pubert Primo встановлені двигуни Honda GX160 (5,5 к.с.) і Subaru EP17 (6,0 к.с.), Briggs & Stratton 6.5 I/C (6,5 к.с.). Ширина обробітку 90 см. Максимальну зручність користувачеві забезпечує плавне регулювання рукояток у двох площинах. Машини розраховані на 8–12-годинний робочий день і є еволюційними наступниками моделі, на якій Жан-Пьєр Пуберт в юності встановлював свій рекорд безперервної культивації.

Мотоблок **Pubert Quatro Junior** з двигунами Honda GX160 (5,5 к.с.), Subaru EP17 (6,0 к.с.), Pubert (5,5 к.с.) має усі функції, які є у мотокультиваторів, крім того, завдяки наявності валу відбору потужності на нього можна встановлювати додаткове устаткування – пневмоколеса і візок-причіп.

Pubert – техніка, що крокує в ногу з часом!

ДУМКА ПОКУПЦЯ. *Використовую мотокультиватор Pubert Primo 60 SC2 впродовж трьох сезонів. На ділянці площею 5 соток успішно використовую усі можливості культиватора (садіння картоплі, помідорів, перцю, прополювання і підгортання в період дозрівання, викопування картоплі). Культиватор надає мені неоціниму послугу при догляді за виноградником, фруктовими деревами і кущами.*

За час експлуатації у мене не було жодної проблеми з якістю. Тільки планова заміна мастила і очищення повітряного фільтра. З появою культиватора зменшилися трудовитрати і вивільнився час.

Плануму прикупити ще землі.

На фото: Шмирко В.В. (м. Запоріжжя)

Овочі на підвіконні

Рослини взимку у квартирі – це і краса, і здоров`я, й захоплена праця. Уявіть собі чудовий кущик петрушки чи пучок листя цибулі, яке зеленіє з ящичка або якоїсь ємкості. А зрілий помідор? Недарма йому дали назву "яблуко кохання". Рослини, що ростуть у кімнаті, розповсюджують приємний аромат. А в осінній та зимовий час овочеві мають вигляд, не гірший від квітів.

Зима... Навколо все біле, під ногами сніг скрипить. Все похмуре й одноманітне. Але що це? На вікні стоїть невеликий компактний кущ, весь у червоних плодах. Дивина! Та це ж помідор із стиглими плодами. Таке диво створив сорт помідора Москвич. Він призначений для вирощування в теплицях Заполяр`я, а тому має бути раннім, не вибагливим до світла і стійким до різких змін температур. Він такий і є. Рослина низенька, до 40 см, штамбова, компактна. Не пасинкується, тому добре облистнена, з великою кількістю круглих червоних плодів масою до 50 г, відмінного смаку. До збирання першого врожаю цьому ранньому сорту потрібно 90–105 днів, а в нашій місцевості він достигає на 30 днів раніше, ось вам і суперранній.

Готуючись до зими, в першу чергу потрібно серйозно подумати, як розквартирувати зелених друзів. Термін використання під овочеві культури освітленої площі житлового приміщення поблизу вікон становить 8–9 місяців (жовтень–травень–червень). Зовнішнього підвіконня, балкона, лоджії – 5–6 місяців (квітень–жовтень). На веранді рослини розміщують рано навесні (квітень–травень), восени (жовтень–листопад), а в окремі роки – і взимку (грудень–січень).

Площу внутрішнього підвіконня потрібно займати найбільш цінними рослинами з тривалим періодом вирощування – огірками, помідорами, солодким і гірким перцем, багаторічними пряно-смаковими рослинами (фенхель, кмин, меліса лимонна, гіссоп, майоран зимовий тощо). Розміщують ці рослини звичайно в один ряд на відстані 15–20 см одна від одної, відводячи для кожної 450–750 см площі для живлення. На одному підвіконні площею 4500 см^2 можна тримати одночасно по 6–10 рослин основної культури, а, поки вони розростуться, місяць займати його іншими культурами, наприклад, цибулею для вигонки зеленого листя.

Город у квартирі обмежений лише добре освітленим місцем. Це підвіконня, яке виходить на південь, південний схід і захід. Тільки й тут не завжди ідеальні для рослин умови. Від батарей опалення – спека, ґрунт пересихає, а від вікна тягне холодом, що несприятливо впливає на ніжні рослини. Не порушуючи інтер`єр квартири, підвіконня можна розширити. Розширене підвіконня заповніть рослинами, а потім навколо обтягніть йог плівкою. Тоді рослинам буде ні холодно, ні жарко, а саме так, як треба. Верх залишайте відкритим для обміну повітря.

Вигонка помідорів

Для помідорів ящик чи відро треба ставити на підставку біля підвіконня, щоб верх відра був трохи нижчий від підвіконня і рослини мали більше світла. Якщо немає підвіконня або воно дуже вузьке, то рослини, висаджені в один ряд, будуть краще освітлені.

Ящики роблять з подвійними стінками, між ними залишають вільний простір 3–4 см. Ширина внутрішнього ящика 25–30 см, довжина – по вікну. Вода, що накопичується від поливів, через отвір по трубочці буде стікати у відро.

У просторі вікна овочеві можуть бути розміщені в ящичках, горщечках, кашпо. Можна на підвіконні зробити полички, які легко збирати й розбирати. Але якщо зробите на вікні тепличку, буде зовсім добре.

При вирощуванні рослин у зимовий час необхідне електродосвічування, щоб тривалість дня становила не менше 10 годин. Електродосвічування розсади дозволяє на 20–25 днів раніше одержати продукцію і на 20–25% підвищити врожайність. Для цього зазвичай використовують люмінесцентні лампи, щоб на 1 м^2 припадало 40 вт, і розміщують їх на відстані 5 см від рослини.

Лампи розжарювання спричиняють значне перегрівання листя, їх можна застосовувати лише для вигонки цибулі, петрушки та інших вигоночних культур. невибагливих до освітлення. Лампи встановлюють на віддалі 50 см від рослин, даючи на квадратний метр 100–200 вт.

На грядці-етажерці добре вирощувати лише низькі овочі, щоб вони не затінювали один одного. На верхній полиці грядки у мене ріс сорт помідорів Крайова і давав добрі врожаї. Це польський сорт. Кущ висотою 1 м, із пазухи кожного листка виростає суцвіття, по якому формуються 5 плодів. Маю такі сорти помідорів, які можна вирощувати як у відкритому ґрунті, так і в кімнаті взимку.

Назва сорту	Кількість днів до першого збирання	Найбільша маса плоду, г	Висота куща, м
Червона шапочка	70	75	1,00
Мінгабел	79	30	0,15
Світанок	76	90	0,70
Красний охотнік	81	70	1,00
Мустанг	90	80	1,00
Солнишко	82	80	0,90
Ксюша	103	150	1,30
Універсальний Кульчицького	91	110	1,20
Оранжеве чудо	85	400	1,00
Резонанс	100	300	1,00
Бахтемир	116	500	1,10
Смарагдове яблуко (зелений)	102	350	1,20

Помідори вирощують у ящиках або в горщиках так, щоб для коріння кожної рослини було не менше 3 дм^2 ґрунту. Ґрунтосуміш складається із рівних частин перегною, землі та піску. Догляд за рослинами полягає у щоденному поливі розчином "для постійного живлення". На рослині повністю виламують всі пасинки. Щоб врожай був якнайшвидше (це ж зима), на стеблі залишають 2–3 китиці і видаляють верхівку, а коли потрібно, щоб рослина плодоносила 3–4 місяці, то на стеблі залишають 6–8 китиць.

І ще з власного досвіду. На мою думку, вирощені взимку помідори навіть смачніші, ніж літні. Можливо, не всі з цим погодяться, але це вже справа смаку.

Вигонка огірка

Огірки у кімнатній культурі найбільш поширені. Краще місце для вирощування їх у кімнаті – це саме підвіконня або поблизу нього, якщо вікна виходять на південь, південний захід чи південний схід.

Грядками можуть бути квадратні пластмасові відра, які можна купити у господарчих чи квіткових крамницях. Або збийте дерев`яний ящик по ширині й довжині вікна, вистеліть всередині плівкою, тільки щоб висота його була не менше 40 см. Можна висаджувати огірки і в поліетиленові мішки. Тільки пам`ятайте, що на кожну рослину потрібно 8–10 л ґрунту. Ґрунтосуміш така сама, як і для помідорів. Для мене це не має значення, бо я щодня поливаю рослини розчином "для постійного живлення".

Сорти огірка для кімнатної культури треба брати лише тепличні, ранньостиглі, пристосовані рости і давати добрі врожаї за недостатнього розсіяного світла, коливань температури, сухості повітря та порушення водного режиму. Давнім і єдиним сортом кімнатного огірка вважається Кімнатний Ритова. Створив його селекціонер М.В. Ритов ще до революції. В кімнаті він дає добрий врожай, тільки погано, що запилюється бджолами. А де взимку взяти бджіл для запилення? Ось і довелося самому займатися бджолиною роботою. Поки огірок був у межах вікна, проблем не було, але ж йому заманулося не лише закрити всі вікна, але й до стелі добратися, і там зелене шатро створити. Ось тут і виникли проблеми. Зараз ні в одній теплиці не використовують Кімнатний Ритова, бо створено багато партенокарпічних гібридів, які формують зеленець без запилення. Для кімнатної культури підходять сорти Зозуля, Апрельський, Сентябрьський і Кукарача.

Вибір сорту залежить від пори року. У зимово-весняній культурі, коли огірки починають вирощувати за умов дуже короткого дня й поганого природного освітлення, а також навесні, коли все росте й цвіте, вважають за один з кращих гібрид Манул (ТСХА-211). Для весняно-літньої культури, коли настануть сприятливі умови освітлення і можна вирощувати всі сорти, кращими вважаються гібриди Зозуля та його аналог – Апрельський (ТСХА-98), а також Кукарача (ТСХА-761). Для осінньої культури рекомендують вирощувати гібриди Сентябрьський та Кукарача (ТСХА-74).

Вигонка перцю

Від своїх предків, що жили і живуть у тропічних та субтропічних зонах Індії й Південної Америки, перець успадкував любов до тепла і вологи. Він ще й рослина короткого дня.

Перш за все у кімнатних умовах потрібно вирощувати ранні сорти і по можливості, з товстими м`ясистими стінками. З моєї колекції для цих потреб можна використати такі сорти:

1. Ранній Беспалова, до технічної зрілості потрібно 70 днів, маса плоду 150 г, товщина стінки 3,5–5,0 мм.
2. Червоний солодкий – відповідно 70 днів, 70 г, 3 мм.
3. Болгарський – 85 днів, 110 г, 4,00–5,00 мм.

З перцем найменше роботи і швидше одержуєш плоди. У вересні обрізаю стебла, щоб залишилися пеньки довжиною 10–15 см, ретельно мию рослину щоб, не дай Бог, у кімнату з перцем на занести яйця попелиці, бо її нічим не знищиш, отож доведеться викинути всі рослини. Після миття коріння садимо у підготовлену ємкість.

У гіркого перцю є чудові кімнатні сорти, які живуть і плодоносять декілька років на підвіконні у горщиках для квітів. Правда, плоди невеликі, але досить гіркі. У мене в Лубнах на підвіконні у горщику для квітів росло два сорти гіркого перцю. У одного плоди були довжиною 3 см, у другого – 5 см. На жаль, під час переїзду з Лубен до Миколаєва горщики побилися і рослини загинули. А назву сортів я вже й забув.

Вигонка фенхелю

На 30-ий день після сівби з`являється розетка великих листків з перисторозсіченою пластинкою на довгих черешках. Зовні листя фенхелю нагадує кріп, а смак і аромат у нього – як у анісу. Рослина містить багато аскорбінової кислоти, каротину, рутину, а також ефірних олій. Вона вологолюбна, потребує яскравого освітлення. Насіння сходить повільно (як у кропу). У кімнатних умовах росте до чотирьох років. Якщо ви викопали на городі і занесли фенхель в кімнату на дорощування, то сильно потовщується основа черешків у листі і стає міцнішим коріння. Це одна з моїх улюблених рослин.

Боротьба з шкідниками й хворобами

У мене зараз ні на городі, ні в кімнаті рослини ніколи не хворіють, бо насіння всіх овочевих культур зберігаю у піраміді. Що за сила це робить і як саме – цього ніхто не знає. Але це факт. Те ж саме може бути й у вас, якщо побудуєте піраміду. Рослини будуть стійкіші до несприятливих умов, а врожайність підвищується в середньому на 50%.

А щодо шкідників – то тут тільки профілактика. Бо якщо в кімнату потрапила попелиця, то знищити її вдається тільки разом з рослиною, та ще й дезінфекція приміщення потрібна, бо яйця вона може відкладати будь-де (двері, вікна, одяг і т.п.).

Догляд за рослинами

Догляд за рослинами в кімнаті – це полив і підживлення, та ще збирання врожаю. Під час росту овочеві рослини забирають з ґрунту елементи живлення і воду. Внаслідок цього у ґрунті погіршуються водно-фізичні властивості. Тому для успішного вирощування в кімнаті овочів звичайний ґрунт малопридатний, тобто, для одержання високих врожаїв необхідно створювати спеціальні ґрунтосуміші з добрими агрофізичними властивостями. Мені ж будь-який ґрунт підходить, бо рослини я щодня поливаю розчином "для постійного живлення" (суміш Міттлайдера).

Якщо вам необхідно на 7–10 днів кудись поїхати, то можете застосувати "життєву автономну систему" для поливу кімнатних овочевих культур. Треба взяти скляну трилітрову банку або відро, закрити поліетиленовою кришкою, зробити у ній отвір і вставити гніт.

В.В. Беспалов,
вул. Васляєва, 4 а, кв. 102, м. Миколаїв, 54018

ДІМ·САД·ГОРОД **№2** **2011 р.**
Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

ВИРОЩУЄМО РОЗСАДУ

Відпочинок городника дуже короткий. Вже на початку лютого можна починати сіяти насіння для висаджування розсади у плівкові теплиці з обігрівом. Якщо для поля – то можна це робити у другій половині березня. Саме час готувати інвентар, купувати насіння, добрива і препарати. Розглянемо вирощування розсади по культурах.

Загальні тонкощі. Одне з правил агронома – не економити на насінні, адже від поганого високого врожаю не отримаєте. Краще придбати елітне, фірмове, протруєне (це захистить проросток на якийсь час від деяких ґрунтових шкідників і хвороб) насіння гібридів (вони здебільшого дають більший врожай від сортів). Краще цю роботу робити заздалегідь. Нерідко трапляється: насіння потрібного сорту немає, а завезуть пізніше, або воно є в іншому спеціалізованому магазині, який у вихідні не працює. Таких випадків чимало, тож для уникнення стресу придбайте його раніше. Оскільки фірми вже зробили його підготовку, додатково щось робити з ним не потрібно: купив і сій. Наприклад, посівні якості сортуються за допомогою 150 показників, фотометрами, комп'ютерними програмами тощо. Навіть розбіжність в 1 мм за біометричними показниками дозволяє вибраковувати насіння, нетипове для даного сорту.

На жаль, для культур, що не є об'єктами інтенсивної селекції, малопоширених чи таких, які насінням розмножують рідко, такого насіння, природно, не випускають. Тож для, скажімо, насіння ревеню, лагенарії, чайоту, фізалісу, суниці, картоплі, інколи петрушки, селери, кропу та інших, насіння хоч і можна придбати, але доведеться підвищувати схожість самому. В домашніх умовах це легко зробити, поклавши його до соку алое (100%). За 6 годин насіння промийте і висушіть. Якщо тримати більше (до 12 годин), то сіяти потрібно відразу, бо воно бубнявіє. Все ж радимо це робити відразу перед сівбою. Альтернативою може стати і замочування насіння в ЕМ-препаратах. Обережно слід замочувати, як дехто рекомендує, у перманганаті калію (так званій "марганцівці"). При цьому насіння дезінфікується від вірусів. Проте достатньо замочити більше, ніж на півгодини, і не зійде жодна з насінин, адже це сильний окислювач, який знищить і зародок.

Грунтосуміш. Підготувавши насіння, слід подбати про ґрунт. Краще придбати вже готовий, наприклад, під маркою "універсальний" для розсади. Молоде коріння розсади потребує більш розпушених і менш щільних ґрунтів, ніж дорослі рослини. От чому краще, аби вони були на основі торфу, вже у готовому вигляді. Можна його підготувати й самому, але тоді до ґрунту додайте розпушувальні матеріали (тирсу, спилки, перепріле листя) і до 20% перегною. Підготовку зробіть заздалегідь, аби компоненти нагрілися до кімнатної температури, але аж ніяк не сійте у мерзлу грунтосуміш.

Захист розсади. Перша і єдина хвороба, з якою ви можете зустрітися під час вирощування розсади, – чорна ніжка. При цьому сходи раптово починають в'янути, прикоренева зона чорніє, як і коріння, яке відмирає. Хвороба розвивається за кислого середовища, тож іще в процесі перемішування компонентів додайте до них трохи крейди. Не завадить запастися й препаратами, що лікують і одночасно запобігають цій хворобі: біологічний Триходермін або більш доступний хімічний Превікур. Останній ще й стимулює ріст рослини. За перших ознак хвороби полийте розчином, симптоми зникнуть, і на врожаї це ніяк не позначиться: рослини дадуть високий врожай. Превікур легший за воду, тож спочатку налийте його в лійку, а потім – під струменем теплої води. Так утвориться піна, полив буде особливо ефективний.

Інвентар. Для вирощування розсади вам знадобляться касети або торф'яні адсорбуючі пігулки, горщечки, трохи керамзиту чи щебеню для дренажу (аби крізь отвори на нижній частині горщечків не висипався ґрунт). Щоб залишки води не зіпсували підвіконня, під низ покладіть плівку, а краще – пластикову підставку. Вона буде в нагоді, коли будете засипати суміш і можете розсипати її по кімнаті. Не бажано поливати рослини водопровідною водою з крана (в ній часто підвищений вміст хлору). Тож краще дати їй відстоятися 2–3 дні (так вона нагріється до кімнатної температури). До того ж теплолюбні рослини краще поливати теплою водою. Краще для цього взяти спеціальну ємкість, з носиком для поливу, ніж псувати трилітрову банку. В ній можна також розчиняти сік алое чи добрива для перших підживлень. За поливу такою водою проросток з`явиться швидше і буде потужнішим.

Існує і безгорщечковий спосіб, коли рослини сіють відразу у ґрунт теплиці, а потім проріджують. Недоліком його є те, що доведеться обігрівати всю споруду (хіба що відгородити частину теплиці), а також довше чекати сходів. Річ у тім, що, чим менший об'єм ґрунту, тим швидше він прогрівається, активніший повітрообмін. У ґрунті, промерзлому за зиму, чекати прогрівання доведеться довше. Хіба що за великих обсягів вирощування, коли підвіконня для великої теплиці замало. Одна з головних переваг цього способу – більш глибоке коріння – відійшла у минуле. Сучасні методи вирощування сіянців (у касетах та пігулках) з пікіруванням у горщечки разом з грудкою ґрунту повністю зберігають

1. Безгорщечковий спосіб: сіяти в ґрунт теплиці, а потім проривати має кілька недоліків. Один з них – видалені рослини мають пошкоджене коріння й швидко в'януть, особливо на сонці.

коріння, без обривів. А от лампи досвічування майже не потрібні. Світловий день у цей час і так швидко збільшується. Виняток – коли у вас північні вікна. Обирати потрібно найсвітліше місце. Починаючи з квітня, можна винести горщечки з рослинами на засклену лоджію, яку доцільно відкривати удень, закриваючи на ніч.

Посіяне насіння проростає швидко. За оптимальної температури для проростання 23–25°С сходи пасльонових з'являються на 6–8-й день, огірка на 4–5-й. При їх появі, коли проросте 75% рослин, потрібно зменшити температуру до 19–20°С удень і 16–18°С вночі, інакше витягнеться підсім'ядольне коліно, сіянці будуть тонкими і виляга́тимуть. Якщо немає можливості винести їх на лоджію, частково відкрийте вікно. Витягується воно й за нестачі світла. Частково виправити становище можна заглибленням до сім'ядольних листків під час пересаджування.

2. Поки рослини не розрослися, горщечки можна ставити впритул один до одного, а потім провести розстановку.

За першого справжнього листка зробіть пікірування. Так називається пересаджування сіянців на місце з більшою площею живлення. Поки вони маленькі, їм вистачає об'єму ґрунту (ґрунтосуміші) в чарунці касети чи пігулці, ящику. Тож на невеликій площі вміститься кілька десятків сіянців. Але коли рослини розростаються, починають затінювати одна одну, їх слід пересадити на місце з більшою площею живлення – у горщечки. Їхню роль з успіхом виконає тара з-під молокопродуктів. Тільки зробіть у нижній частині отвір для стікання зайвої води.

Помідор, перець, баклажан

Після 20-го дня темпи росту помідора збільшуються. Це є час першого підживлення. Нині його рекомендують робити комплексними добривами з повним набором мікроелементів. Такі, наприклад, мінеральні: Флоромікс, Басфоліар, Еколист та інші. Можна замінити їх органічними, наприклад, Гумі, Гумісол, Вермісол, Вермістим. Підійде й свіжий гній. Розчиніть його у співвідношенні 1:7. Не бійтеся передозувати добрива. Один полив ніяк рослинам не зашкодить. Баклажан і перець ростуть повільно весь розсадний період, тож час першого підживлення визначити важче, але це роблять за аналогією з помідором. Поливайте їх тільки теплою водою.

Баклажан трохи гірше витримує пересаджування, тому намагайтеся максимально зберегти коріння. Перець досить чутливий до аерації коріння. Переущільнений ґрунт для нього неприпустимий. Для нього готуйте розсадну суміш особливо розпушеною, додаючи перліт, великозернистий пісок або інші розпушувальні матеріали. До води під час поливу додайте перекис водню, гумати. Якщо у вас є акваріум, барботуйте воду для поливів щоразу (так називають насичення її повітрям, точніше – киснем).

Рослини розростаються, потрібно буде розставити горщечки у формі символу олімпіади, аби уникнути контакту й затінення. Під час пікірування видаліть слабкі сіянці, ті, що сильно гілкуються (мають у цей час два пагони). За слабкого росту можна підживити вдруге. Всі теплолюбні рослини потрібно висадити, коли скінчиться загроза заморозків (приблизно 20 травня), або висаджувати під плівку (агроволокно). Аби розсада помідора не переросла, сійте його після 20 березня. При бажанні визначте дату за календарем фаз місяця. Для цих культур потрібне сухе повітря – висока вологість відкриває шлях грибковим інфекціям. З пульверизатора обприскувати не слід.

Огірок, диня, кавун, кабачок, гарбуз, лагенарія

Ці культури родини гарбузових не витримують розсадного вирощування. Тож їхнє насіння слід відразу посіяти до горщечків, а з них висадити обережно. Щонайменший обрив коріння обернеться загибеллю рослин. Після сходів так само потрібно зменшити температуру повітря, аби запобігти витягуванню підсім'ядольного коліна. Вже на 20–25-й день рослини готові до висаджування. Знаючи це, зорієнтуйтеся з часом сівби, коли будете розміщувати їх під плівку чи у город, аби вони не потрапили під заморозки. Для них можна обмежитися лише одним підживленням.

Ці рослини полюбляють високу вологість. Відтак підвищити її можна, поставивши поряд з ними широку неглибоку посудину з водою. Можна обприскувати і з пульверизатора, але якість води з-під крану нині така, що на листках нерідко з'являються плями. Наприклад, вміст заліза лише 2 мг/л у воді лишає на листі бурі плями, які часто помилково приймають за якусь хворобу або нестачу якогось елементу живлення. Намагаючись виправити становище, поливають комплексним добривами або застосовують пестициди в кімнаті. Через це віддайте перевагу першому способу.

Капуста

Вирощування розсади усіх капуст, за винятком пекінської, має багато спільного. Якщо ви обираєте не касети і не адсорбуючі пігулки, а ящики, насіння пізніх сортів сійте рідше (наприклад, за схемою 8х8 см), а ранніх і середніх – можна й густіше. Рослини пізньої капусти великі, потужні, її можна висадити раніше (а відтак і раніше сіяти). Вона стійка до стрілкування. Капуста добре витримує обриви коріння, пересаджування, але також під час пересаджувань бажано зберігати ком ґрунту. Вона досить вибаглива до родючості ґрунту, тож у розсадний період потрібні 2–3 підживлення. Під час роботи з нею поставте й уважно стежте за етикетками. Часто її плутають (ранню з середньою, білоголову з іншими), а потім починаються претензії до реалізатора. Можливо, він просто заплутався у ділянках та етикетках. В результаті ви придбали не те, що хотіли.

Ю.В. Слєпцов,
НУБіП України

Складові стабільного врожаю

Вирощувати власні овочі не тільки престижно, але й корисно. Купуючи овочеву продукцію на ринку або в супермаркеті, споживач не завжди впевнений у її якості та екологічній чистоті. Фермери, прагнучи одержати якнайбільше транспортабельної продукції, намагаються дотримувати необхідних елементів технології. При цьому використовують, як правило, гібриди закордонної селекції, у яких основний козир – це продуктивність, а не смакові якості. Звичайно, це гібриди інтенсивного типу, тобто максимальну віддачу забезпечують при максимальній "хімізації" – застосуванні добрив та пестицидів, які накопичуються в продукції і надходять на стіл покупцеві. Деякі закордонні гібриди містять ГМО.

Який же вихід? Це забезпечити себе власними чистими овочами. Під чистими маємо на увазі незасмічені нітратами й пестицидами.

Успіх складається з багатьох доданків: стійкі й перевірені сорти, якісні насіння та розсада, своєчасний і правильний догляд за рослинами. Про це в періодичній пресі написано чимало. І все ж городник запитує: "Що ще раціонального почерпнути, аби освоїти ці нехитрі тонкощі?".

Публікуючи результати своїх експериментів, показуючи фото овочевих насаджень, ми абсолютно нічого не приховуємо і ділимося з постійними читачами, намагаючись популярно й послідовно викласти кожний агрозахід. Городники, милуючись і захоплюючись цією красою, заражаються ентузіазмом, намагаються впровадити все краще у себе на городах. У багатьох це виходить, і непогано.

Дуже важливо навчитися самостійно вирощувати якісну й повноцінну розсаду, при цьому строки висіву насіння залежать від строків висаджування розсади на постійне місце. У розсади, купленої на ринку, як правило, обриваються кореневі волоски, вона травмується під час транспортування. Розсаду небажано вирощувати в ящику, тому що коренева система неминуче постраждає в процесі пересаджування. Кожній рослині варто надати окрему ємкість. Ґрунтова суміш для розсади має бути пухкою та помірно вологою, з достатньою кількістю поживних речовин для розвитку кореневої системи й усієї рослини. Для посушливих літніх умов вегетації важливо сформувати потужну кореневу систему.

Слід пам'ятати, що під час садіння засипати треба тільки горщечок, у якому росла розсада. Якщо засипати додатково частину стебла, то на ньому відразу почнуть з`являтися корінці, що затримає ріст рослин та утворення суцвіть. Тому в переросоої розсади треба повністю засипати лунку тільки через два тижні, коли рослини добре приживляться. Після висадження розсаду не варто поливати приблизно два тижні, щоб добре розрослася коренева система.

З кожним сезоном доводиться переконуватися в тому, що багато рекомендованих заходів агротехніки вирощування овочів стають обов'язковими в нинішній екологічно непростий час. Всі несприятливі сюрпризи погоди необхідно прораховувати наперед, навіть не знаючи прогнозу. І тому кожний городник мимоволі перевтілюється з аматора в професіонала, оскільки вже знає всі тонкощі вирощування улюбленої культури не гірше за досвідченого вченого.

Не будемо детально зупинятися на кожному агрозаході, але хочемо відповідально й переконано відзначити, що гарантією порятунку томатних рослин від хвороб, посухи й стресів в останні несприятливі роки були:

- шпалерний спосіб вирощування (особливо високорослих сортів);
- застосування мульчування посівів;
- використання стійких сортів;
- впровадження краплинного поливу;
- обробки посівів – як профілактичні, так і під час вегетації.

Тільки завдяки перерахованим технологічним прийомам ми змогли максимально зберегти насадження помідорів у несприятливих погодних умовах минулорічного сезону.

Рослини, закріплені на шпалерах, вчасно пропасинковані, з корінням, вкритим хвойною мульчею, з вологою, що надходить безпосередньо під корінь, стояли неураженні й не відчували погодних катаклізмів. Дуже велику роль зіграла мульча в захисті кореневої системи від неймовірної спеки. Земля під таким покривом залишалася теплою, вологою й пухкою. Не було потреби розпушувати міжряддя і полоти бур'яни. До того ж, у ґрунті збільшується родючий шар, тому що мульчувальний матеріал (перегній, обпале листя, скошена трава, солома, хвоя) поступово перетворюються на родючий пухкий шар. В результаті врожайність підвищується на 50% і більше. Коренева система під мульчею краще забезпечена киснем.

Не варто переконувати городників у тім, що вдалий підбір сорту на 50% забезпечує успіх в одержанні висо-

Штамбова розсада.

Мульча. Крапельний полив.

кого і якісного врожаю. І, тим більше, в разі погодних негараздів можна визначити і виділити для своєї конкретної зони найбільш стійкі й вдалі сорти та гібриди.

Широкий вибір сортів томатів є у підприємців, чий бізнес заснований на торгівлі розсадою. Й досі користується підвищеним попитом розсада зі штамбовою формою куща типу відомого сорту Волгоградський 5/95: штамбові рослини міцні, добре облистнені і протистоять вітрам, стійкі до загущення й полягання, красиво виглядають на грядці. З-поміж новинок виділяються штамбові сорти: Чайка, Рожева мрія, Штамбовий великоплідний, Штамбовий рожевий, Роза вітрів, Рожева перлина, Болгарська сливка, Еврика -плюс, Рожевий лідер, Калинка-Малинка, Сентоза, Персик, Човник.

Аматорські сорти томатів завжди затребувані, оскільки можуть задовольнити найвибагливішого виробника і споживача. Сортимент щороку поповнюється цікавими новинками. Нові й актуальні напрямки в селекції – створення стійких до спеки сортів, а також великоплідних середньостеблових, з яких найбільш улюблені городниками в нашій колекції: рожевоплідні – Корніївський, Рожевий Фламінго, Чудо Землі, Великоваговий поїзд Сибіру, Будьоннівка, Бояриня, Фатима, Настенька, Дзвони Росії, Зінуля, Супер-Модель; жовтогарячі і жовтоплідні улюбленці – Золоте руно, Монастирська трапеза, Рижик, Лунний восторг.

Рожева бурулька

Найбільш екологічно пластичні й невибагливі, які потребують мінімального пасинкування і "втікають" від хвороб, ранньостиглі, червоноплідні – Загадка, Санька, Вогні Москви, Вискочка, Велетень, Мариша, Локомотив, Ейфелева вежа, Елегант.

Салатні гіганти вражають уяву смаком, привабливістю, більшою розмаїтістю форм та забарвлень: Гігант Новикова, Індіра Ганді, Безрозмірний малиновий і червоний, Китайський велетень, Російська душа, Фіделіо, Король гігантів.

Городники ніяк не можуть обійтися без "довгограючих" томатів, плодоношення яких розтягнуте до самих морозів: незрівнянна Рожева бурулька, вся група Де-Барао, на чолі із Царським, красунчики Чіо-Чіо сан, Черрі, Ганна Герман, Виноградний, Сливка, Жовтогарячий гігант.

Соловей

Фермерів-професіоналів, як завжди, цікавлять гібриди, які забезпечують високий урожай транспортабельної, смачної й ринкової продукції. Гідні впровадження нові молдавські гібриди з висотою стебла 100–120 см: Примадонна F_1, Іванич F_1, Любов земна F_1, а також з висотою 60–70 см: Куманьок F_1, Єсенія F_1, Єлизавета F_1.

Формуючи сортовий склад томатів для невеликої дачної ділянки, варто обов'язково ввести до нього аматорські рожевоплідні сорти, які допоможуть зменшити витрати на купівлю дорогої, смачної й корисної продукції на ринку, а також продовжити період її споживання. Але при цьому треба раціонально розмістити їх на своїй ділянці, щоб забезпечити надійну й стійку опору. Так ви зможете сформувати у себе на грядці томатний рожевий конвеєр.

Маринкин язичок

В останні роки дуже уражуються вірусними хворобами не тільки томати, а й перець солодкий. В окремі роки втрати врожаю від вірусів сягають 50%. Значну стійкість до цього лиха виявили популярні місцеві сорти "від Сенкевичів": ранні Богдан і Анастасія, середньостиглі – Вероніка, Людмила, Маринкин язичок, середньопізній – Червоний гігант. Щодо стійкості до спеки в нашій колекції виділяються сорти Паприка, Владика, Еней, Царевич, Шарм.

Перспективний напрямок у селекції баклажанів – створення сортів з білосніжною м'якоттю та генетичною стійкістю до нагромадження гіркоти. Крім Геліосу гідні замилування й не мають собі рівних щодо грибного смаку Сауран, Смугастий рейс, Білий лебідь. Незважаючи на посушливі умови, ці сорти сформували відмінний урожай високоякісної продукції.

Потепління клімату – на благо огіркам. Та все ж потрібно вчасно поповнювати запаси ґрунтової й повітряної вологи. Огірковий сортимент великий і різноманітний, але як не заблукати в ньому? Багато українських городників зупинили свій вибір на російських гібридах з "пташиними" назвами: Журавленя F_1, Соловей F_1, Голубчик F_1, Ластівка F_1 і Фенікс-Плюс. Всі вони відрізняються раннім, але тривалим плодоношенням, стійкістю до ураження несправжньою борошнистою росою. Зеленець привабливий, універсального використання.

Є чудові новинки й у групі сортів капусти. Селекція на стійкість до спеки також ведеться російськими вченими. Останні два–три роки відмінно зарекомендували себе гібриди Мар'яна F_1, Орбіта F_1, Грація F_1, Валентина F_1. Крім стійкості до спеки, ці гібриди мають підвищену щільність головки з маленьким внутрішнім качаном, прекрасний смак у свіжому вигляді й у засолюванні, чудові показники лежкості.

Підібравши оптимальний сортовий склад овочевих культур різних груп стиглості, городники зможуть сформувати у себе конвеєр овочів і вживати їх і раніше, й довше.

Олена Лазарєва,
доцент Дніпропетровського державного аграрного університету,
Олексій Лазарєв,
агроном-фахівець

Мініатюрні томати

Казковий світ томатів таїть у собі незліченну кількість сортів. Серед них є великоваговики масою від 500 г до 1,5–2 кг; із середньою масою від 150 до 400 г і для цілоплідного консервування – 80–180 г. Але є й сорти з дрібними плодами. Їх ще називають мініатюрними.

Чудо світу

Думаю, багато читачів погодяться зі мною, якщо назву ці сорти ще й делікатесними. Їх по праву так можна називати через їхній витончений смак, маленький розмір і, звичайно ж, забарвлення плодів.

У моїй колекції небагато таких сортів. Це неповторне диво природи: сорти Черрі, Чіо-Чіо-Сан, Здорове життя, Чудо світу й Голдкроне. Плоди цих сортів зібрані в грона по 10–25 штук. Їх можна знімати цілими гронами, промити й подавати на стіл. У гроні вони довго зберігаються, не втрачаючи своїх смакових якостей і товарного вигляду. У зимовий період – це перший овоч у ресторанах.

Кожний сорт має свої особливості. Якщо Черрі можна й не підв'язувати до опори, то цей прийом не виключений при вирощуванні сортів Чіо-Чіо-Сан, Здорове життя, Чудо світу. Під час підв`язування слід стежити за тим, щоб грона із плодами або листки не потрапляли між опорою й шпагатом (бажано під листком або відразу під гроном, аби від маси плодів шпагат не сповзав долілиць).

Важливо під час цвітіння сорту Чудо світу струшувати суцвіття, що сприяє кращому запиленню їх та збільшенню врожайності. Стебло у нього ліанного типу, сягає до 3 м. Підв'язувати до опори – не складний прийом, стеблу тільки треба допомогти оповитися навколо неї. Потім у декількох місцях підв'язати стебло (для підстрахування від сповзання з опори під вагою плодів). Плоди важать 60–80 г, круглі лимонного кольору, із чудовим смаком. Ті, які ще не достигли, краще використовувати для засолювання й консервування. Під дією розсолу й високої "шокової" температури вони миттєво вступають у стадію дозрівання.

Чіо-Чіо-Сан

Здорове життя

Здорове життя – ексклюзивний сорт гронового томату з унікальними лікувальними властивостями. У його плодах міститься багато лікопену – антиоксиданту, що захищає клітини різних органів і тканин від ушкодження високоактивними вільними радикалами (потужний протираковий захист). Лікопен знижує вміст холестерину, перешкоджає розвитку атеросклерозу, серцево-судинних захворювань. Він міститься в плодах, у томатному соку, в пасті та соусах. Плоди круглі, червоні, масою 40–50 г, зібрані в гроно по 6–8 штук, чудових смакових якостей – для цілоплідного вживання, соління й консервування. Кущ потужний, добре облиствений, висота його стебла сягає 1,5 м.

Голдкроне

Томат Черрі – з плодами червоного кольору, масою 20–25 г. В одному гроні близько двох десятків плодів із прекрасним смаком.

Черрі

Сорт **Чіо-Чіо-Сан** має середньостиглий строк дозрівання. Плоди у вигляді маленьких сливок, масою 50–60 г, з дуже приємним солодким смаком. В одному гроні більш як півтора десятка плодів. Незважаючи на жахливу спеку минулорічного сезону, всі сорти цих томатів дали прекрасний урожай. Їхні плоди приносили величезну радість усім, особливо дітям!

Голдкроне – це сорт з бурштиново-жовтими мініатюрними томатами. Його кущ сягає висоти 1,8 м, а плоди, зібрані в гроно до 40–50 штук. Плодоносить довго й розтягнуто. Маса плодів не перевищує 30 г. Вони мають солодкуватий смак.

В.І. Чебаненко,
городник-аматор,
с. Бреусівка, Козельщинський р-н, Полтавська обл.

Вирощую гарбузи давно. За багато років "приручив" чимало сортів. Завжди прагнув підібрати такий сорт, щоб у ньому поєднувалися кращі якості цієї чудової "сімейки": лежкість, привабливий вигляд, високі смакові якості, і звичайно ж, цілющі властивості. І от, нарешті, моя мрія збулася: мені вдалося придбати гарбуз, що повністю відповідає вищеописаним вимогам. Назва цього малопоширеного гарбуза – бенінказа.

Родом ця екзотична рослина з острова Ява, але добре росте в Китаї, Японії й на нашій рідній матінці-землі –

Племінниця Настенька біля плодів бенінкази

Екзотична й цілюща бенінказа

Україні. У цьому я переконався, вирощуючи її багато років на різних ґрунтах: від чорнозему до суглинку.

Бенінказа – сланка однолітня рослина, росте дуже швидко. Агротехніка практично не відрізняється від вирощування звичайних гарбузів. Але у неї є одна велика перевага: для неї не треба шукати куточок вдалині від інших сортів гарбуза, або вона не перезапилюється.

Насіння висіваю безпосередньо у ґрунт, коли він прогріється до +10–12°С. Невеликі, білого кольору насінини мають дуже гарну схожість, тому в лунку кладу по 2–3 на глибину 3–4 см.

Варто зауважити, що бенінказа – холодостійка рослина, витримує заморозки до 4°. Торік я зробив експеримент: посіяв насіння під зиму. І яким же був мій подив та захоплення, коли я побачив перші сходи! Урожай перевершив всі мої очікування. Я посіяв не дуже багато, й на фото ви бачите врожай саме з тих рослин, що було посаджено під зиму. На одному кущі зав'язується безліч плодів, які зберігаються у звичайних умовах до трьох років, не втрачаючи своїх смакових і цілющих властивостей.

Бенінказа

До моменту дозрівання гарбуз покривається товстим восковим нальотом, завдяки якому дуже довго й зберігається. Шкірка м'яка, м'якоть дуже соковита, білого кольору, з високим вмістом пектину, вітамінів та мікроелементів.

Бенінказа має безліч цілющих властивостей, яких не має жоден сорт гарбузів. Незаперечний факт, у тибетській медицині, що славиться на увесь світ найвищим відсотком вилікування хворих різними захворюваннями, бенінказу вирощують для лікувальних потреб. Ось далеко не повний перелік хвороб, при яких використовують для лікування м'якоть і сік бенінкази: гастрит, виразкова хвороба шлунка, атеросклероз, артрит, хвороби печінки й нирок, підшлункова залоза, набряки, ожиріння за передчасного старіння та серцево-судинних недуг. Сік виводить із організму холестерин і радіонукліди, що в наш час дуже актуально.

Ця рослина – справжня "аптека". Вона не тільки лікує, але й застосовується з метою профілактики хвороб. Протипоказань до її вживання немає. Тому насолоджуватися її смачним соком або кашою може й старий, і малий, не побоюючись за своє здоров'я, а, навпаки, зміцнюючи його.

З цього дивовижного гарбуза можна готувати безліч чудових страв, це справжній Клондайк для господарок: плоди смажать, тушкують, консервують, готують з ними супи, рагу, різні приправи, маринують. Нарізані на шматочки й зацукровані зрілі плоди використовують, як цукерки: це екологічно чистий продукт для малят. У Китаї бенінказу сушать і беруть у далеку дорогу як додаток до основного раціону, щоб не покидали сили. Насіння підсмажують і використовують, як заспокійливий і тонізуючий засіб, а з молодих листків і пагонів готують салати.

Зважаючи на те, що зберігається цей гарбуз роками, страви з нього можна готувати і в люту холоднечу, й навесні, коли плоди інших сортів уже давно зіпсувалися.

Всім бажаючим, хто не забуде вкласти конверт зі зворотною адресою, безкоштовно вишлю насіння на розведення. Упевнений: посадивши цю рослину в себе на ділянці, ви не розчаруєтеся. Бенінказа стане вашим улюбленим сортом гарбузів на довгі роки.

Олександр Іванович Кріпак,
вчений агроном,
с. Мишурин Ріг

Суданська трава – цінна кормова культура

Суданська трава (*Sorghum sudanensis*) – це високоросла рослина з могутньою кореневою системою. Стебла досягають двох метрів заввишки. Листя сильно розвинуте, суцвіття волоть. Суданка дуже сильно кущиться. Майже від кожного вузла утворюються довгі пагони. Добре розвинута коренева система дає можливість суданській траві використовувати воду з мінеральними речовинами з глибинних шарів ґрунту (до 2,5 м). Суданка витрачає воду економно, добре витримує посуху і дає високі врожаї навіть у дуже бідні на опади роки. Вона вибаглива до тепла.

За даними лабораторії польового кормовиробництва ННЦ "Інститут землеробства УААН" затрати сукупної енергії при вирощуванні суданської трави порівняно з кукурудзою зменшуються з 21 до 16 ГДж/га, або в 1,3 раза. За урожайності 600–700 ц/га зеленої маси та високої кормової цінності (вміст протеїну – 14–16%, забезпечення кормової одиниці перетравним протеїном 117–126 г) вона перевершує більшість однорічних культур. До того ж суданська трава характеризується доброю отавністю. За умови високого скошування (8–10 см) після першого укосу рослини інтенсивно кущаться і завдяки потужній кореневій системі швидко відростають. За вегетаційний період у зоні Лісостепу ця культура дає повноцінні 2–3 укоси. Розподілення зеленої маси за укосами становить: 1-й – 40–45%, 2-й – 30–40%, 3-й – 20–25% від загального врожаю, тобто забезпечується рівномірне надходження корму.

У системі зеленого та сировинного конвеєра суданку вирощують на сіно, зелений корм, силос, зерно і широко використовують як пасовищну траву, оскільки вона добре витримує випасання та витоптування. Висіявши її у кілька строків, можна забезпечити конвеєрне надходження зеленої маси протягом другої половини літа та восени, коли особливо відчутний дефіцит зелених кормів.

Суданська трава утворює потужну надземну масу і кореневу систему й цим пригнічує однорічні та багаторічні бур'яни. В результаті поля очищаються від злісних бур'янів. В умовах дорожнечі хімічних засобів захисту рослин від бур'янів ця особливість культури є дуже цінною.

Суданська трава займає перше місце з-поміж однорічних злакових трав за вмістом протеїну. Вона перевершує могар, чумизу, кукурудзу, сорго та ін., а поступається лише однорічним бобовим травам. За вмістом жиру – не відрізняється від інших трав і значно перевищує їх за вмістом вуглеводів. Характеризується високою перетравністю.

Висока кормова цінність характерна для суданки на ранніх фазах укісної стиглості. В міру старіння якісні показники різко погіршуються. У фазі виходу в трубку в 1 кг абсолютно сухої речовини міститься 16 % протеїну і 31% – клітковини. Вже у фазі викидання волоті вміст протеїну зменшується до 11%, а клітковини – збільшується до 35%.

Для покращення цінності корму слід застосовувати сумісні посіви суданської трави з бобовими та хрестоцвітими (вика яра, пелюшка, редька олійна, ріпак озимий). Сумісні посіви є кращими попередниками в сівозміні для інших сільськогосподарських культур. Суданську траву можна також підсівати під інші культури на зелений корм (одночасним висівом або підсіванням по сходах). Це дає змогу отримати додатковий урожай за рахунок суданської трави, яка легко витримує затінення покривною культурою і добре відростає після скошування.

Згідно даних лабораторії польового кормовиробництва ННЦ "Інститут землеробства УААН", для забезпечення конвеєрного надходження зеленої маси необхідно висівати суданську траву, починаючи з першої декади травня у кілька строків з інтервалом 15–20 днів. Оскільки суданська трава – злакова культура, то внесення азоту є обов'язковим для отримання високого врожаю. Ще кращі результати дає застосування азоту у два прийоми: половинна стартова доза одночасно з посівом та після першого укосу. Фосфорні добрива менш ефективні, а калійні – малоефективні. На застосування добрив у структурі затрат припадає велика частка коштів. Тому для отримання високої рентабельності виробництва економічно та енергетично доцільним є застосування лише азотних добрив – $N_{(30+30)}$.

Застосування технічного азоту у великих дозах з економічної точки зору не є доцільним. Підвищити продуктивність травостоїв можна біологічними методами. Органо-мінеральні біоактивні добрива (ОМБД) "екобіом" сприяють повному відновленню мікробіологічної рівноваги поля впродовж одного вегетаційного періоду, підвищують біологічну активність ґрунту та забезпечують оптимальне живлення рослин макро- і мікроелементами. ОМБД "екобіом" слід вносити під культивацію в дозі 1 т/га.

Мікробіологічний препарат "клепс" активізує засвоювання азоту повітря та перехід важкодоступних форм фосфору в доступну для рослин форму. Препаратом обробляють насіння безпосередньо перед сівбою (50 мл "клепса", розведеного в 10 л води, на 1 тонну насіння).

Згідно з метеорологічними даними, останнім часом відбувається різка зміна клімату. Особливо часто в останнє десятиріччя відмічаються роки з екстремальними погодними умовами. В зимові періоди часті чергування затяжних потеплінь із значними морозами призводять до поганої перезимівлі та випадання багаторічних трав. Влітку також відмічаються часті посухи й нерівномірний розподіл опадів протягом вегетаційного періоду. Такі погодні умови не є сприятливими для більшості традиційно поширених у зоні Лісостепу культур. Маючи цінні кормові й господарські властивості, суданська трава заслуговує на широке впровадження в умовах північного Лісостепу.

Технологічна схема вирощування суданської трави в одновидових і сумісних посівах передбачає: лущення стерні (Т-150К, ЛДГ-15) на глибину 6–8 см відразу ж після збирання попередника; оранка (Т-150, ПЛН-5-35) на глибину 22–25 см через 7–10 днів після лущення; культивація з боронуванням за необхідності (МТЗ-80, КПС-4, 4БЗСС-1,0) на глибину 8–10 см; ранньовесняне боронування (МТЗ-80, 4БЗСС-1,0) при фізичній стиглості ґрунту; передпосівна культивація (МТЗ-80, УСМК-5,4А) на глибину 5–6 см; передпосівне коткування (МТЗ-80, ЗКК-6); сівба з одночасним внесенням добрив (МТЗ-80, СЗУ-3,6) на глибину загортання насіння 5–6 см при температурі в цьому шарі ґрунту 10–12°С; коткування посіву (МТЗ-80, ЗКК-6) вслід за сівбою; досходове боронування (МТЗ-80, ССТ-16, 15БЗСС-1Д).

Технологічною схемою вирощування суданської трави на зелений корм передбачено: косіння з подрібненням (Е-281); перевезення маси на 2,6–3,0 км (ЮМЗ-6Л, 2-ПТС-4); навантаження мінеральних добрив (ЮМЗ-6Л, ПЕ-0,8Б); внесення мінеральних добрив (МТЗ-80, 1РМГ-4).

Технологічна схема вирощування суданської трави на насіння включає: пряме комбайнування (Дон-1500); перевезення насіння на відстань 2,6–3,0 км (ЮМЗ-6Л, 2-ПТС-4), при потребі проводиться очистка та підсушування насіння.

С.М. Слюсар,
ННЦ "Інститут землеробства УААН"

Консультує спеціаліст

Таку моркву можна їсти

Коли посіяла моркву із придбаного мною сортового насіння, мене здивувала морква синього кольору, з фіолетовим відтінком. Листкова пластинка теж була з таким відтінком, він доходив до листя, а подекуди був і на листі. Чи можна вживати таку моркву в їжу? І що призводить до зміни кольору?

Б.М. Мартинюк,
с Понінка, Полонський р-н, Хмельницька обл.

Майже кожний сорт за комплексом ознак є популяцією. Залежно від того, з яких форм буде взято насіння (з країв зонтика чи периферії), в яких умовах будуть розвиватися насінники, можливі відхилення від сортових ознак. Зокрема, нерідко можна побачити серед білоголової капусти форми з фіолетовим забарвленням та зеленим – і це в пакеті одного сорту.

Скоріш за все до насіння потрапили домішки різних гібридів, відбулося перезапилення, навіть за дотримання просторової ізоляції. Зауважимо, що у закордонних (голландських чи французьких) фірм таке явище відсутнє, оскільки на гібридне насіння потрібно підбирати батьківські пари, та й селекційний процес більш ретельний і на вищому рівні. Тож можете вживати цю моркву в їжу, але радимо придбати насіння більш високоякісне, фірмове, гібридне.

Чому буряки солоні?

Минулого року рослини буряка столового вродили добре, але смак одних коренеплодів солоний, тоді як інших – ні. Ніяких мінеральних добрив не вносила. Що це за явище?

Г.А. Чміль, *Миколаївська обл.*

Таке трапляється доволі рідко. За нестачі кисню у грунті (коли він переущільнений, важкий за механічним складом) послаблюється засвоєння корінням калію, заліза, нітратів, тоді як посилюється – натрію. Звичайно, солоною водою ви не поливали, але хлорид натрію (натрій знайшов іони хлору) міг утворитися з внесених раніше хлормістких добрив – хлориду калію, калійної солі, хлориду амонію. Чи не вносили ви їх у минулі роки?

Солоний смак може давати не лише хлорид натрію, а й ряд інших солей, в тому числі карбонатів, що буває за зрошення водою з підвищеною жорсткістю. В зоні недостатнього зволоження вони розчиняються повільно, проявляючись за кілька років після внесення. У вас був добре розпушений ґрунт? Вочевидь, це було лише на верхньому шарі ґрунту, а нижні 20–30 см переущільнені. Трапляється таке не лише за поганої аерації ґрунту, а й за зміни кислотності у лужний бік. Вочевидь, у вас ґрунти варіюють за складом, якщо таке було на вибіркових рослинах, а не на всіх. Отже, що порадити?

За можливості зробіть аналіз ґрунту, взявши проби з різних горизонтів, аби визначити його щільність, склад і наявність натрію. По-друге, не вносьте мінеральних добрив, лише перепрілі органічні, щороку розпушуючи і перекопуючи його. По-третє, замовте розширений аналіз води (коштує близько 400 грн.). Дорогувато, але так ви будете знати її якість, що ви п'єте, та ще й звузите коло можливих причин пошуку. Якщо виявиться, що причина у воді, доведеться шукати шляхи її очищення або дізнатися про інші деталі, наприклад, історію цієї ділянки.

Ю.В. Слєпцов

Земляну грушу, або топінамбур, у народі не випадково називають вічною картоплею, адже на одному місці вона може рости до 30 років, а врожай дає у 5–6 разів більший, ніж звичайна картопля. Але найважливішим є те, що вчені, які досліджували склад і харчову цінність топінамбура, були вражені розмаїтістю вітамінів та мікроелементів, які містяться в його бульбах. Окрім високих поживних властивостей, топінамбур має й надзвичайно цінну особливість: він не вбирає в себе і не накопичує шкідливих та отруйних речовин, навіть коли росте в екологічно забруднених зонах.

Топінамбур: "утилізує" глюкозу й поліпшує зір

Ще Гіппократ говорив, що "їжа має бути ліками, а ліки їжею". Цим його вимогам якнайкраще відповідає топінамбур, однією з головних лікувальних властивостей якого є вміст інуліну, що сприяє "утилізації" глюкози в організмі людини. Тому топінамбур дуже корисний людям, що страждають на цукровий діабет. Адже доведено, що тривале вживання топінамбура знижує рівень цукру в крові. Для здорових людей, а також для тих, хто належить до "групи ризику", тобто близьких родичів хворих на діабет, топінамбур є відмінним засобом профілактики цієї важкої недуги. До речі, за систематичного вживання цього овоча поряд зі зниженням рівня цукру в крові спостерігається також поліпшення зору.

Лікуємося топінамбуром

❖ За виразкової хвороби шлунка з підвищеною кислотністю шлункового соку 1 чайну ложку зелені або подрібненого кореня потрібно залити склянкою окропу, настояти і випити за 4–5 прийомів (денна норма) за 15–20 хвилин до їди.

❖ Від нудоти і болів у ділянці шлунка й кишківника, а також за тривалих закрепів найкраще використовувати сік топінамбура, який п'ють по 1 столовій ложці 2–3 рази на день у проміжках між прийомами їди.

❖ За хвороб серця, печінки, гастриту з підвищеною кислотністю шлункового соку, тромбофлебіту, туберкульозу рекомендують їсти свіжі неочищені, але ретельно вимиті плоди по 150 г 2–3 рази на день за 30 хвилин до їди.

❖ Для зниження кислотності шлунка, особливо при печії, та як надійний засіб від головного болю за підвищеного тиску вживають сік топинамбура. Добре обчищені від землі й вимиті бульби ріжуть і пропускають через соковижималку. Щоранку приймають по 2 столові ложки соку, змішуючи його з рівною кількістю води (краще джерельної). Зберігають сік у холодильнику.

❖ Щоб знизити тиск, зменшити вміст цукру в крові, підвищити гемоглобін, із сирих або сушених бульб готують напій без цукру: на 1–2 л води беруть 5–6 сирих або 3 столові ложки сухих бульб. Сирі бульби варять 10–15 хвилин, а сухі – близько години. Вживають напій гарячим або холодним як компот по 1 л на день 2–3 рази на тиждень.

❖ Для лікування цукрового діабету інколи використовують листя рослини, яке ретельно миють, ріжуть, поливають невеликою кількістю олії й споживають як салат. Або щоденно з'їдають 4–5 свіжих чи варених бульб топінамбура. Також можна зварити бульби впродовж 20 хвилин (2–3 шт. на 0,5 л води) і пити відвар теплим по 0,5 склянки тричі на день.

❖ При діабеті, гіпертонії та анемії застосовують настій трави топінамбура: 2 столові ложки подрібнених верхівок стебел залити 0,5 л окропу, настояти до охолодження, процідити й приймати по 0,5 склянки 4 рази на день. Курс лікування – 20 днів.

❖ Від нежиті сік із бульб закапують у ніс по 10–12 крапель 4 рази на день.

❖ За циститу, пієлонефриту 2 столові ложки подрібнених бульб залити 0,5 л окропу, настояти до охолодження, пити по 1 склянці на день за 10 хвилин до їди.

❖ При лікуванні фурункулів, наривів до хворих місць прикладають на ніч змочену соком топінамбура марлю: до ранку гній витягується, а рана стає чистою.

❖ Від поліартритів рекомендують пити по 0,5 склянки соку з бульб тричі на день.

❖ До суглобів, які ниють або болять, прикладають як компрес свіжонатерту кашку з бульб топінамбура.

❖ При відкладенні солей, радикуліті, остеохондрозі дуже корисні ванни з топінамбуром: порізати 2 кг зелених листків та стебел рослини (або 1 кг сирих бульб), покласти їх у 5–8-літрову каструлю, залити водою, довести до кипіння й кип'ятити 30 хвилин на малому вогні. Відвар процідити та влити у наповнену водою ванну. Температура води має бути 37–40°С. Ванну слід приймати 10–15 хвилин, потім обов'язково відпочити 1–2 години. Курс лікування – 10 ванн.

Протипоказання

Щодо протипоказань при вживанні топінамбура, то їх відомо лише два. Це – індивідуальне несприйняття та посилене газоутворення в кишківнику, яке можуть спричинити високий вміст клітковини та інулін. Тому людям, схильним до метеоризму, не варто обирати сирий топінамбур своєю основною щоденною стравою. І, звичай-

но ж, його споживання не бажане під час загострення шлунково-кишкових захворювань. До речі, застосовуючи топінамбур для їди та лікування, слід використовувати лише здорові бульби, без пошкоджень і темних плям. Шкірка у них має бути блідо-коричневого кольору. Зберігати бульби можна в прохолодному й темному місці близько 10 діб.

Хочете бути красивими?

При себореї, подразненнях і запаленнях, екземі, зів'ялій і зморшкуватій шкірі радять натерти топінамбур і накласти на обличчя на 20 хвилин. Курс лікування – 7–10 процедур. Така маска корисна для будь-якого типу шкіри. Вона живить і розгладжує зморшки, робить шкіру чистою, свіжою й пружною.

За опіків, екзематозних уражень шкіри, вугрових висипів, зів'ялої та зморшкуватої шкіри варто протирати обличчя 1–2 рази на тиждень свіжоприготованим соком топінамбура. Його наносять на обличчя на 15 хвилин, потім вмиваються теплою водою.

Щоб відновити природний колір волосся та запобігти його випадінню, застосовують настій із трави й квіток топінамбура. А ванни з листків і стебел чудово тонізують шкіру, роблять її здоровою та еластичною.

Страви з топінамбура

Слід зазначити, що регулярне споживання страв, до складу яких входить топінамбур, дуже корисне. Тим більше, що його можна використовувати як у свіжому, так і у вареному, смаженому або тушкованому вигляді. Проте найкорисніший все ж таки сирий топінамбур. Його додають до салатів і вінегретів, а також варять із ним супи, готують начинку для пиріжків тощо.

Чимало господинь під час приготування шкірочку з топінамбура не знімають, а лише добре вимивають бульби щіткою під проточною водою, адже в ній міститься багато цінних поживних речовин.

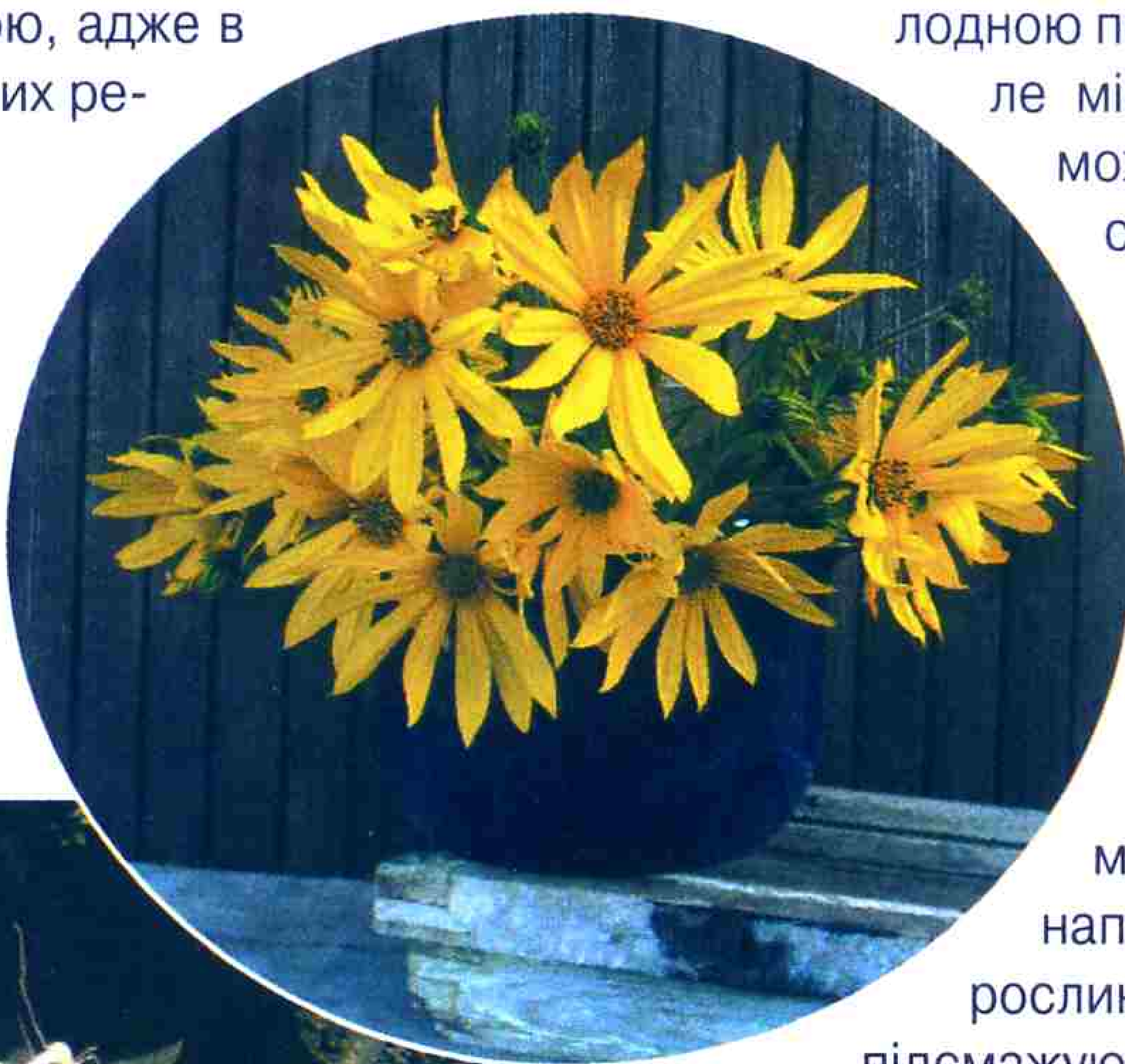

Салат із топінамбура

Топінамбур можна додавати до будь-якого салату зі свіжих овочів. Для цього його слід натерти на дрібній тертушці й додати нарізані часточками помідори, кружечки огірка, шматочки бринзи, листки салату тощо. Все перемішати, посолити й заправити оливковою або соняшниковою олією.

Запіканка з топінамбура

Для приготування потрібно: 500 г топінамбура, 50 г молока, 50 г олії, 2 яйця, сіль – за смаком.

Топінамбур помити, обчистити, натерти на тертушці з великими вічками й обсмажити на олії. Яйця збити з молоком і змішати з обсмаженим топінамбуром, додавши сіль. Отриману масу викласти на змащену олією сковороду й запекти в духовці.

Омлет із топінамбура

Для приготування потрібно: 300 г топінамбура, 50 г борошна, 0,5 л води, 1 шт. солодкого червоного перцю, 2 яйця, 2–3 ст. ложки олії, чорний і червоний гострий перець, сіль – за смаком.

Бульби помити, обчистити й нарізати великими кружальцями. Закип'ятити підсолену воду і варити в ній топінамбур близько 20 хвилин (до м'якості). Борошно насипати в миску, змішати з сіллю, червоним і чорним перцем. Відокремити білки від жовтків. Жовтки змішати з борошном, додати помитий і дрібно нарізаний солодкий перець.

Топінамбур вийняти з каструлі, добре обсушити, подрібнити й також змішати з тістом. Збити білки в густу піну та додати до тіста.

Олію розігріти в сковороді. Викласти тісто по одній столовій ложці в олію, рівномірно розподіляючи його по сковороді. Смажити міні-омлети з обох боків до хрусткої коричневої шкоринки. Готові омлети залишити в теплому місці, доки смажитимете решту.

Квас

Нарізані кубиками бульби топінамбура залити холодною перевареною водою й поставити в тепле місце на 3–4 дні. Потім готовий квас можна трохи підсолодити і пити по 1–2 склянки на день як прохолоджувальний напій.

"Кава" із топінамбура

Оскільки топінамбур дуже корисний для діабетиків, чимало народних цілителів і лікарів радять вживати його сирим. Також можна приготувати його разом із м'ясом та овочами. А ще за бажанням можна зробити напій, що нагадує каву. Для цього корінці рослини ріжуть на шматочки і сушать. Потім підсмажують на сухій сковороді до коричневого кольору, перемелюють і варять, як кавовий напій. Таку "каву" не варто підсолоджувати, бо солодкості в ній достатньо.

Щиро зичимо вам здоров'я!

О. Кисленко, Р. Овсієнко

Від редакції:

Шановні читачі! Нагадуємо, що ви можете надсилати до редакції статті з простими й доступними рецептами з народної медицини. Найцікавіші з них ми обов'язково надрукуємо у рубриці "Допоможи собі сам".

Урожай суниці сорту Хоней

Сорти, що заслуговують на увагу

Сортів суниці садової у світі не десятки, навіть не сотні, і кожний рік з'являються все нові й нові. Який же сорт вибрати в такому розмаїтті сортів, щоб отримати ранній гарантований врожай транспортабельних ягід з високими смаковими якостями?

Я особисто суницю вирощую багато років. Почала з районованих вітчизняних сортів, багаторазово перевірених у нас на Закарпатті, але в кінцевому результаті зупинилася на сортах Хоней та Ерос.

Урожай суниці сорту Ерос

Хоней (від англ. honey – мед) – ранній американський сорт, плоди важать 30–40 г, від яскраво-червоного до темно-червоного кольору, з сильним блиском. Гарно почувається в наших умовах, стійкий до хвороб листя, середньостійкий до сірої гнилі та хвороб кореневої системи. Морозостійкий. Переваги: ранній і високоврожайний сорт, плодоносить у травні–червні. В 2009 році перші ягоди з відкритого ґрунту я скуштувала 9 травня, в минулому році весна була холодна й волога, тому початок плодоношення припав на 14 травня.

Ерос – англійський сорт, стійкий до хвороб. Перші стиглі ягоди з'являються на тиждень пізніше, ніж у сорту Хоней. Ягоди дуже великі (до 60 г), оранжево-червоні, блискучі, дуже приємного солодко-кислого смаку, ароматні, зі смаком лісової суниці, транспортабельні. Чашечка добре відділяється від плодоніжки. Під час вирощування під чорною плівкою та з крапельним зрошенням деякі ягоди були за величиною, як кулак. Іноді в рекламі, щоб підкреслити багато переваг, чомусь, використовують фразу "три в одному". Про сорт Ерос з власного досвіду скажу – "п'ять в одному": дуже смачний, великоплідний, транспортабельний, довго зберігає привабливий товарний вигляд, доволі стійкий до хвороб. Цей сорт має дуже хороші комерційні перспективи в Україні, а особливо у нас, на Закарпатті.

Ці обидва сорти добре ростуть і дають гарні врожаї тільки на сонячному місці. Для розмноження завжди відбираю тільки найкращі за розміром ягід рослини. Підготовка грядки – традиційна. Мінеральні добрива вношу в мінімальних кількостях. Якщо є перегній, можна внести 2–3 жмені під рослину і трішки деревного попелу, добре все перемішати. Найкращий час для садіння суниці або рання весна, як тільки саджанці почнуть рости, або друга половина літа – до середини серпня. Буває, що літо спекотне й посушливе, тоді садіння можна перенести на вересень. Це необхідно для того, щоб одержати розвинуті рослини з сильним корінням, а сильна коренева система – запорука гарного розвитку рослин суниці, і, в результаті, отримання високого урожаю.

Перед садінням коріння саджанця до сердечка занурюю в глиняний розчин консистенції рідкої сметани, в якому розчинений коров'як. Так швидше росте коріння і розсада укорінюється значно краще. Рослини в рядку розміщую на відстані 20–25 см з міжряддями 50 см (можна й ширше, якщо є достатньо місця і засоби механізації). А надалі все, як звичайно: ранньовесняне підживлення, бажане мульчування грунту (соломою, листям, газетами, журналами, старими картонними коробками, старою чорною плівкою, тирсою, сухою травою), підживлення після збирання врожаю, декілька розпушувань ґрунту за сезон, суміщаючи з ними прополювання бур'янів, скошування старого листя відразу після збирання врожаю (але не восени!) з санітарною метою. Зазвичай я не держу насадження суниці, старші за дворічні, хоча можна залишити рослини і на третій – четвертий рік.

Якщо вам треба швидше розмножити сорт, посадіть рослини рідше. І уникайте потрапляння на маточну грядку вусиків інших сортів. Видаляти квітконоси не обов'язково (але бажано). Часто рекомендують використовувати для розмноження тільки першу–другу розетки. Це виправдано, якщо ви захочете одержати від молодих насаджень максимальний врожай у перший же рік. Розетки третього порядку в перший рік плодоносять слабкіше (але ви одержите більше розсади), а через рік і ті, й інші рослини вирівняються.

Трапляється так, що треба розпушувати міжряддя, а розсада суниці, особливо розетки третього–четвертого порядків, не "доросли" до стандартних розмірів. Якщо це цінний сорт і його шкода перекопати, а садити на дорощування немає де, я роблю так. Викопую розетки з невеликою грудкою землі. Дно і стінки пластмасових ящиків з-під фруктів застеляю старим агроволокном, воно не дає висипатися тирсі і пропускає зайву вологу. Можна застеляти ящики старою тканиною, картоном, або навіть використаними мішками з-під цукру чи борошна. На дно ящиків насипаю шар у декілька сантиметрів вологої тирси і розміщую розсаду. Зверху розетки присипаю вологою тирсою, слідкуючи, щоб не була засипана точка росту. Ящики розміщую на будь-якому вільному, гарно освітленому місці. Рясно поливаю і вкриваю агроволокном. Так розсада може й зимувати. Навесні її можна висадити на постійне місце або реалізувати.

Тож посадіть ці сорти у себе на ділянці, і ви отримаєте швидку віддачу капіталовкладень, за 3–4 місяці ви будете споживати власну екологічно чисту суницю і матимете прибуток від реалізації ягід та розсади, бо навіть найдосвідченішого садівника ці сорти суниці порадують своїми якостями – такі вже це сорти, що заслуговують на увагу.

Л.В. Марущак,
м. Виноградів, Закарпатська обл.

БЕЗКОШТОВНИЙ ДОДАТОК ДО ЖУРНАЛУ "ДІМ, САД, ГОРОД"

ГОСПОДАР

ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

Удосконалений культиватор-рослинопідживлювач

У № 10 журналу "Дім, сад, город" за 2009 р. в рубриці "Господар" надрукована моя стаття про гребеневий спосіб викопування картоплі, та вміщені фото робочих органів, які я застосовую для обробітку просапних культур. На той час я ще не завершив роботу над туковим апаратом, але до початку весняних польових робіт культиватор-рослинопідживлювач був готовий і я його успішно використав на розпушуванні ґрунту, розпушуванні з одночасним підживленням та мульчуванням у рядках, підгортанням, нарізуванням борозен та загортанням з одночасним локальним внесенням міндобрив у рядки, що й пропоную увазі читачів журналу.

1. Культиватор-рослинопідживлювач.

На рис. 1 зображено культиватор-рослинопідживлювач у повному спорядженні: на вісь переднього колеса велосипеда посаджена й зафіксована двома гайками 16-зубна зірочка. Таку саму зірочку, з таким самим принципом фіксації, насаджено на вісь котушкового апарату (можна 24, 30-зубку), але навіщо, якщо, просуваючи вісь разом з котушкою, ви можете добитися потрібного висіву міндобрив. Щоб не спадав ланцюг від порушення співосності, пересуваєте в потрібний бік зірочки й на вісі колеса. До речі, я використав зірочки від списаної кукурудзяної сівалки СПЧ-6.

2. Ланцюжок можна використовувати як від велосипеда, так і від СПЧ-6.

3. Корпус висіваного апарата – із зернової сівалки СЗ-3,6;

4. Ємкість для міндобрив – саморобна.

5. Два кутники 135x30x3–4, до яких приварено корпус висівного апарата.

6. Два ліворуч (не видно) і два праворуч – болти на 8 мм, якими кутники кріпляться до рами культиватора.

Принцип роботи

У зв`язку з тим, що міндобрива зараз дуже дорогі, бажано використовувати їх раціонально. Припустимо, вам необхідно внести у підживлення 20 кг азоту. У вас є аміачна селітра з вмістом 34,5 кг діючої речовини. Отже, на 1 га потрібно:

100 кг селітри – 34,5 кг N

x – 20 кг N

x = 58 кг;

на 0,1 га кормових буряків, які ви плануєте підживити азотом, необхідно 5,8 кг фізичної ваги аміачної селітри;

на 1 погонний метр: за класичної ширини міжрядь буряка – 0,45 м, в 0,1 га міститься 2222 п.м. (погонних метра). Отже, 5800 г: 2222 (довжина п.м.) = 2,6 г/п.м. Але у вас немає аналітичних вагів, а хоч би й були, то ніхто їх використовувати в даній ситуації не буде. То ж беремо 2,6 г х 22 погонних метра = 57 г.

3. Картопля, викопана підкопувачем.

Або необхідно прокрутити 10 разів колесо (обід колеса – 2,2 м). Можете й не прокручувати колесо, а причепити червоний кутасик і рахувати оберти колеса в міжряддях, але як у першому, так і в другому випадках перед засипанням наважки обов`язково камеру котушки по вінця засипте добривом, а тоді вже засипайте 57 г (я взяв для прикладу).

2. Ділянка кукурудзи, обробленої стрілчасто-плоскорізною лапою.

За таким самим принципом чиніть з іншими добривами, які ви придбали, у тому числі й складнозмішаними. Щоб раціонально розпорядитися ними, порадьтеся із сільськими спеціалістами.

Добрива, які ви засипали, врозсипну висіваються у міжряддя, далі стрілчасто-плоскорізна лапа піднімає і доставляє в зону рядків, та ще й зверху мульчується (підгортається) ґрунтом, піднятим із середини міжрядь. Аналогічно вносяться добрива і під час садіння картоплі в борозну з одночасним утворенням гребеня.

Для унаочнення висилаю ксерокопію ділянки кукурудзи, обробленої стілчасто-плоскорізною лапою (фото 2, фаза 3–5 листків), та фото 3 ділянки картоплі, викопаної підкопувачем. До речі, як бачите, стебла картоплі ми не виривали перед копанням, а згромадили після підбирання бульб.

Хочу звернути увагу читачів на те, що на зміну колорадському жуку, з яким ми успішно боремося за допомогою препарату Престиж, насувається, картопляна чума – картопляна міль. Декілька сортів картоплі я садив бульбами, не ушкодженими картопляною міллю, а от збирав окремі сорти, наприклад, Белла Росса, вже пошкодженими картопляною міллю. Бульбам картоплі цього сорту тісно під гребенем, от вони й виглядали з-під гребенів, а молі тільки цього й потрібно. Як наслідок, бульби втрачають не тільки товарний вигляд, але й продовольчу цінність.

Висновок: поки ентомологи у співдружності з іншими науковцями будуть вишукувати ефективні методи боротьби з цим шкідником, нам, виробникам цього безцінного продукту, необхідно заглиблювати посадки картоплі. На мою думку, у перший період дії Престиж попрацює за нас, а от у період бульбоутворення нам необхідно заховати бульби поглибше, не менше 10 см.

Д. Ющук

Від фундаменту до покрівлі

Розпочинаючи будівництво власного індивідуального будинку, слід мати чітке уявлення про те, якою має бути ваша майбутня оселя, тобто вибрати проект, вирішити, як розташувати будинок на ділянці, з чого і як його споруджувати і, звичайно ж, врахувати власні фінансові можливості.

Отже, вибір проекту будинку – важливий крок. І, щоб не помилитися, потрібно обов'язково дотримуватися вимог, яким він має відповідати. Розповімо про це дещо докладніше.

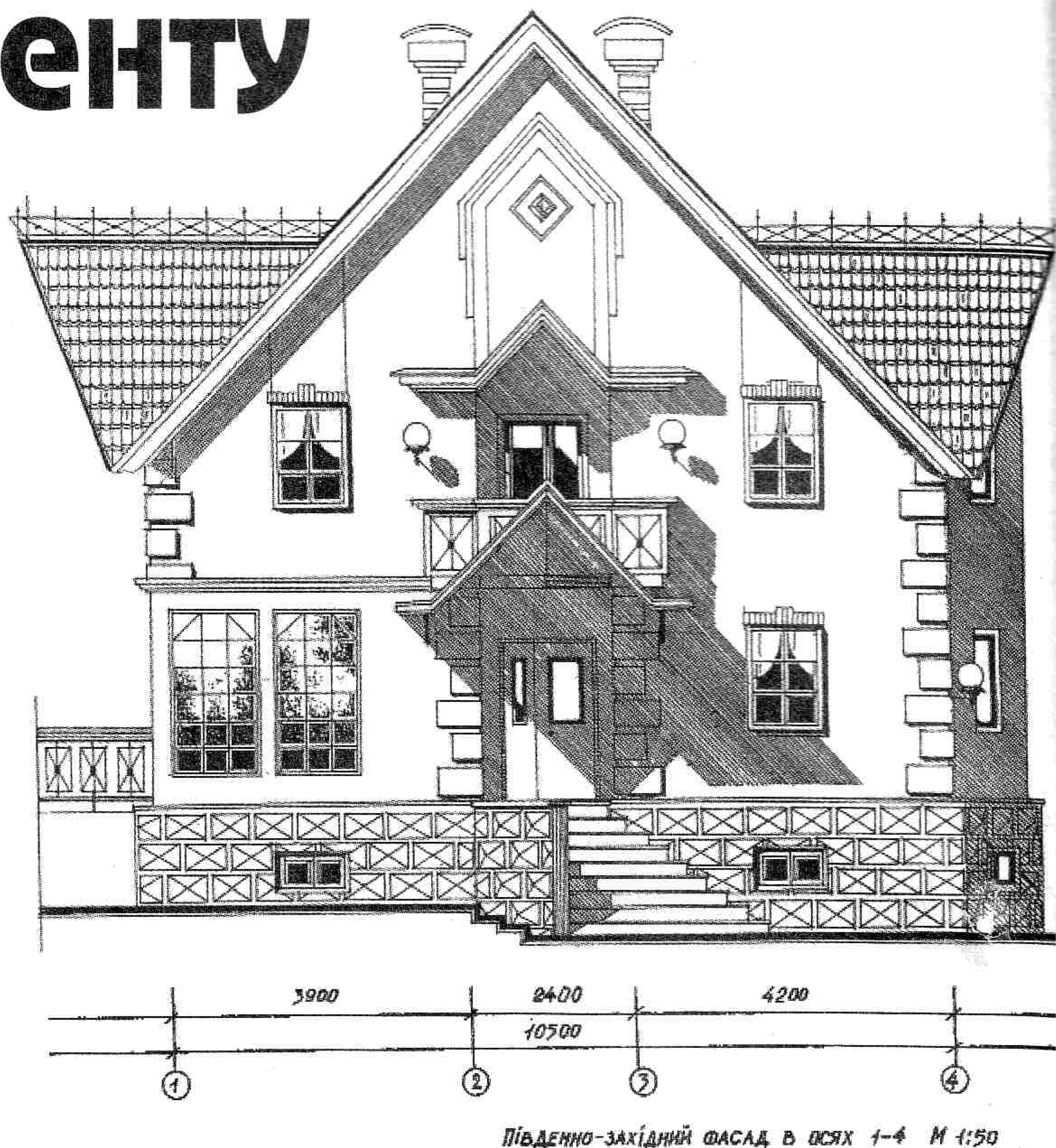

Рис. 1. Перший будинок. Загальний вигляд.

Вимоги до сучасного будівництва

Функція будинку – чи не найголовніший критерій оцінювання його якості, що визначає внутрішню структуру й майбутнє об'ємно-просторове вирішення житла.

Сучасний індивідуальний будинок має відповідати вимогам комфорту й технічного забезпечення, що зробить проживання в ньому зручним і приємним. Чотири основні функції в житлі – відпочинок, праця, спілкування й харчування – формують взаємозв'язки титульних (основних) приміщень, які мають чітку функціонально-планувальну структуру: вітальня – кухня – загальна кімната – кабінет – спальня.

Функціональна структура формується згідно логіки руху мешканця або гостя від входу (тамбуру) до самого верхнього (мансардного) спального поверху. Головною умовною віссю функціонально-планувальної організації житлового будинку, як і будь-якого іншого типу споруд, завжди є комунікаційно-транзитна система. До неї належать дві основні групи комунікацій: а) горизонтальні – тамбур, вітальня, коридори, рекреації, холи тощо; б) вертикальні – сходи, рампи, ліфти (у житлі вище 5 поверхів), пандуси.

Слід зазначити, що в приватному житлі підвищеного комфорту може бути запроектовано ліфт або спеціальний підйомник для речей і продуктів при висоті будинку до 5 поверхів. Однак їх влаштовують лише на вимогу замовника, бо таке обладнання надто дорого коштує.

Більшість же вітчизняних забудовників у дачному будівництві, зазвичай, обмежена площею самих земельних ділянок, наданих їм у присадибне користування, які донедавна становили шість соток.

Отже, незважаючи на те, що у вітчизняній і світовій практиці будівництва є чимало прикладів, коли площа одного поверху індивідуального житлового будинку перевищує 300, а інколи й 500 м^2, нам необхідно виходити з життєвих реалій сьогодення, проектуючи дачні будинки й котеджі для тих ділянок, які ми маємо, а не для тих, які хотілося б мати.

Чи вистачить коштів?

Якщо ви вирішили придбати дачну ділянку й облаштувати її на власний смак, то повинні пам'ятати, що загальні витрати будуть значно більшими, аніж початкова вартість цієї земельної ділянки. Дуже часто трапляється так, що витрати на будівництво, ремонт, оздоблення будинку або благоустрій території значно перевищують вартість самого будинку чи присадибної ділянки. Тому ще перед початком проектування необхідно виконати підрахунки, щоб визначити, на спорудження якого будинку вистачить коштів. Це беззаперечна істина, якої слід обов'язково дотримуватися.

За цим же принципом розпочинають будівництво із виконання земляних робіт. Потім закладають фундамент, зводять стіни, перекривають міжповерхове перекриття, обрешітку покрівлі, виконують облицювальні роботи в будинку і лише після цього облаштовують прилеглу територію, виконують опоряджувальні роботи й заходи щодо озеленення та впорядкування ділянки.

Отже, найраціональнішим вважається спорудження будинку з попереднім розрахунком усіх послідовних стадій будівництва з можливим терміном їхнього виконання (календарним графіком) і необхідним фінансуванням кожної окремої стадії від початку до здачі "під ключ". Подібні розрахунки якнайкраще може передбачити архітектурний проект.

Деякі варіанти планувальних рішень житлових будинків

Пропонуємо розглянути варіанти планувальних рішень житлових будинків, прийнятні для проектування на присадибних ділянках невеликої площі. Переконані, що

насамперед вони зацікавлять тих господарів, які прагнуть знайти найоптимальніше вирішення власної майбутньої оселі, що якнайкраще задовольнило б найголовніші функції у майбутньому будинку зсередини і на ділянці ззовні – з літнім розширенням, озелененням, елементами благоустрою, зонами відпочинку на ділянці тощо.

Однак перш за все в усьому слід дотримуватися гармонії та доцільності. Бо інколи доводиться бачити, як дехто з господарів вирощує картоплю з-поміж будівельних матеріалів, безладно розкиданих на дачній ділянці у шість соток. Чи варто це робити у таких умовах? Натомість, за виваженого й кваліфікованого проектування можна раціонально розмістити на присадибній ділянці все необхідне для проживання: будинок, зони відпочинку, лазню з сауною, літній басейн із накриттям від дощу, тенісні корти, альтанку з барбекю, господарську зону, квітник з кущами троянд, невеликий виноградник тощо. І, звичайно ж, посадити зеленні культури, оскільки петрушка, кріп, коріандр тощо надзвичайно корисні для здоров'я й дарують господарям високовітамінізовану зелень з ранньої весни до пізньої осені.

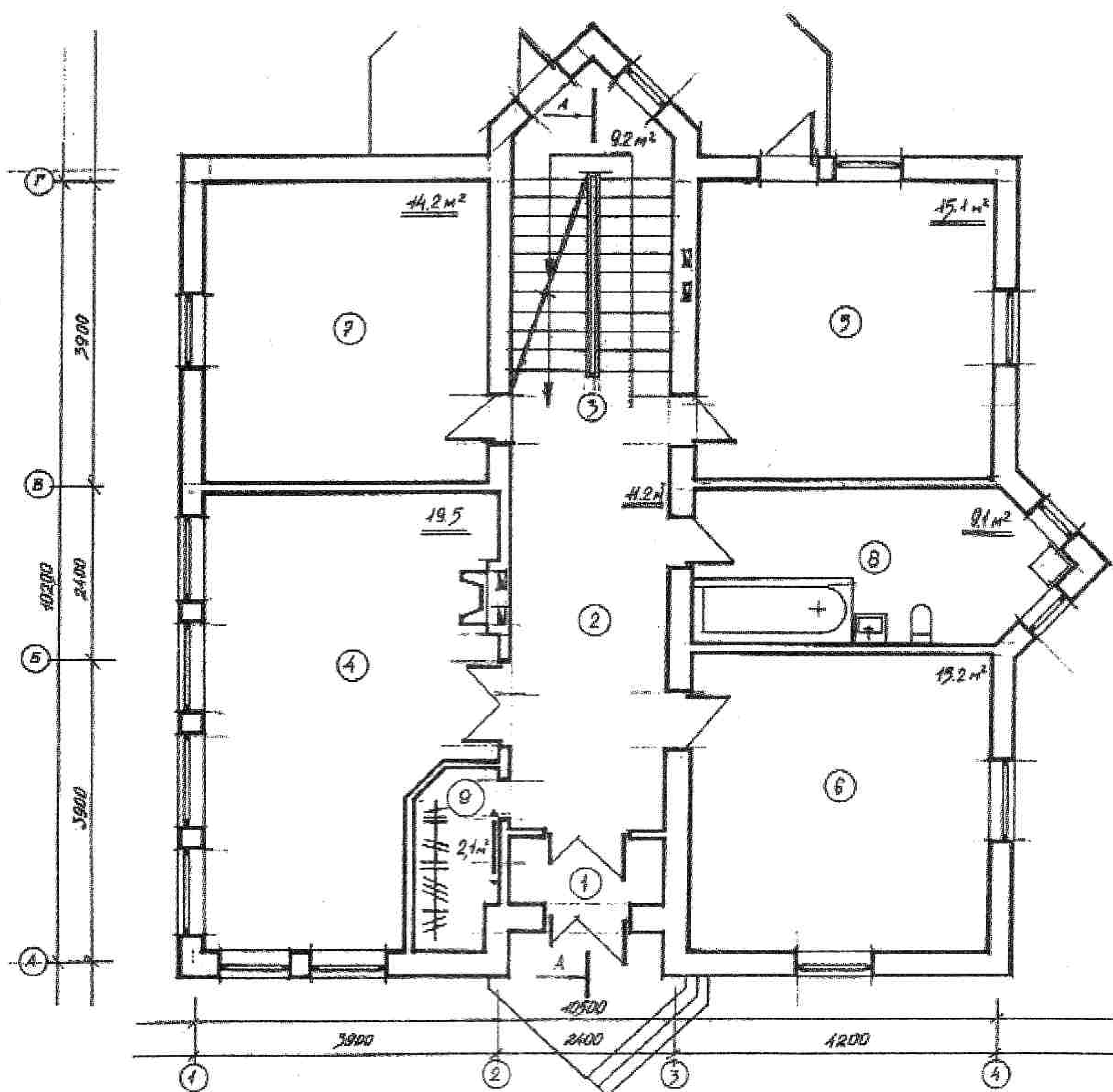

Рис. 2. План першого поверху:

1 – тамбур, 1,5 м²; 2 – коридор-вітальня, 11 м²; 3 – сходи, 9 м²; 4 – загальна кімната, 19,5 м²; 5 – кухня-їдальня, 14,2 м²; 6 – кабінет, 15,2 м²; 7 – спальня, 15,1 м²; 8 – ванна, 9,1 м²; 9 – гардеробна, 2,1 м².

Окрім виноградників із сортами, адаптованими до наших кліматичних умов, радимо власникам дач і садиб посадити на своїх ділянках декоративні ялинки і плодові дерева: вишні, груші, яблуні, сливи, абрикоси тощо. Але попередньо бажано отримати консультацію архітектора чи ландшафтного дизайнера, щоб якнайраціональніше сформувати свій сад, витративши на це мінімум коштів, правильно вибрати рослини для різних куточків саду, що мають певне призначення, або просто прикрасити свою ділянку, зробивши її привабливою.

Цей етап планування присадибної ділянки – надзвичайно цікавий і творчий. Однак, варто застерегти, що дерева й кущі на вашій ділянці не повинні заважати сусідам своїми кронами, а їхнє коріння руйнувати підземні частини будівель та інженерних комунікацій.

Отже, з самою земельною ділянкою все зрозуміло: вона має бути раціональною, зручною в експлуатації й гарно впорядкованою. Але головне – не надто розтягувати будівництво. Від земельних робіт під майбутнім будинком до його оздоблення, благоустрою території і встановлення парадного паркану та огорожі по периметру ділянки має пройти якнайменше часу – від півроку до одного року. Бо вважається, якщо в будинок не вселитися через рік після його спорудження, він може не лише почати руйнуватися через опади, високу вологість повітря, замерзання й танення снігу взимку, а й, власне, саме будівництво загрожує стати перманентним і затягтися на довгі роки. Тому забудову бажано виконати протягом восьми місяців під час теплої пори року – від ранньої весни до пізньої осені. В ідеальному варіанті восени необхідно у щойно зведеному будинку встановити вікна й до наступної весни закінчити виконання внутрішніх оздоблювальних робіт у приміщеннях, які вже обігріваються.

Рис. 3. Перспективне зображення забудови та генплану ділянки.

Щодо очікуваних витрат

Слід зазначити, що жоден архітектор, навіть найвисококваліфікованіший, без виконання проекту будинку навіть приблизно не зможе назвати замовнику кошторис майбутнього будівництва. Лише професійно виконаний проект дає змогу врахувати, якщо не 100%, то 90–95% очікуваних витрат. Найсуттєвіші з них – три групи витрат щодо садиби та її будівель. Хоча за різних умов вони можуть різнитися. Однак розповімо про них докладніше:

перша група витрат – вартість земельної ділянки, яку ви придбали за ціною поточного року;

друга – вартість будівельних і витратних матеріалів для будівництва, утримання та експлуатації майбутнього будинку й садиби загалом;

Рис. 4. Другий будинок. Загальний вигляд.

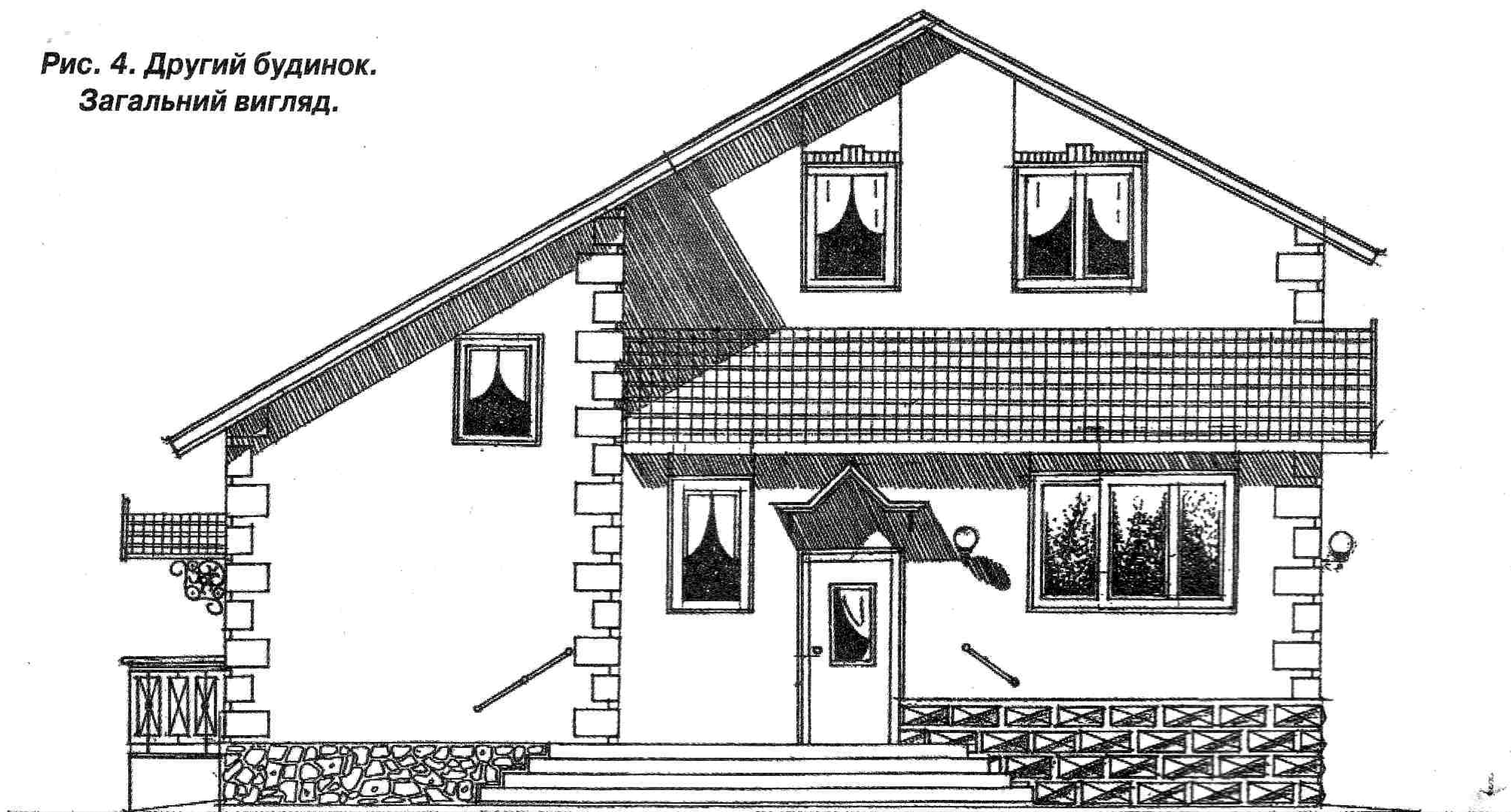

третя – оплата праці найманих робітників-будівельників: монтажників, мулярів, столярів, каменярів, лицювальників, штукатурів, сантехніків, електриків, пічників, працівників газових служб (при підключенні до газової мережі). До цієї групи належать також витрати на виконання проекту будинку та ін.

Тобто, тут діє той самий принцип, що й під час купівлі авто: купив машину за десять тисяч, готуй ще двадцять – десять на купівлю гаража або оплату паркінга в зручному місці і ще десять – на обслуговування (поточний ремонт, техогляд, пальне, проходження різних комісій тощо).

Однак, будинок – це не авто чи якась інша, хоча й дуже цінна річ. Це значно більше. Я б назвав його живим організмом або навіть членом родини, який живе і розвивається разом зі своїми господарями: невелика й не дуже заможна родина – скромний будинок, велика родина із значними статками – великий просторий будинок.

Архітектура – це дзеркало епохи

Архітектура – це дзеркало епохи, яке відображає її сутність і зміст, це таке органічне середовище, яке жваво реагує на всі прояви суспільства. Інакше кажучи, архітектура, що нас оточує, надзвичайно схожа на нас самих – та, яку ми можемо собі дозволити, яка відповідає рівню соціального й економічного розвитку всього суспільства загалом і кожної окремої людини зокрема.

Окрім того, для кожного з нас власний життєвий простір та його комфортність також визначає архітектура, що є складовою штучного середовища, запроектованого заздалегідь. А відтак, архітектура програмує і впливає на наш настрій, емоції, спокій, працездатність тощо. Ось чому так важливо, щоб власна оселя була не лише красивою й оригінальною. Найголовніше, щоб вона була затишною й зручною для проживання, продуманою до дрібниць. А в основі вдалого композиційного й об'ємно-просторового архітектурного рішення, як уже зазначалося, майже завжди лежить раціональна функціонально-планувальна схема. Щодо малоповерхового житлового будинку, то його схема завжди компактна і базується вона на вітальні, яка може бути дуже компактною (точковою) або розвинутою (лінійною).

На рис. 1 зображена лінійна схема горизонтальних комунікацій, що є зручнішою, бо надає більше простору для функціональних взаємозв'язків з іншими приміщеннями на поверсі.

Компактна схема плану більш затиснена, але її переваги досить очевидні – на меншій території можна розмістити більшу кількість приміщень (рис. 4). Щоправда, ці приміщення дещо меншої площі, однак за її дефіциту компактна схема дає змогу вирішити питання мобільності планувальної схеми загалом завдяки варіативній комбінаториці.

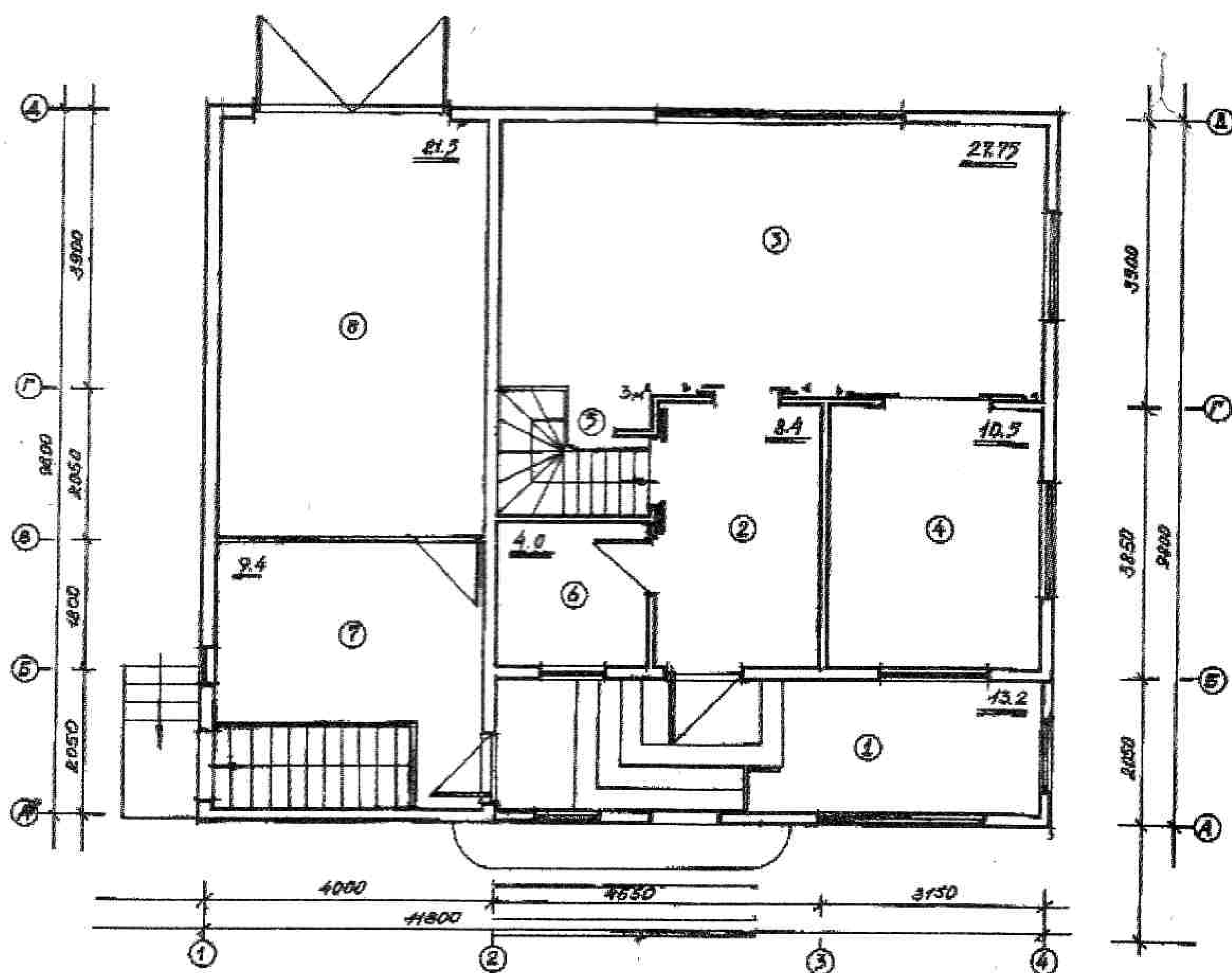

Рис. 5. План першого поверху:
1 – літня веранда, 13, 2 м²; 2 – передпокій, 8,4 м²; 3 – вітальня, 27,75 м²; 4 – кухня-їдальня, 10,5 м²; 5 – сходи, 3 м²; 6 – ванна кімната, 4 м²; 7 – літня кухня, 9,4 м²; 8 – гараж, 21,5 м².

Тобто, з кількох варіантів можна обрати найзручніший і раціональніший варіант.

Компактна (точкова) планувальна схема має найкоротші функціональні зв'язки, а отже й досить короткі комунікаційні шляхи (коридори, вестибюлі, вітальні, рекреації, сходові клітини тощо) між основними (титульними) приміщеннями житлового будинку. Слід зазначити, що плюси і мінуси є в обох схемах, однак за обмеженої площі земельної ділянки централізована структура приміщень виглядає виправданішою та раціональнішою.

Структурно-планувальна організація будинку на основі централізованої схеми дає змогу короткими функціональними взаємозв'язками, наче променями, зв'язати всі приміщення, об'єднавши їх в єдиний "живий організм". Так, на першому поверсі (рис. 5) компактно "нанизані" на комунікаційну зону вхідної групи такі приміщення, як вітальня, кухня й ванна. Вони органічно зблоковані з гаражем і літньою кухнею, під якою влаштовано погріб.

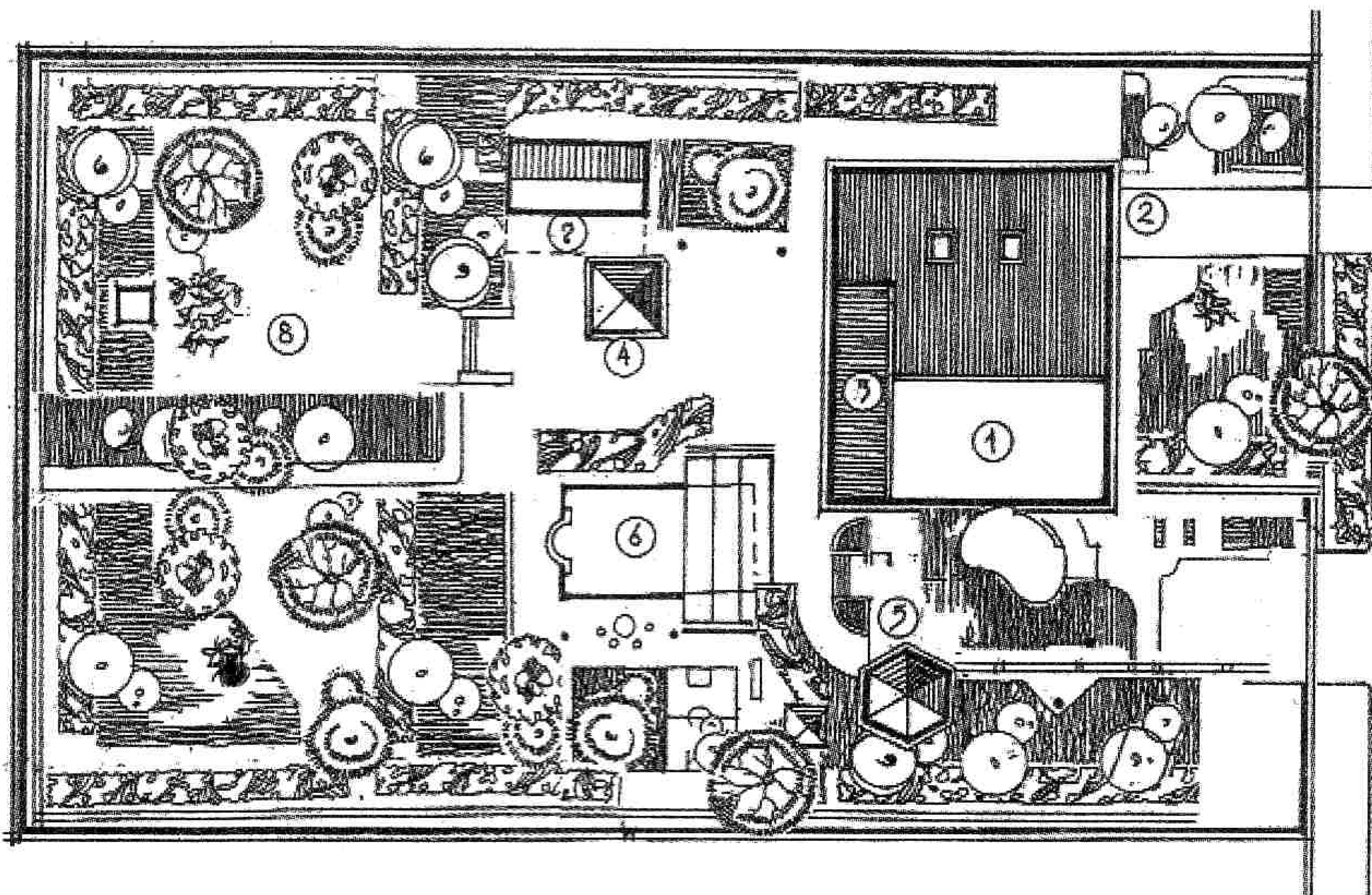

Рис. 6. Генеральний план забудови:
1 – будинок; 2 – гараж; 3 – тераса; 4 – колодязь; 5 – альтанка з барбекю; 6 – басейн; 7 – літній будинок; 8 – садок, пасіка.

У підвальному поверсі розташовано спортивний зал, гараж, три комори, котельня, просторий погріб, сходи.

Третій мансардний поверх не вражає різноманітністю приміщень – його повністю відведено під спальні. Це затишна й тиха інтимна зона, що має п'ять спальних приміщень і одну просторну ванну кімнату.

Такі планувальні схеми підтверджують, що архітектурне рішення суттєво впливає на формування не лише експлуатаційно-утилітарних критеріїв оцінювання будинку, а й на коригування емоційно-психологічного стану його мешканців, створення неповторного художнього образу оселі.

Перший будинок, про який уже йшла мова (рис. 2), має витягнуту комунікаційну зону на першому поверсі, що отримала відповідне відображення у напівпідвальному приміщенні й мансардному поверсі.

Хотілося б відзначити, що така функціонально-планувальна схема малоповерхового житла практично ідеальна. Однак її реалізація в матеріалі може бути різною. На першому поверсі даного будинку раціонально розміщені: невеликий тамбур, просторий і зручний лінійно витягнутий хол-вестибюль, сходи, вітальня – загальна кімната з можливістю літнього розширення у вигляді просторої веранди, кухня-їдальня, кабінет господаря будинку і спальня батьків. Це найраціональніше розташування та набір житлових приміщень.

За такого планування логічно буде весь другий поверх виділити під інтимну зону – житлові приміщення господарів, дітей та ігрові кімнати. Спальні кімнати можна розмістити в мансардному поверсі, що достатньо зручно й сучасно: по-перше, цей поверх дешевший за рахунок економії матеріалу, по-друге, завдяки сучасним матеріалам і технологіям покрівлю можна добре тепло- й гідроізолювати, що значно поліпшить комфорт проживання на даному поверсі зокрема й надійність будинку загалом.

Особливості організації земельної ділянки

Насамкінець хотілося б розповісти про особливості організації земельних ділянок і розташування на них будинків (рис. 3, 6). Звичайно, благоустрій ділянки розпочинається з вдалого розміщення на ній самого будинку. Зокрема, будинок не рекомендується споруджувати в кінці ділянки, бо діставатися до нього або гаража доведеться, лише заасфальтувавши добру половину ділянки. Тому краще основну будівлю вашої садиби спорудити якнайближче до головної вулиці, а гараж розмістити в будинку або поряд із ним.

Обидва варіанти такого розміщення мають певні переваги: гараж у "тілі" будинку буде теплим і зручним, а споруджений окремо дасть змогу не будити вранці всю родину під час розігрівання мотора або заміни колеса авто.

Заасфальтовані й замощені доріжки на ділянці мають бути не надто довгими й достатньо комфортними комунікативними зонами. Навколо головного будинку і всіх будівель у садибі необхідно зробити вимощення близько 1 м.

Кілька слів хотілося б сказати про паркан. Бажано, щоб він мав солідний і сучасний вигляд, не був похмурим, але й не привертав до себе зайвої уваги. Встановлювати його на ділянці рекомендується в останню чергу, щоб не заважав під'їзду будівельної техніки і вантажних автомобілів. Відгородити власну ділянку від сусідніх можна, окрім звичайного, ще й живим зеленим парканом з витких рослин, кущів, фруктових дерев, виноградних лоз.

Після спорудження житлового будинку варто приділити більше уваги облаштуванню самої ділянки, розмістивши на ній малі архітектурні форми – альтанки, літні басейни, фонтани, криницю, лазню з сауною, гойдалку, зони відпочинку з сидіннями, барбекю, ігрові та дитячі майданчики, тенісні корти тощо. Однак остаточний їхній вибір залежить від фінансових можливостей та уподобань усіх членів родини.

І не забудьте про газон. Сучасні декоративні газонні трави ковдрового типу в поєднанні з елементами благоустрою, про які вже йшла мова, нададуть вашій ділянці неповторного вигляду і зроблять її улюбленим місцем відпочинку для мешканців і гостей садиби.

С.В. Сьомка,
доцент Київського національного університету будівництва і архітектури

Біодинамічний календар
Березень

Напровесні природа поступово прокидається від зимового сну. У цей період сад, город, квітник і виноградник потребують особливої уваги своїх господарів. Мабуть, саме тому березень прийнято вважати початком календарного року для всіх, хто працює на землі.

У першому місяці весни роботи на ділянці з кожним днем стає дедалі більше. Однак у короткому огляді складно розповісти про всі дачні клопоти, зупинимося докладніше лише на найважливіших із них. І бажаємо всім читачам удачі в новому сільськогосподарському сезоні!

Водолій 1 (7:06) – 3 (18:48)

Водолій – неплідний знак Зодіака, він вважається несприятливим для росту й розвитку рослин. Тому в дні Водолію краще не висівати, не висаджувати й не пересаджувати культурні рослини, бо насіння може не прорости, розсада – захворіти й загинути, а дерева – вирости кострубатими і негарними.

Краще приділити увагу захисту молодих дерев і кущів у саду, які напровесні часто потерпають від осідання снігу. Під променями весняного сонця він ущільнюється й пригинає донизу гілки, що перебувають під снігом. Якщо їх обережно не відкопати, звільнивши від снігу, то він може поламати майбутні скелетні гілки рослин.

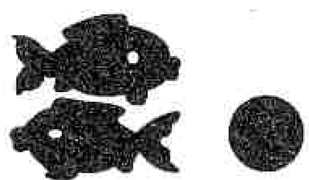

Риби 3 (18:48) – 6 (7:15)
Новий Місяць – 4 (22:46)

На Новий Місяць не рекомендується виконувати будь-які роботи з рослинами, бо вони не отримають необхідної життєвої сили. Не варто також щепити рослини й розпушувати землю навколо них, аби не пошкодити їхні корені.

Натомість у ці дні можна подбати про захист плодових дерев від розтріскування кори, зокрема, побілити стовбури вапняним розчином. Це запобігатиме негативному впливу на кору рослин температурних коливань. Розчин готують достатньо густий, а для кращого прилипання до стовбурів до нього додають 50 г столярного клею і 300–400 г мідного купоросу (для дезінфекції) на 10 л розчину.

Овен 6 (7:15) – 8 (19:54)

У березні оселі багатьох дачників схожі на маленькі городи: на підвіконнях щільно розташовані ящики з висіяним насінням і горщечки з розсадою, а поряд – різноманітні пристосування для освітлення "грядок". Зазвичай, у лютому чимало городників висівають насіння перців на розсаду, а в першій декаді березня – помідорів.

Щоб прискорити проростання насіння, його замочують на добу. Дехто використовує для цього талу воду, яка сприяє проростанню насіння, слугуючи своєрідним каталізатором. Необхідно набрати у відро снігу, а коли він почне танути, злити в окремий посуд лише третю частину рідини. Саме її використовують для замочування насіння й поливу розсади. Решту снігу, що не розтанув, краще викинути, бо він може містити шкідливі для рослин домішки й осад.

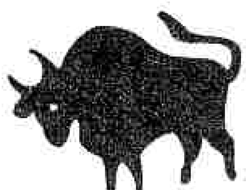

Тілець 8 (19:54) – 11 (7:33)

Останнім часом для поліпшення проростання насіння та підвищення його схожості застосовують стимулятори росту – гумінові добрива, гетероауксин, корневін, бурштинову кислоту, епін, біостим, силк, імуноцитофіт, циркон, гіберелін тощо. Насіння, оброблене цими препаратами, швидше проростає, а розсада набуває імунітету від таких захворювань, як чорна ніжка, фітофтороз, ризоктоніоз, борошниста роса. Рослини стають стійкішими до змін погоди і навіть до таких несприятливих явищ, як посуха, пізні весняні заморозки, хімічне забруднення ґрунту тощо.

Однак варто нагадати, що за використання стимуляторів росту слід обов'язково дотримуватися дозування. Адже передозування дуже небезпечне: можна не тільки не отримати очікуваного ефекту, а й стикнутися з протилежним результатом.

З-поміж "підручних" засобів для стимуляції росту чи не найпоширенішим є сік алое, у якому витримують насіння помідорів протягом доби. Щоправда, для насіння перцю він не годиться.

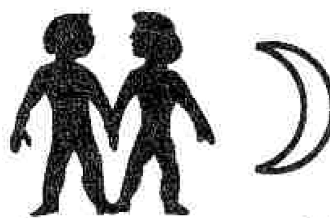

Близнята 11 (7:33) – 13 (16:31)
Перша чверть Місяця –13 (1:45)

У першій половині березня господарі перевіряють стан живців, заготовлених для весняного щеплення, а також виконують заходи щодо затримання снігу на грядках з багаторічними овочевими культурами. Зокрема, під час тривалих відлиг слід подбати про слабозахищені багаторічні овочеві рослини та про підзимові посіви овочів, особливо слабозимостійких сортів. За надто ранньої весни, коли сніг на таких грядках повністю зійшов, зростає небезпека серйозного пошкодження рослин зворотніми заморозками. Тому за недостатнього снігового укриття слід перенести на грядки якнайбільше снігу з вільних ділянок.

Рак 13 (16:31) – 15 (21:35)

Для успішного вирощування розсади овочевих і квіткових культур необхідне дотримання певних правил, зокрема, правильне приготування ґрунтосуміші, яка має бути високопоживною, достатньо пухкою, тобто мати хороші фізичні властивості, бо від цього залежить водно-повітряний режим для молодих коренів. Небажано брати ґрунт для розсадного ящика з городу, адже в ньому може міститися чимало збудників хвороб, бо, зазвичай, у ньому з року в рік вирощують одні й ті самі культури.

Крім того, при вирощуванні розсади в домашніх умовах дуже важливе своєчасне підживлення рослин. Лише за дотримання таких умов розсада буде якісною – не витягнутою, з короткими міжвузлями, насиченого забарвлення. Зазвичай, перше підживлення виконують через 8–10 днів після пікірування розсади, друге – через 10–14 днів. Однак варто застерегти, що надмірне захоплення підживленнями, в яких, скажімо, переважатиме азот, а також надмірний полив можуть призвести до витягування сіянців.

Лев 15 (21:35) – 17 (22:54)

Садівники під час відлиг виконують санітарне обрізування дерев і кущів на ділянці. Розпочинають його, зазвичай, із кущів, які "прокидаються" раніше. Головне – не згаяти час, бо, якщо виконати цю операцію надто пізно, то втратиться значна частина поживних соків – вони вже

надійдуть у гілки, приречені на обрізування. Також велика ймовірність пошкодження бруньок, які вже прокинулися.

У квітникарів теж чимало весняних клопотів і турбот: обрізування, пересаджування, підживлення. Для кімнатних рослин у березні розпочинається період пожвавлення, росту й цвітіння, тож їхні господарі повинні приділити більше уваги своїм зеленим вихованцям. При цьому слід пам'ятати, що варто затриматися на один–два тижні – і пересаджувати деякі кімнатні рослини буде пізно, бо вони вже зацвітуть. А під час цвітіння пересаджування небажане.

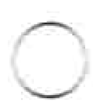

Діва 17 (22:54) – 19 (22:04)

Повний Місяць – 19 (20:10)

У дні, коли Місяць уповні, культурні рослини краще не чіпати. Не рекомендуєтся також обрізувати дерева й кущі, прищипувати (пасинкувати) овочеві рослини, щепити тощо. Щоправда, можна зайнятися підготовкою ґрунту, мульчуванням, боротьбою зі шкідниками тощо.

А ще весна – час найбільшого прибирання в саду. Старе листя, сухі торішні рослини, залишки укриття, а також решту садового сміття, що залишилося на ділянці після осінньо-зимового періоду, слід прибрати. З ділянки видаляють також молоді бур'яни, які щойно з'явилися. Зробити це слід якнайшвидше, поки вони не зміцніли, не встигли зацвісти й легко вириваються з корінням. Варто також помити рами й скло парника або теплиці, прочистити водостоки, очистити садові доріжки від моху тощо.

Терези 19 (22:04) – 21 (21:18)

Квітникарі в третій декаді березня висівають однорічники на розсаду – агератум, алісум, арктотис, айстри, вербену, гацанію, китайську гвоздику, геліхризум, запашний горошок, кохію, левкой, лобелію, ротики, петунію, сальвію, запашний тютюн, флокс Друмонда тощо.

Незважаючи на схожу техніку висіву цих культур, вона має певні відмінності. Зокрема, насіння запашного горошку перед висівом бажано замочити, помістивши у вологу ганчірочку або тирсу. Через кілька днів частина насіння набрякне й проклюнеться. А в тих насінин, що залишилися твердими, потрібно ножем або бритвою акуратно надрізати шкірочку, щоб полегшити надходження води до сім'ядоль. Висівати горошок краще відразу в горщечки, а після появи третього справжнього листочка – прищипнути.

Скорпіон 21 (21:18) – 23 (22:47)

За сприятливої погоди, коли температура у вашому регіоні вже не опускається нижче 0°С або це відбувається періодично, можна посіяти перші холодостійкі овочі у відкритий ґрунт під укриття. Однак слід враховувати, що більшість насіння не проросте за температури нижче +7°С. Тому для отримання раннього врожаю дехто з городників за кілька тижнів до садіння прогріває ґрунт чорною плівкою або іншим укривним садовим матеріалом. Інколи таке укриття залишають і на пророслому насінні, доки не встановиться стала плюсова температура.

Для висіву під плівку рекомендуються такі культури, як морква, редиска, пастернак, боби овочеві, а також цибуля-шалот та декоративні однорічники для квітників і контейнерів. У холодний ґрунт можна висаджувати також кореневища холодостійких культур: ревеню, топінамбура.

До речі, ревінь, який росте на ділянці, та деякі овочі можна використовувати для вигонки й отримання надраннього врожаю. Для цього з появою перших сходів рослини накривають квітковими горщиками, щоб запобігти доступу світла й створити парниковий ефект.

Стрілець 23 (22:47) – 26 (3:59)

Ландшафтні дизайнери знають, що догляд за газоном напровесні передбачає аерацію. Під час танення снігу важливо не допускати надмірного перезволоження газону й утворення великих калюж на ньому. Тому періодично на дуже вологих ділянках проколюють вилами ґрунт. Робити це слід акуратно, бо на вологому газоні легко залишаються сліди, колії, вибоїни та вм'ятини, тож намагайтеся пересуватися по ньому якнайменше. Особливо дбайливого догляду потребує молодий газон, коренева система якого ще не достатньо зміцніла.

Якщо на траві помічені перші ознаки появи хвороб, то необхідно виконати обробку газону фунгіцидами, що запобігатиме розповсюдженню інфекції по всій його площі.

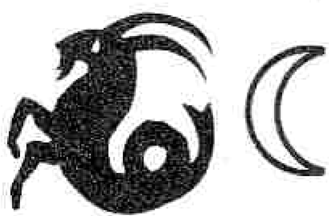

Козеріг 26 (3:59) – 28 (14:01)

Остання чверть Місяця – 26 (14:07)

Якщо не зробили цього раніше, прибирають сміття, минулорічне листя та рештки рослин у саду. Наприкінці місяця варто ще раз перевірити стан зберігання живців, закопаних під снігом. Якщо вони вже виходять з-під снігу, то необхідно перезакопати їх на затіненій ділянці саду, де навесні найдовше зберігається сніг.

Поки на ділянці ще лежить чимало снігу, можна заготовити його на майбутнє. Для цього снігом заповнюють бочки та інші ємкості, бо вже в квітні тала вода знадобиться під час садіння овочів у теплиці та ранніх посівів на ділянці, особливо за ранньої весни.

Наприкінці місяця городники продовжують закладати насіння на пророщування, культивують ґрунт, перекопують майбутні грядки. За сприятливої погоди і сходження снігу висівають у відкритий ґрунт насіння головчастої та цвітної капусти, зеленних культур, лікарських рослин, висаджують ранні сорти картоплі.

Водолій 28 (14:01) – 31 (1:40)

Садівники наприкінці березня – на початку квітня продовжують доглядати за плодовими деревами й кущами в саду: білять стовбури, обрізують зайві й сухі гілки, замазують садовим варом ранки, морозобоїни, спили та місця пошкодження рослин гризунами. Готують ловильні пояси для шкідників й обприскують рослини отрутохімікатами.

У теплі сонячні березневі дні бажано підняти зимове укриття над трояндами, гортензіями, рододендронами та іншими теплолюбними рослинами, інакше під ним можуть розвиватися цвільові гриби, що спричинить загибель рослин від випрівання.

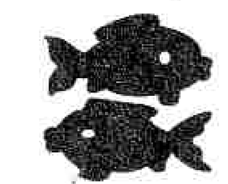

Риби 31 (1:40) – 2.04 (13:31)

Досвідчені квітникарі знають, що розсада деяких квіткових культур часто уражується грибними хворобами, особливо чорною ніжкою. З-поміж них – айстри, левкої, лобелія, алісум, геліхризум, ротики та чимало інших. Їхнє насіння перед висівом слід обов'язково протруювати фунгіцидом, висівати його лише в протруєний ґрунт, а під час поливу додавати до води марганцівку. Щоправда, надто тривале застосування розчину марганцівки для поливу може призвести до пригнічення молодих рослин.

А якщо квіткова розсада все ж таки захворіла і сіянці почали гинути від чорної ніжки, відразу видаліть загиблі рослини, обмежте поливи, щоб трохи підсушити верхній шар ґрунту. Землю навколо решти рослин посипте сухим дрібним прожареним піском, перлітом або попелом.

Із щоденника садівника

(Продовження. Поч. у № 1, 2011 р.)

Шановні читачі! Починаючи новий садово-городній сезон, корисно згадати про свої успіхи й прорахунки у попередні роки. Допомогти в цьому цілком зможе щоденник, в якому досвідчені садівники записують власні спостереження, корисну інформацію, погоду протягом дачного сезону тощо. Багаторічні спостереження дають змогу передбачити зміни погоди, своєчасно виконати нагальні роботи на ділянці. Записи у власному щоденнику допоможуть зорієнтуватися і в новому сільськогосподарському сезоні.

Лютий

Лютий завжди якийсь ненадійний: то загрожує безсніжними морозами, то завалить заметами мокрого снігу, то хуртовиною закружляє й вітром задме. І взагалі, цей місяць якийсь підступний, а відтак було б добре, якби в лютого забрали хоча б один день і додали до квітня, коли всі рослини вже прокинулися і день збільшився. Скільки роботи можна зробити в саду за цей доданий день...

Тож якось несправедливо природа розпорядилася щодо лютого, однак, як би там не було, а садівника саме в лютому нестримно тягне в сад, бо йому хочеться якнайраніше розпочати новий сільськогосподарський сезон. Однак ще не час, інша справа – наприкінці лютого – на початку березня. Але до сезону ще необхідно підготуватися: заготовити добрива, хімікати, а також поповнити необхідний набір інструментів для роботи в саду, придбавши садові ножі, пилки-ножівки з дрібними зубцями, секатор або садові ножиці, сучкоріз тощо. До того ж, усі ріжучі інструменти слід добре нагострити.

Основна робота, яку садівники за сприятливої погоди розпочинають у лютому, – обрізування плодових дерев. Рани діаметром понад 2 см, що утворилися під час обрізування, замазують садовим варом або фарбою на натуральній основі (оліфі). Інакше в тканини дерева проникнуть волога, збудники хвороб, і згодом на цьому місці утвориться дупло.

Приготувати садову замазку можна власноруч, оскільки складається вона з простих компонентів: воску, каніфолі й жиру. Каніфоль надає замазці липкості, віск – стійкості до атмосферних впливів і запобігає стіканню вару, а жир розріджує замазку і запобігає її розтріскуванню.

Чи не найпоширеніший рецепт приготування садового вару: 2 частини каніфолі, 2 частини воску і 1 частина несолоного топленого сала (каніфоль подрібнюють і розтоплюють на вогні, потім додають розтоплений віск, а згодом – сало; кип'ятять протягом 30 хвилин, старанно перемішуючи; зберігають у закритих банках або в пергаментному папері).

Отже, в лютому варто як слід підготуватися до початку нового сезону, але поки що, як кажуть, весною ще не пахне. Перші її ознаки з'являються лише на початку або в середині березня. Про прихід весни сповіщають птахи, які незабаром прилетять з півдня – граки, журавлі, гуси, качки. Своїми криками в небі вони наче нагадують садівникам, що настав час братися за лопату, сапу і не забувати про обприскувач.

Березень

З яким нетерпінням чекають садівники на весну, раз-на-раз згадуючи дорогу до своєї ділянки, ще не дуже привабливу в перші дні березня – розкислу, в ямах і калюжах, з рештками засохлих на узбіччі бур'янів. Але вона веде до власного саду, і це найголовніше.

Цю дорогу любить кожен садівник, що з нетерпінням очікував на весну. Однак приходить вона завжди якось несподівано: ще вчора надворі було по-зимовому холодно, а сьогодні вже сонце добряче пригріло землю. Але на глибині вона ще мерзла. Шкода, що земля не розтає відразу й на всю глибину. А садівникові хотілося б якнайраніше її перекопати, аби запобігти проростанню бур'янів та зберегти вологу. До речі, ефективним засобом збереження вологи в саду є мульчування напровесні пристовбурних кругів.

Щоб дізнатися, як перезимували плодові дерева, у березні, коли мине загроза заморозків, треба зрізати по кілька гілочок різних культур, витримати їх у прохолодному місці протягом 2–3 годин, а потім занести до теплого приміщення й поставити у ємкість із водою, зануривши в неї кінчики зрізів на 7–10 см. Через 2–3 дні гострим садовим ножем або безпечною бритвою зробити на них поздовжні зрізи: у здорових рослин деревина й серцевина, зазвичай, світлого кольору, а в підмерзлих – темно-коричневого.

Ранньої весни всі рослини на ділянці оживають і активно йдуть у ріст, тому й садівникові додається турбот: перекопування, садіння, обрізування, обприскування тощо.

У садах на знижених ділянках необхідно зробити водовідвідні рівчачки, а в тих місцях, де волога слабо затримується, – влаштувати снігові вали для затримання талих вод. Особливо боїться тривалого затоплення суниця, тому садівник повинен приділити їй більше уваги.

Не слід забувати й про насіння, закладене на стратифікацію: за перших ознак проростання його слід винести з підвалу й закопати в сніг.

...Поспішає садівник виконати всі роботи, намічені на цей день, вперто продовжуючи працювати й не помічаючи, як високо піднялося весняне сонце. Інколи лише під вечір він випростається, задумливо постоявши з лопатою в руках і розмірковуючи над планами на завтра. Час уже відпочити, тим більше, що на землю впевнено опускається весняний, злегка прохолодний вечір. Яскраво-помаранчеве сонце ось-ось зайде за чистий безхмарний обрій. На деревах виспівують свої веснянки граки у пошуках найзручніших місць для гнізд.

Садівник пригадав, що до нього мав зайти товариш із сусіднього садівничого товариства, який чомусь затримався. Аж раптом його гукнули від хвіртки:

– Господарю! До вас можна?

– Звичайно, заходь!, – запросив садівник свого колегу, на якого чекав, впізнавши його по голосу. – Зараз я дам тобі чубуки, які обіцяв.

Садівники пішли до погреба, перемовляючись про нагальні весняні турботи та способи зберігання чубуків винограду.

– Найчастіше, – розповідав господар, – їх вимочують після зрізування, повністю зануривши у воду на добу, а потім складають у поліетиленові пакети, наглухо зав'язавши, – і в погріб або інше сховище до весни. Якщо погріб не промерзає, то жодних проблем із зберіганням виникати не повинно. І зволожувати садивний матеріал у процесі зберігання не потрібно. На початку березня чубуки дістають і ставлять на укорінення.

– Так, але зберігати в целофанових пакетах добре, якщо погріб сухий. А якщо вологий, як у мене, то краще без пакетів. Пробував у пакетах: дуже випрівають, та ще й оїдіум починає швидко розвиватися.

– Тому дуже важливо контролювати температуру, яка має бути у межах 0–5°С. І для сховища краще використовувати погріб або підвал, що добре провітрюються.

Квітень

Нарешті настав квітень. Погода в першій декаді була не зовсім сприятливою, але вже на початку другої прийшла справжня весна. Квітень – благодатний місяць для садівника, однак у ці дні не можна розслаблятися й гаяти жодної хвилини. На деревах з кожним днем збільшуються бруньки й подекуди починають з'являтися ніжні зелені листочки. А внизу, під деревами, вже можна побачити паростки тюльпанів, ірисів та інших весняних квітів. Вони ще тендітні, ніжні, не зовсім зміцнілі, але на багатьох уже з'явилися бутони. Ось і доводиться садівникові бути надзвичайно обережним, доглядаючи за плодовими деревами на ділянці, аби не пошкодити ніжні квіткові паростки, що пробиваються на поверхню ґрунту й тягнуться до світла.

Щороку, на початку березня, поки земля ще мерзла, садівник закінчує обрізувати дерева й кущі. Відразу після танення снігу, щойно ґрунт у саду підсохне, він звільняє дерева від обв'язувальних матеріалів. Штамби та розвилки скелетних гілок зачищає металевою щіткою від моху, лишайників, кори, що відшарувалася. Білить стовбури вапняним розчином, додаючи мідний купорос – 2 кг вапна, 500 г мідного купоросу на 10 л води, та лікує дерева, стовбури яких мають морозні пошкодження.

Зібране після прибирання ділянки листя садівник ось уже багато років поспіль завжди використовує для компостування, попередньо поливши його 5%-ним розчином сечовини й присипавши землею, торфом або іншим компостним матеріалом.

Квітень – оптимальний час для проведення захисних заходів від шкідників і хвороб у саду. Саме в цей період чимало шкідників починають виходити з місць зимівлі, тому рослини потрібно обприскати, щоб запобігти поширенню попелиць та інших шкідників.

А ще квітень – це місяць садіння. Чимало садівників мріють посадити на своїх ділянках таке дерево або кущ, якого ні в кого немає. Адже так приємно потім похвалитися перед колегами та друзями рідкісною, власноруч вирощеною рослиною. Коли ж омріяний саджанець опиняється на ділянці, садівник стикається з новою, але не менш важливою проблемою – куди його посадити.

Скажімо, добре було б посадити саджанець саме тут, щоб милуватися ним із вікна. Але ж тут уже посіяні квіти. То, може, за будинком, тим більше, що там вільного місця вдосталь? Але ж тоді саджанцю доведеться рости в прохолодному затінку, а він, можливо, не такий тіньовитривалий. Отже, найкраще неподалік від паркану. Дерево виросте невелике, тож там йому й місце.

Полегшено зітхнувши, садівник починає копати яму, не помітивши, як до паркану підійшов сусід:

– Над чим ламаєте голову, сусіде? Роздобули якусь рідкісну новинку?

– Вгадали: саджанець незвичайний. Давно за ним "полював". Щоправда, коштує дорогувато, але я все одно задоволений покупкою. Адже це досить велика й дуже декоративна плодова ліана, яку останнім часом радять мати на кожній дачній ділянці. Шкода, точну назву рослини забув.

– А це, часом, не сибірське ківі, тобто актинідія? Якщо це воно, то клопотів з ним не оберетеся. Звичайно, це дуже корисна рослина, але вона дає стільки кореневої порослі, що я ледве від неї позбувся.

– Гаразд, оскільки намірився, то все одно посаджу саджанець. Може, хоч дочекаємося й покуштуємо перших плодів, а там видно буде, – розчаровано погодився я із сусідом.

Травень

Травневого ранку, щойно сонце піднялося над обрієм і розвіяло нічні сутінки, садівник уже був на ногах. Травень, як завжди, приносив йому радість, особливо початок місяця: вийдеш вранці в сад, а там вишні й али-

ча вкрилися білим цвітом, ніби хтось посипав їх снігом. А неподалік яскраво порожевіли бутони яблунь, груш, персиків.

Згодом, через кілька днів, сад стає надзвичайно гарним – весь у цвіту, а під деревами майоріють тюльпани, конвалії, нарциси. Серед білого покривала на яблунях і персиках прокльовуються ніжно-зелені листочки. І справді, – подумав садівник, – заради цього не шкода ні часу, ні праці, аби якнайдовше милуватися цим різнобарвним, яскраво й пишно квітучим садом.

– А що це за диво росте у вас поряд із яблунею? – запитав, привітавшись, знайомий садівник, що проходив вулицею.

– Це ранній сорт персика з високою морозостійкістю і стійкий до борошнистої роси. Можу дати вам живці, не пошкодуєте. Але вибачте мені, добре, що нагадали. І садівник, відкривши кран, почав поливати персик, бо надто вже сухий ґрунт був під ним. Було б непогано, якби пішов дощ, але все ж таки з дощем краще почекати, поки сад не відцвіте.

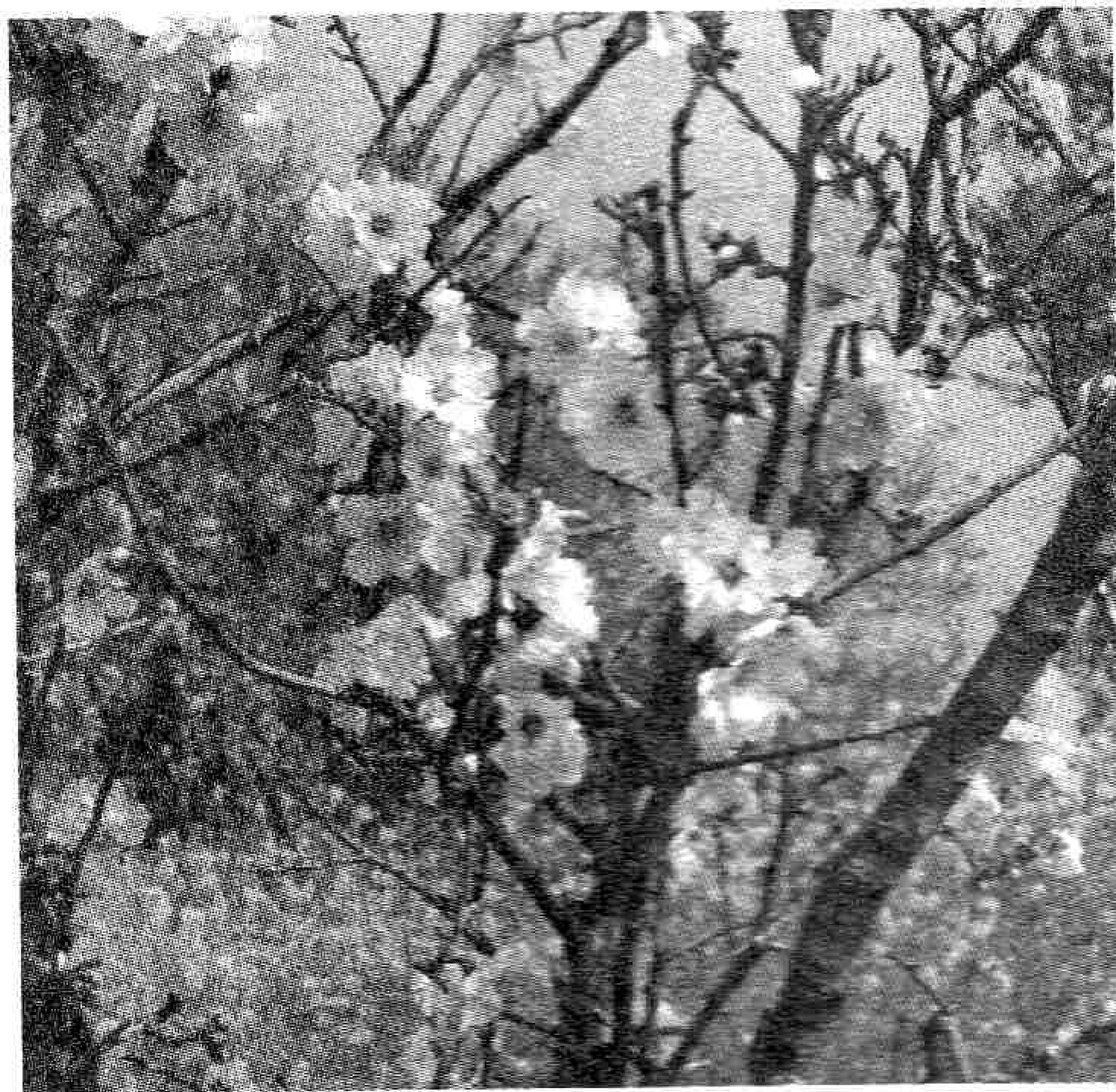

Перехожий вирішив не відволікати господаря й пішов у своїх справах, а садівник продовжував поливати персик, потім полив грядки з цибулею, часником, салатом. Раптом він згадав, що замочив напередодні насіння для висіву, тому, недовго думаючи, пішов до підготовлених грядок, посіяв насіння й відразу полив його.

...І так майже щодня. Мріяв садівник, що, можливо, хоч цього року залишиться більше часу, аби помилуватися квітучим садом, натомість завжди знаходиться якась термінова робота. Адже до цвітіння рослин слід завершити всі роботи, які не встиг виконати в квітні. Крім того, на початку травня необхідно обов'язково перекопати або розпушити пристовбурні круги й міжряддя, внести органічні та мінеральні добрива. Не можна забувати, що на період заморозків або холодів суницю та інші теплолюбні рослини варто вкрити плівкою.

Не менш нагальна робота – підживлення садових рослин. Якщо перед висаджуванням саджанців ґрунт добре заправили органічними та фосфорно-калійними добривами, то в перший рік добрива не вносять, а в наступні 3–4 роки після садіння необхідно вносити лише азотні добрива.

На 2–3-й рік азотні добрива вносять навесні, перед першим розпушуванням, з розрахунку 6–9 г діючої речовини на 1 м^2 пристовбурного круга (18–27 г аміачної селітри або 15–20 г синтетичної сечовини). Починаючи з 5-го року необхідно, крім азотних, вносити фосфорні й калійні добрива.

Якщо ж перед закладанням саду господар не удобрив ґрунт органічними й мінеральними добривами, то їх необхідно вносити, починаючи з 2-го року вегетації, з розрахунку на 1 м^2: суперфосфату – 25–30 г, калію хлористого або сульфату калію 18–20 г, сечовини (карбаміду) – 15–20 г, перегною – 3–4 кг через кожні 2–3 роки, гноївки, розведеної водою у 2–4 рази, – 0,6–0,8 кг, пташиного посліду, розведеного водою у 8–10 разів, – 0,6–0,1 кг.

Ягідні кущі також позитивно реагують на добрива. Молоді кущі в перші два роки вегетації навесні підживлюють лише азотними добривами з розрахунку 18–20 г аміачної селітри на 1 м^2. На третій і в наступні роки вносять повне мінеральне добриво: по 20–25 г аміачної селітри, 30–40 г суперфосфату і 25–30 г калійної солі на 1 м^2. Також один раз на 2–3 роки вносять органічні добрива з розрахунку 2,5–3 кг на 1 м^2.

...Щойно в саду закінчиться цвітіння, думав садівник, потрібно буде ще раз обприскати всі дерева, рясно полити їх і тоді можна буде трохи відпочити. Ось уже кілька років поспіль після цвітіння проти комплексу шкідників і збудників хвороб він застосовував комбіноване обприскування всіх плодових дерев пестицидами, і результатами завжди залишався задоволений.

Червень

Для садівника цей місяць, особливо його друга половина, проходить у боротьбі з травою й бур'янами. А відтак він завдає клопоту анітрохи не менше, ніж інші місяці – у саду, на городі й на клумбах із квітами. Заросли грядки – спробуй усе виполоти! Проблема ще й в тому, що разом із бур'янами можна ненароком пошкодити салат, моркву, огірки чи квіти.

Сучасні садівники нерідко озброюються електрокосарками, щоправда, на грядках з їхньою допомогою нічого не зробиш – лише там, де росте газон. Але в останні роки, коли немає дощу, з багатьох дачних ділянок доноситься дзижчання косарок.

– Цього року надто буйна трава заполонила весь сад, – поскаржилася сусідка.

– А винні в цьому травневі дощі, що влаштували нам такий "подарунок", – погодився з нею садівник. – Але від того лише користь: буде компост і не потрібно поливати.

А ще в червні спостерігається найактивніший ріст пагонів. Тому в цей період чи не найбільшу віддачу дають усі агротехнічні заходи, проведені навесні: обрізування, підживлення рослин, обробіток ґрунту, прополювання бур'янів, захист рослин від заморозків, хвороб і шкідників. Знаючи про це, садівник вирішив приділити більше уваги малині, бо в період активного росту заміщуючих стебел і кореневих паростків у плодоносної малини їх слід розрідити. Зазвичай у кущі він залишав 8–10 сильнорослих стебел, а на ділянці із стрічковим способом вирощування – до 15 стебел у стрічці завширшки 50 см. Тобто, середня відстань між стеблами становила 20 см.

...Червень завжди радував садівника ознаками гарного майбутнього врожаю: на грядках дружно червоніють суниці, з-під зеленого листя заманливо виглядають великі ягоди. А поряд із цими грядками, прямо над головою, висять великі ягоди черешні сортів Присадибна, Валерій Чкалов та інших. Погодьтеся, свіжі ягоди, зірвані прямо з дерева, набагато смачніші, ніж куплені на ринку. І все це вирощене власноруч у власному саду!

Б.М. Мрачковський,
м. Київ

(Далі буде)

 Рубрику веде Б.Дегтярьов, юрист

Так ви можете приватизувати земельну ділянку

Дописувачі журналу "Дім сад город" Давиденко А.А., м. Київ, Хамбір К.Н., Київська обл., Михайлов Є.Д., м. Умань, Черкаська обл., Мандрок В.І., м. Дубно, Рівненська обл., Кицюк А.З., с. Обухів, Вінницька обл. та багато інших цікавляться деякими питаннями реалізації права власності на землю.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 05.08.2009 р. № 844 та Регламенту, затвердженого Держкомземом на виконання цього нормативного акту, громадяни, які бажають безкоштовно оформити державний акт на право власності на земельну ділянку згідно з ухваленим рішенням про приватизацію, подають відповідну заяву до управління (відділу) Держкомзему в районі (місті). Але подають не самі безпосередньо, а через органи місцевого самоврядування, які здійснюють організаційний прийом та передавання таких заяв до відповідного територіального органу Держкомзему за актами приймання-передавання.

Для укладання договору на виготовлення технічної документації із складання державного акта на право власності на земельну ділянку та договору на виготовлення і державну реєстрацію такого акта громадяни подають заяву до того органу, який укладає такі договори. У випадку, якщо заява буде подана до органу місцевого самоврядування і звернена саме до нього, в такому разі у територіального органа у Держкомзему не буде підстав для укладання зазначених вище договорів.

На практиці виникає питання: чи можуть спадкоємці особи, якій згідно з Декретом Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 р. №15-92 передано в приватну власність земельну ділянку, але державний акт не видано, отримати державний акт на право власності на земельну ділянку на своє ім'я?

Відповідно до п.1 Перехідних положень Земельного кодексу України рішення про передачу громадянам України безоплатно у приватну власність земельних ділянок, ухвалені органами місцевого самоврядування відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України від 26.12.92 р. №15-92 "Про приватизацію земельних ділянок", є підставою для виготовлення та видачі цим громадянам або їхнім спадкоємцям державних актів на право власності на земельну ділянку за технічною документацією щодо складання документів, які посвідчують право на земельну ділянку.

Слід нагадати, що відповідно до Цивільного кодексу України спадкування відбувається за законом, за заповітом або за спадковою угодою.

У випадку спадкування за законом спадкоємець (спадкоємці) подає заяву про виготовлення та видачу державного акта на право власності на земельну ділянку. До заяви додається свідоцтво про право на спадщину (на інше майно). У зазначеному свідоцтві зазначається, що майно успадковується спадкоємцем повністю або в певних частинах. Якщо повністю, державний акт видається на таку особу, у випадку успадкування частини майна із заявою мають звернутися усі спадкоємці та отримати в спільну часткову власність земельну ділянку, передану у власність спадкоємцю за рішенням місцевої ради згідно з Декретом Кабінету Міністрів України від 26.12.92 р. №15-92.

У випадку успадкування за заповітом питання повинно вирішуватися з огляду на те, чи перейшло за заповітом до спадкоємця нерухоме майно, яке розміщене на цій земельній ділянці. У випадку відсутності на земельній ділянці майна питання вирішується у судовому порядку.

Питання спадкування майна за спадкового угодою є дещо складнішим і можливість виготовлення та видачі такому спадкоємцеві державного акта на право власності на земельну ділянку має бути підтверджена судовим рішенням.

Чи може громадянин самостійно звернутися до землевпорядної організації, яка має ліцензію на відповідний вид робіт, про виготовлення за його кошти технічної документації та державного акта на право власності на земельну ділянку?

У цьому зв'язку слід нагадати, що постановою Кабінету Міністрів України від 05.08. 2009 р. №844 передбачено можливість безоплатних оформлення та видачі державних актів на право власності на земельну ділянку за спрощеною процедурою. Відтак можливість скористатися наданим правом виникає у громадян, які вже мають рішення органів місцевого самоврядування або органів виконавчої влади про передавання їм у приватну власність земельних ділянок. Але це не обов'язок громадян, а їхнє право, яким вони можуть скористатися або ні.

У випадку, коли громадянин за різних обставин хоче самостійно укласти договір на виготовлення технічної документації та оформлення і видачу державного акта на право власності з організацією, яка має ліцензію на відповідні види робіт, і оплата за таким договором здійснюється безпосередньо самим громадянином, ні територіальний орган Держкомзему, ні структурний підрозділ Центру ДЗК не мають права чинити перешкоди здійсненню цих робіт. Разом з тим з метою унеможливлення у подальшому звинувачень щодо неправомірності дій або невиконання постанови Кабінету Міністрів України від 05.08. 2009 р. №844 доцільно брати відповідну заяву (розписку) від громадянина про добровільність його дій.

Щодо безоплатного передавання у власність земельних ділянок та безкоштовного виготовлення технічної документації.

Статтею 56 Земельного кодексу України в редакції 1992 р. було встановлено, що громадянам України в межах населених пунктів можуть передаватися безоплатно у власність земельні ділянки площею до 0,6 га для ведення особистого підсобного господарства.

Відповідно до ст. 5 Закону України "Про особисте селянське господарство" громадяни України, які реалізували своє право на безоплатну приватизацію земельної ділянки для ведення особистого підсобного господарства в розмірі менш як 2 га, мають право на збільшення земельної ділянки в межах норм, установлених ст.121 Земельного кодексу України для ведення особистого селянського господарства.

Таким чином, законодавчо визначена можливість отримати одним громадянином безоплатно у власність земельну ділянку для ведення особистого підсобного господарства та для ведення особистого селянського господарства.

Разом з тим під час ухвалення рішення про безоплатну передачу громадянину земельної ділянки із цільовим призначенням "для ведення особистого підсобного господарства" таке право власності згідно з Декретом Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 р. №15-92 уже виникло, однак виготовити державний акт та провести його державну реєстрацію за таким цільовим призначенням технічно неможливо. Тому органом місцевого самоврядування за заявою громадянина ухвалюється рішення про з`ясування цільового призначення земельної ділянки, яка вже перебуває у власності цього громадянина. У державному акті зазначаються два рішення ради – про передавання у власність земельної ділянки згідно із зазначеним вище Декретом Кабінету Міністрів України та про з`ясування цільового призначення цієї земельної ділянки. Відтак право на приватизацію земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства в загальному розмірі, що не перевищує 2 га з урахуванням площі вже наданої ділянки для ведення особистого підсобного господарства, цей громадянин не втрачає.

Територіальні органи земельних ресурсів можуть брати заяви безпосередньо у громадян на безоплатні оформлення та видачу державних актів на право власності на земельні ділянки у випадку блокування або зволікання з передаванням таких заяв органами місцевого самоврядування. Однак, у разі виникнення будь-яких непорозумінь із зазначеного питання територіальний орган земельних ресурсів має негайно повідомити про такі факти у Держкомзем.

У випадках, коли технічна документація розроблена на декількох осіб, таку технічну документацію розшивати непотрібно. Разом з тим до цієї документації мають бути додані заяви на безоплатні оформлення та видачу державних актів на право власності на земельні ділянки тих громадян, яким розроблялася ця технічна документація.

Якщо не всі громадяни зможуть за різних обставин одночасно подати заяви на безоплатні оформлення та видачу державних актів на право власності на земельні ділянки, вони зможуть скористатися своїм правом пізніше, оскільки така технічна документація після видачі державних актів громадянам, які подали заяви, зберігається у територіальному органі земельних ресурсів.

Спірні питання щодо розподілу земельної ділянки, на якій розташований будинок двох власників, вирішуються відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також судовими органами.

Пропоную...

...**кролі** великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. (097) 308-20-95

...квіти. *Подробиці на www.Kvity.at.ua*

...поросят, свиней породи мангал.

Волинська обл.,
тел. (03352) 96-3-35, (097)640-73-15

...саджанці морозостійкого винограду, актинідії, жимолості, аґрусу, малини, смородини, гумі, барбарису та ін. Декоративні кущі та ліани. Конверт – каталог.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н,
Полтавська обл., 39764,
тел. (066) 222-01-77

...саджанці, чубуки винограду. Каталог.

Ю.О. Дворовенко,
вул. Гурамішвілі, 11, кв. 80, м. Карлівка,
Полтавська обл., 39500,
тел. (066) 935-23-80

...насіння суперурожайних іспанських і кращих сортів зарубіжної та вітчизняної селекції помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...саджанці, живці винограду. Недорого. Можливий опт. Каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53, (066) 772-58-89

...саджанці яблуні на карликових підщепах. Різних осінніх та зимових сортів.

Тел. (097) 46-11-466

...чистопородні мангали, королівські кармали.

П.М. Коломієць,
с. Журавка, тел. (096) 338-45-43, (099) 047-77-37

...насіння і саджанці найурожайніших овочевих, плодоягідних, нових, екзотичних, малопоширених, лікарських культур та прекрасних квітів з власної колекції. Об`ємистий каталог – великоформатний конверт з марками на 2,2 грн.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н,
Вінницька обл., 23242

...цибулини лілій: ОТ-гібриди, ЛО-гібриди, Лонгіфлорум, ЛА-гібриди, Орієнтальні, азіатські, горщикові.
Конверт – каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н,
Волинська обл., 45070,
тел. (096) 796-69-62

...квіти: жоржини, лілії, іриси, гладіолуси, тюльпани, нарциси, гіацинти, крокуси... Велика колекція. Безкоштовно вишлемо чудовий кольоровий фотокаталог. Від вас – підписаний конверт. Усі замовники отримують подарунки.

Максим Васильович Левчук,
а/с 272, м. Южноукраїнськ, Миколаївська обл., 55001

...велику колекцію квітів. Каталог з фото – безкоштовно у вашому конверті.

В.О. Головко,
с. Олексіївка, Арбузинський р-н,
Миколаївська обл., 55333

...конструкцію майже ручних плугів, саджалок та сівалок.

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500,
тел. факс (097) 140-36-53

...високоякісну сортову картоплю вітчизняної та іноземної селекції. Новинки та суперновинки 2010 року. Конверт – каталог.

Сергій Анатолійович Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122,
тел. (05449) 33-4-39, (095) 932-27-47, (096) 884-66-81

...найбільша колекція найдешевшого насіння овочів в Україні: помідорів (700); перцю (200); баклажанів (40); фізалісу (15); тютюну (15); огірків (45); а також кімнатні: помідори, перець, огірки та багато іншого. Реалізація цілий рік, кожного сезону новинки. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 2 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н,
Чернігівська обл., 17461

...саджанці гінкго, книжку "Гінкго на присадибній ділянці" і сухе подрібнене листя гінкго. Конверт – каталог.

Анатолій Терещук,
вул. Марка Вовчка, 2, кв. 1, м. Рівне, 33014,
тел. (0362) 23-00-24

...кращі промислові сорти малини і смородини. Суницю, аґрус, ожину, виноград. Конверт – каталог. Кольоровий каталог на сайті www/olna.com.ua з повним описом сортів і догляду за ними.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27322

...недорого гладіолуси, клематиси. Безкоштовні інструкції, консультації, каталог у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 75, м. Кременчук-25, Полтавська обл., 39625,
тел. (05366) 68951

...приймаємо замовлення на садивний матеріал озимого часнику. Відправка – осінь 2011 р. Для каталогу – конверт з марками на 2 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н,
Чернігівська обл., 17461

...іриси іноземної та вітчизняної селекції. Конверт – каталог.

м. Бориспіль,
тел. (050) 222-12-92

...розсадник плодових та декоративних культур пропонує навесні 2011 рр. саджанці: яблунь, груш, слив, персика, нектарина, абрикоса, черешні, вишні, малини, троянди. Підщепи М9, ММ99, Д 1071, ІС-2-10, ІС 4-6, 54-118, сіянці шипшини. Потрібні реалізатори – торгові представники по містах України.

Олександр Володимирович Живов,
вул. Підгірна, 42, с. Артемівське-2, Артемівський р-н,
Донецька обл., 84510,
тел. (050) 627-54-05, (050) 627-54-03,
Zhivovsad@mail.ru

...якісне насіння овочів та квітів, цибулини, коріння, міцелій (грибниця) гливи (рос. "вешенка") плюс технологія вирощування, зрозуміла кожному садівнику. Конверт – каталог.

В. Коваленко,
а/с 176, м. Київ-54, 01054

...поросята, підсвинки породи кармали (тушки).

м. Сквира, Київська обл., тел. (097) 835-55-11

...шиншили дорослі і молодняк.

Тел. (050) 98-205-90

...колекційні, виставкові сорти гладіолусів. Новинки від селекціонера. Каталог – у вашому конверті.

Еліна Володимирівна Виноградська,
а/с 14, м. Київ, 02097, vin-ehlina@yandex.ru

...насіння дуже солодких цукристих помідорів.

Анатолій Шкіндер,
вул. Шевченка, 64, с. Великий Жолудськ,
Володимирецький р-н, Рівненська обл., 34364,
тел. (097) 212-02-45

...жоржини, багаторічники і цибулинні. Конверт – каталог за 2 гривні.

Ярослава Михайлівна Тиркус,
вул. Бакинська, 25/1, м. Львів, 79022

...саджанці дейції, спіреї, геленіуму, бруслини, лаванди, дербенника, верби Матсуда, плюща, княжика, каприфолі, барбарису, чорноплідної малини – по 30 гривень; гумі, ірги, шефердії, ожини – по 40 гривень за 1 саджанець. Пересилка – 20 гривень.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27,
м. Козятин, Вінницька обл., 22100,
тел. (098) 259-27-39

...1000 сортів і гібридів насіння овочів і квітів, у т.ч. 30 сортів гібридних петуній, сурфінії, лікарські рослини, прянощі, багаторічні цибулі, насіння кімнатних квітів, колекція великоплідних томатів, мітлиця пагононосна. Книги з квітникарства та озеленення, овочівництва, садівництва, садовий інвентар. Заадресований конверт з марками на суму 2,2 грн. – кольоровий каталог.

Р.І. Боренкова,
вул. Калинова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087

...насіння помідорів на будь-який смак – 500 сортів; сортова картопля – 50 сортів.

О.А. Горбач,
вул. Гагаріна,18, м. Сарни, Рівненська обл., 34503,
тел. (096) 467-63-00

...саджанці для карликових садів. Вегетативні підщепи. Пуміселект.

П. Медолиз,
тел. (097) 261-36-23

...високі бородаті іриси – 230 сортів, півонії – 40 сортів.

Микола Іванович Музичук,
с. Юльївка, Запорізький р-н,
Запорізька обл., 70434,
тел. (067) 833-65-61

...саджанці порічок (40), у т.ч. описаних у "ДСГ" № 5, 2010 р.: Дарунок Орлу, Уральська Красуня, Ровада, Улюблена, Баяна, Альфа, Валентинівка, Асора, Наталі, Каскад, Кияночка, Чудесна, Святкова, Бужанська, Поляна, Осипівська, Чародійка, Дарниця, Троїцька; смородини (60 сортів): Яринка, Муравушка, Ядрьона, Пігмей, Селеченська-2, Навля, Фараон, Венера, Гармонія; аґрусу (16): у т.ч. безколючкові, зеленоплідні, високоврожайні, десертні; винограду: Вікторія, Талісман, Пісня, Онтаріо, Голіаф, Кодрянка, Лора; самшиту; лопатки ірисів. Конверт – каталог.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...тюльпани – 200 сортів, іриси (100), лілійники (100), цибулинні, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 100, м. Київ, 04074

...томати, перевірені роками, та новинки від "Сибірського саду". Кормові та столові гарбузи тривалого зберігання. Перець, моркву, капусту, цибулю. Квіти однорічні та багаторічні цибулинні – все це для вас. Конверт з марками на 2 грн. – кольоровий каталог і одна упаковка насіння томатів безкоштовно.

Олександр Миколайович Колодько,
с. Хухра, Охтирський р-н,
Сумська обл., 42750

...саджанці кращих великоплідних сортів чорної і червоної смородини. Конверт – каталог.

М.В. Капля,
вул. Хоменка, 26, кв. 36, м. Черкаси, 18008,
тел. (0472) 63-26-51, (067) 439-12-80

...саджанці актинідії (5 сортів), гумі, жимолості їстівної (3), журавлини (клюкви) садової (4), чорниці (голубики) канадської деревовидної (7), лимонника китайського, кизилу, брусниці садової "корал", фундука, хурми, малини чорноплідної, гінкго, магнолії, півонії, тюльпанне дерево, астильба, бруґмансія (3), будлея, вейгела, гортензія, морозник, спірея, хаутюнія триколірна, різноманітні хвойники та ін. Конверт – каталог.

Мар`яна Юріївна Штігер,
вул. Лермонтова, 5/2, м. Жидачів,
Львівська обл., 81700,
тел. (097) 209-10-40, E-mail:Shtiger@ukr.net

...звичайний камін і супер-піч з цегли, зігріває весь будинок на дровах, вугіллі, газу, тирсі. Великоплідна ожина 5 сортів. 2 конверти – каталог.

Є.А. Ляховець,
вул. Мочаліна,4, с. Мирне, Каланчацький р-н,
Херсонська обл., 75822,
тел. (099) 259-07-13

...недорого насіння овочевих культур, квітів. Конверт – каталог.

Р.В.Бойчук,
с. Локітка, Тлумацький р-н,
Івано-Франківська обл., 78000

...насіння баклажанів і стійких до спеки помідорів. Дорого.

Ліна Михайлівна Сахарнова,
тел. (067) 993-56-07, (066) 298-02-86

...саджанці троянд колекції Каньовського Віталія Михайловича. Чайно-гібридні, плетисті, кущові, бордюрні, ґрунтопокривні, флорибунда. Конверт – каталог.

Григорій Михайлович Мостіпака,
вул. Трояндова, 29, с. Кугаївці, Чемеровецький р-н,
Хмельницька обл., 31632,
тел. (03859) 9-86-19, (066) 706-51-98,
веб-сайт: picasaweb.google.com/zozamgm

...молодняк та інкубаційні яйця мускусних качок, саджанці і живці сакури, швидкоплідного грецького горіха, магнолії, саджанці і насіння їстівного каштана, аралії маньчжурської, гліцинії, насіння тютюну.

Лариса Василівна Марущак,
вул. Певрянська, 16-а, м. Виноградів, Закарпатська обл.,
тел. (03143) 2-42-72, моб. (095) 685-37-59

...укорінені живці хризантем шароподібної форми, діаметр куща 30–80 см, корейської дрібноквіткової та гібриди. Конверт – каталог.

Надія Миколаївна Кутова,
вул. Леніна, 67, с. Колонщина, Макарівський р-н,
Київська обл., 08032,
тел. (097) 238-61-81

...живці, саджанці комплексностійких сортів винограду, урожайні сорти суниці. Конверт – каталог.

Ольга Вікторівна Пояреля,
просп. Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014,
тел. (062) 297-18-57, (095) 380-82-62

...перстач білий (лікує щитоподібну залозу), родовик, калган, синюху, родіолу... Хвойні. Конверт – каталог.

Д.В. Теліженко,
а/с 77, м. Луцьк, 43005

...постійно найкращі новинки сортів суниці великоплідної: Альбіон, Морський пейзаж, Флорін, Дарсеваль, Сірано, Сізоже, Ратунда, Сірафін, Дженто, Фігаро, Маестро, Остара, Дарселект та інші. Малина, ожина, смородина, аґрус, порічка. Опт, роздріб.

Ю.В. Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615,
тел. (097) 575-77-81

...оргпінгтон, браму, кохінхін: курчата, яйця.
м. Кіровоград, тел. (095) 009-19-64

...великоплідні горіхи: грецький, фундук. Інжир, гранат та ін.
а/с 26, м. Кіровоград, 25019, тел. (066) 220-70-68

...лілійники та іриси.

Валентин Петрович Дроб'язко,
вул. Училищна, 17, м. Богуслав, Київська обл., 09700

...багаторічні садові, кімнатні рослини, хризантеми, гладіолуси. Конверт за 2,2 грн. – фотокаталог.

Володимир Іванович Пилипенко,
вул. Молодіжна, 14, с. Калайдинці,
Лубенський р-н, Полтавська обл., 37525

...саджанці нових та перспективних сортів аґрусу (40), порічок (35), смородини (30), малини (15). Конверт – каталог.

В.Б. Мостіпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, 17502

...нові великоплідні сорти малини: Краса Росії, Оранжеве чудо та інші; суниці: Альбіон, Пенсіонер Челсі та ін.; ожину безколючкову.

М.М. Макаренко,
с. Любомирка, Олександрівський р-н,
Кіровоградська обл., 27316,
тел. (099) 654-55-31

...великий вибір лілій, тюльпанів, нарцисів, гіацинтів, багаторічників. Канни. Суниці. Малина. Диво-часник. Багатоярусна цибуля.

М.Г. Солдунова,
с. Сагунівка, Черкаський р-н, Черкаська обл., 19644,
тел. (0472) 34-23-21, (096) 900-95-99

...до 8 Березня зріз голландських тюльпанів.

м. Бердянськ, Запорізька обл.
Тел. (066) 982-64-54,

...саджанці хурми, гінкго, тюльпанового дерева та інших рідкісних рослин.,

Тел. (034) 306-91-01, http://www.catalpa.com.ua

...саджанці винограду, малини, смородини, фундука, кизилу, горіхів. Конверт – каталог.

Олександр Іванович Кожуховський,
вул. Садова, 9, с. Водяне, Новоукраїнський р-н,
Кіровоградська обл., 27152,
тел. (097) 299-52-06, (066) 251-56-63

...іриси, конверт – каталог. Лілійники, конверт – каталог.

Анатолій Миколайович Григор`єв,
а/с 353, м. Слов`янськ-1, Донецька обл., 84101

...троянди для жінок: блакитні, зелені, смугасті, двоколірні, англійські та інші. Саджанці шипшини. Кольоровий каталог – підписаний конверт, марки на 2,2 грн.

А.Я. Береза,
а/с 238, м. Красноармійськ-7, Донецька обл., 85307,
тел. (066) 345-69-72

...реалізую за помірними цінами саджанці та чубуки винограду різних сортів і строків достигання. Конверт – каталог.

В.І. Пришляк,
вул. Скоробрехи, 5, смт Маньківка,
Черкаська обл., 20100,
тел. (04748) 612-07

...насіння найкращих колекційних томатів (270). Конверт – каталог.

Л.С. Очаківський,
с. Чорнорудка, Ружинський р-н,
Житомирська обл.,13620,
тел. (067) 608-61-20

...травоїдні поросята – угорська та іспанська пухова мангалиця різних окрасів.

Володимир,
тел. (067) 352-17-80

...лілійники (200) і хости (90) навесні та восени, іриси (500) – влітку, півонії (200) – восени. Каталоги окремо, для кожного свій конверт (23х16 см) з марками на 2 грн.

Анатолій Васильович Харченко,
вул. Л. Українки, 19, с. Нечипорівка,
Яготинський р-н, Київська обл., 07751,
тел. (04575) 37-123, E-mail:tovgarden@gmail.com

...бульбоцибулини туберози (стаття в "ДСГ" № 5 за 2005 рік), насіння стевії (медова трава).

Клавдія Олександрівна Гордюшова,
вул. Ворошилова, 103, м. Гола Пристань,
Херсонська обл, 75602,
тел. (05539) 7-86-19

...гортензії, гібіскуси, хости, хризантеми, лілії, лілійники, гліцинія, клематиси, жоржини.

Н.Г. Бондаренко,
вул. Горького, 4, Кіровське,
Дніпропетровська обл., 52032,
тел. (095) 935-33-91, (096) 248-30-24

...універсальну колекцію насіння овочів нових сортів . Конверт з марками на 2 грн. – кольоровий каталог. Три пакети безкоштовно.

Лідія Василівна Смірнова,
с. Пронозівка, Глобинський р-н, Полтавська обл., 39040

...жоржини на зріз. Конверт – каталог.

Світлана Валентинівна Матвійчук,
с. Стуфчинці, Хмельницький р-н,
Хмельницька обл., 31323

...надсилаю насіння кущової суниці, дельфініумів, інших квітів, саджанці горіха Ідеал, смородини Велетень, смородинового дерева, ожини Тайбері, винограду. Конверт – каталог.

Зінаїда Сергіївна Конет,
с. Поділля, Заліщицький р-н, Тернопільська обл., 48613

...багаторічні квіти на будь-який смак (ґрунтопокривні, лілійники, іриси, хости та інші). Кімнатні (сенполії, стрептокарпуси, пеларгонії, ахименеси, фуксії, філодендрони, кактуси та ін..) 600 найменувань. Ягідники (суниця садова, малина, ожина та ін.). Низькі ціни. Конверт – каталог.

Валентина Григорівна Орист,
с. Вікторія, Пирятинський р-н,
Полтавська обл., 37044,
E-mail:ORIST flora@meta.ua
www.ORIST-flora.at.ua

...для тих, хто цінує у ягодах смак та аромат! Найновіші сорти суниці садової великоплідної постійного плодоношення – Маестро, Бурбонська великолепная, Шарлотта та ін. Малина – 30 сортів, смородина, аґрус, фундук, клематиси, різне насіння. Кращі сорти картоплі з півночі України – Лорд,Тайфун, Родео, Киранда – 30 сортів. Конверт – каталог.

Сергій Васильович Алейніков,
провул. Ювілейний, 10, м. Суми, 40018,
тел. (0542) 654-112, (050) 167-19-85

...пираканта Шерлахова, табернемонтана, японська вишня, бругмансія, стрептокарпус, бугенвіллія, стевія медова, гібіскус, бруссонетія – паперове дерево, чорниця, буяхи (рос. – "голубика"), суниця садова, земклуніка, чайний кущ, лимон Павловський, мурайя, фейхоа, банан, мирт, гранат, горденія, каліфорнійський черв`як. Міцелій грибів (каталог). Виноград. Гінкго білоба, манго...

Б.А. Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...набір кращих помідорів та основних городніх овочів (20 сортів) + 3 методики рекордних врожаїв (з мінімальним опаленням теплиці, поливом, удобренням я отримав 1,5 тонни ранніх овочів з сотки) – 100 грн. Виміряйте та нейтралізуйте кислотність ґрунту – подвоїте врожайність ("ДСГ" № 10). Є каталог чудових квітів, овочів.

Максим Петрович Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл., 74000, тел. (067) 148-57-14

...актинідію, журавлину (клюкву) садову, жимолость їстівну, аронію, гліцинію, магнолію, піон деревовидний, вейгелу, гортензію та інше. Конверт – каталог.

Віктор Ігорович Серняк,
вул. Зелена, 4/26, м. Жидачів, Львівська обл., 81700, тел. (097) 493-74-22

...саджанці, чубуки елітних столових, технічних, безкісточкових сортів винограду. Надурожайна суниця: пенсіонер Челсі та інші сорти. Найкращі сорти великоплідної малини. Ожина безколючкова, жимолость, фундук, калина, актинідія, чорниця канадська, смородина, аґрус. Конверт – каталог.

О.М. Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118, тел. (066) 755-50-38, E-mail:O-naslada@mail.ru

...актинідії гібридні (набір з 5-ти жіночих і 2-х чоловічих рослин – 100 грн.). Жимолость їстівна (4 сорти) по 20 грн. Гумі – 20 грн. Бругмансія: біла, жовта, рожева по 20 грн. Гінкго – 25 грн., сухе листя гінкго (50 г) – 50 грн. Будлея (біла, рожева, бузкова) по 20 грн. Ожина безколючкова – 20 грн.

Ярослав Дмитрович Гандзій,
с. Гнідичів, Жидачівський р-н, Львівська обл., 81740, тел. (067) 926-19-48, (097) 224-53-69

...саджанці інжиру. Технологія вирощування. Конверт – каталог.

Богдан Михайлович Гаморак,
вул. Шевченка, 12/13, м. Тлумач, Івано-Франківська обл., 78000, тел. (096) 777-98-40, (03479) 2-24-98

...гуртом та вроздріб насіння і саджанці високоврожайних овочевих та плодоягідних культур. Понад 1200 найменувань. Каталог – великий конверт з марками на 2,2 грн.

В.М. Головатенко,
с. М. Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...вроздріб та оптом. Саджанці великоплідної суниці звичайного і постійного плодоношення, малини, ожини, смородини, аґрусу. Насіння айстр та городніх культур.

О.Ю. Савейко,
с. Хорішки, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39112, тел. (096) 771-24-75

...не гібридне насіння гарбузів, кавунів, динь. Висока врожайність, ідеальний смак.

Василь Васильович,
м. Київ, тел. (067) 419-14-70; (066) 078-16-35

...саджанці та чубуки винограду. Конверт – каталог.

Василь Іванович Кононов,
пров. Ясинуватський, 32, м. Авдіївка, Донецька обл., 86062, тел. (050) 575-47-92

...найдешевше насіння помідорів, огірків, кавунів, динь, гарбузів, баклажанів, квітів та ін.. В пакетах 25–50 насінин. 1 пакет – 1 гривня. Конверт – каталог.

В.С. Швець,
с. Політанки, Шаргородський р-н, Вінницька обл., 23542

...недорого гладіолуси і тюльпани. Саджанці горіха Ідеал.

Є.І. Вакулін,
с. Голубівка, Новомосковський р-н, Дніпропетровська обл., 51230, тел. (098)659-81-10

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду селекції Капелюшного, Крайнова, Загорулько та ін. Конверт – каталог.

Володимир Аполлінарійович Шпак,
вул. 60 років Жовтня, 55-а, м. Карлівка, Полтавська обл., 39500, тел. (05346) 2-46-47, (050) 304-15-42, E-mail : shpakvino@mail.ru

...для саду і городу забуті старі і нові сорти, картопля, жоржини, дерева, кущі, трав`янисті рослини (декоративні, лікарські, технічні та інші). Конверт – каталог.

Іван Матлай,
вул. Шевченка, 11, кв. 10, м. Броди, Львівська обл., 80600

...післяплатою насіння махорки для куріння "Герцеговина Флор" і "Дукат Кримський".

Олександр Платонович Ярмоленко,
тел. (066) 219-06-01

...павичі, фазани: золоті, алмазні, свайни, вухасті, королівські. Індики мисливські.

Тел. (097) 470-44-73, (067) 271-43-58

...плодовий розсадник "Вишенька" реалізує оптом та вроздріб поштою та самовивозом саджанці плодових, ягідних та декоративних культур (понад 200 сортів): смородину чорну, білу, червону (Краса Львова, Селеченська, Сластьона та ін.), аґрус (Уральський безколючковий, Сливовий, Берил...), малину (Ізобільна, Гордість та Краса Росії, Поляна, Феномен, Брусв`яна, Геракл...), ожину безколючкову, суниці (Королева Єлизавета, Єлизавета-2, Ольвія...), жимолость, гумі, виноград (Лівія, Софія, Віктор, Ювілей Новочеркаська...), фундук та ін.. Конверт – каталог.

А.Д. Драганов,
вул. К. Маркса, 34, смт Вільшанка, Кіровоградська обл., 26600, тел. (098) 245-08-70, E-mail:agrokg@yahoo.com

...тільки опт: дво-, трирічні саджанці аґрусу понад 20 сортів – по 10 грн., малина – 8 грн., смородина – 8 грн.

Андрій,
тел. (066) 354-01-54, agrokg.1@mail.ru

Плодова гілочка сорту Таруса

Чи існує "малинове дерево"?

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город", сьогодні я хотів би трішки розповісти про так зване "малинове дерево". Багато читаю журналів, газет, які розповідають про рослини. Також не пропускаю жодної реклами щодо якихось новинок. Особливу увагу приділяю малині, суниці і смородині. Оскільки я не новачок, мені легко розпізнати, де правда, а де вигадка. Отож поділюся і з вами знаннями, щоб ви не повторювали моїх помилок.

Останнім часом багато пишуть про малинове дерево. Що це таке? Насамперед, це майже звичайний сорт малини. Звісно, це моя думка. Хто вважає по-іншому, то він просто романтик, а в цьому нічого поганого немає. До так званого "малинового дерева" відносяться штамбові сорти малини: Крєпиш, Таруса, а останнім часом з'явився новий сорт Моніка. Всі вони російської селекції. Про Моніку нічого сказати не можу, оскільки вона тільки-но з'явилася в нас у культурі. Ці сорти схожі між собою. Відрізнити їх можна і візуально, але для цього потрібен досвід, оскільки різниця дуже не суттєва. Листя в одного сорту підняте до сонця трохи більше від другого. Без листя за виглядом пагона відрізнити неможливо. Ягоди також однакові, як сестри-близнюки. Смакові якості ідентичні. Величина ягоди також однакова. Різниця є в кореневій системі. Це дуже важливо, бо за цим показником на ринку легко розпізнати ці два сорти. У Крєпиша коренева система масивна і сильно мичкувата. Така коренева система забезпечує швидке розмноження сорту. Його частіше можна зустріти на ринку, ніж сорт Таруса саме через це.

У сорту Таруса коренева система більше нагадує корінь деревця. Цей сорт має гірші показники приживлення разів у два порівняно з Крєпишем. Через те він гірше розмножується, а це має суттєве значення, коли вирощуєш малину саме на ягоду. Хоча у сорту Таруса вищі показники стійкості до хвороб, що також важливо при вирощуванні ягід, садівники, які займаються вирощуванням садивного матеріалу, віддають перевагу Крєпишу. А нам більше підійшов сорт Таруса.

Хіба в цьому є щось дивне? Звісно, ні, оскільки у будь-якій справі найголовніше – рентабельність. Тому кожен вибирає сорт для себе. На мій погляд, обидва сорти майже рівноцінні. Культивувати обидва немає сенсу. Моя порада: виберіть один. При виборі сорту потрібно в першу чергу знати, наскільки ґрунт придатний до розмноження малини будь-яких сортів. Я не помилився, саме ґрунт. Є ґрунти, де малина зовсім не хоче розмножуватися, тоді сорт Таруса не підійде. Є ґрунти, де малинові насадження перетворюються у малиновий "килим", тоді не варто мати Крєпиша. Важить й те, чи використовуєте ви обприскування від хвороб, чи ні. Від цього також залежить, якому сорту віддати перевагу. Хоча, чесно кажучи, як на мене, в обох недостатня стійкість до хвороб.

Кущ сорту Таруса

Тепер основне запитання. А звідки взялася назва – "малинове дерево"? Самі сорти не мають ніякої схожості з деревом. Звичайні штамбові сорти. Штамбові – це ті, які не потребують опори за будь-яких умов вирощування. Вони дуже добре тримають ягоди, стебло може зігнутися під їхньою масою, але ніколи не поляже. А назва "малинове дерево" – це назва не сорту чи сортів, а методу вирощування штамбових сортів малини.

Цей метод полягає у наступному. Після того, як кущ відплодоносив, при вирізуванні пагонів, які відплодоносили, проводиться прищипування верхівки молодого пагона. Після того, як точка росту пагона була видалена, пробуджуються сплячі бокові пагони росту. Їх у цих сортів буває до 10 шт. Вони не мають великої сили росту і до осені сягають у довжину до 50 см. Восени після обпадання листя кущ малини нагадує маленьке деревце. Наступного року цей кущ дасть дуже гарний врожай, набагато більший, ніж кущ, до якого не застосовувався цей метод, звісно, за оптимального догляду. До цього оптимального догляду належить своєчасний полив за необхідності, обов'язкові хімічні обробки проти хвороб (обробки постійно проводяться після прищипування верхівки), підживлення куща. За такого догляду ці сорти дають супервржаї красивих ягід. На жаль, цей метод можливий тільки на родючих ґрунтах. У нас, наприклад, глинисті бідні ґрунти і цей метод нам не доступний, позаяк пагони цих сортів не ростуть вищі за 1 м і то в кращому випадку (паспортні дані сорту – 1,8 м). Самі розумієте, що до кінця червня пагін виростає лише до 50 см, а йому вже потрібно видалити точку росту. В даному випадку цей метод не ефективний.

На завершення хочу звернути вашу увагу на те, як потрібно читати рекламу. Перш за все під час прочитання реклами потрібно спитати себе: "А чи може бути це напевне?". Потім варто подивитися на ціну. Наприклад, "малинове дерево" – 30 грн. – це максимальна ціна, яку я зустрічав за ці сорти. Це ціна нового звичайного сорту. Отож, якщо це було б дійсно справжнє деревце, то за 30 грн. можна купити хіба що листочок . Такий саджанець коштував би не менше 300 грн., враховуючи новизну в перші 5 років, а то і більше. Потім особливу увагу потрібно звернути на опис тієї чи іншої рослини. Чим детальніший опис, тим краще. І найголовніше: потрібно пам'ятати, що хороші сорти не потребують розкішної реклами – вони рекламують самі себе.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Олександрівський р-н.,
Кіровоградська обл.

Такий вже той "Дім, сад, город" – прихильність у мене до нього, напевно, на все свідоме життя. Він і просвітитель, і порадник, і консультант. Перший номер за 1989 рік побував у мене в руках, напевно, сотню разів. Щоправда, час для більш глибокого спілкування знаходиться лише взимку. От і цього разу, шукаючи поради, знову натрапив на замітку під назвою "Легенди та дійсність про корисні рослини" (№1 за 2007 рік, автор В.В.Тибель). Прочитав дуже уважно і втратив спокій. Предмет неспокою – легенда друга.

Морошка – не дюшенея

Автор у легенді чи бувальщині оповідає історію, пов'язану з дослідженням Сибіру і Далекого Сходу. Як ілюстрація до легенди вміщена фотографія, на якій зображена дюшенея індійська з підписом автора замітки "Морошка на грядці". У текстовій частині легенди автор переніс на простори Сибіру та Далекого Сходу відому йому й зображену на фото дюшенею індійську. Ввівши цю рослину у легенду, автор описав її характерні ознаки (колір ягід, смак, подібність рослини до суниць), що було плодом його фантазії. Саме за змістом легенди молодий козак врятувався завдяки плодам дюшенеї.

Не усвідомлюючи того, автор позбавив істинну рятівницю молодого козака статусу легендарної рослини. Відповідь була в останньому реченні цієї легенди, яке я наведу дослівно: "А вже там мандрівник дізнався, що ягоди, які врятували йому життя, називалися місцевими жителями "морошка", або "дюшенея індійська". А ще ця рослина має назву "фрагія індійська". Так от, саме морошка була тією ягодою, що врятувала життя молодому козаку. Ототожнення морошки з дюшенеєю було помилкою автора.

Щодо дюшенеї і про місце її зростання наведу дані працівника Центрального ботанічного саду (Москва), кандидата сільськогосподарських наук Ю.М.Прохорової із публікації "Дюшенея индийская – почвопокрывное растение", "Цветоводство", №2 за 1977 рік, згідно якої природне місце зростання дюшенеї – Китай, Індія, Японія, острови Малайського архіпелагу, а як занесена і здичавіла вона росте у Західній Європі, Північній та Південній Америці, на Закавказзі.

А от із справжньою рятівницею молодого козака, що овіяна цією легендою, я і хотів би познайомити читачів.

Отже, морошка

Природне місце зростання – північна півкуля, зокрема, Північна Америка, Північна Європа, Західний і Східний Сибір, Далекий Схід, Камчатка, тобто, в тому числі, ті краї, де відбувалися події описаної легенди. В українській і російській мовах наукова офіційна ботанічна назва цієї рослини – морошка, а в білоруській – марошка. Латинська ботанічна назва – Rubus chamaemorus, тобто, ця рослина віднесена до роду малини (Rubus), а видова назва походить від грецьких "chamaei" – карлик і "morus" – шовковиця, або карликова шовковиця.

Морошка – багаторічна трав'яниста рослина з повзучим розгалуженим кореневищем, росте на сфагнових болотах. Листки цілісні, округлі по краю, з п`ятьма лопатями (схожі із кленом, явором). Квітки білі, поодинокі. Плоди – збірна кістянка, схожа на малину. Вони дуже смачні, солодкі, пахучі, за смаком і запахом не схожі на жодні відомі нам ягоди. Незрілі плоди червоні, а зрілі – оранжевого кольору, майже прозорі. Використовують їх як у свіжому, так і в переробленому вигляді (соки, компоти, варення тощо). Придатні як для звичайного, так і для дієтичного харчування. Крім цього, плоди, корінь і листя використовують як лікарські засоби ("Лекарственные растения СССР", автор – С.Е. Землинский, МЕДГИЗ, 1958, г. Москва).

Деяким нашим співвітчизникам, що їздять на заробітки (на збирання ягід) у Швецію, ця ягода добре відома. Адже сезон у Швеції починається зі збирання морошки, а заготувачі приймають її за цінами, у 5 разів вищими за чорницю.

Найближче від України місце зростання морошки – Білорусь. У цій країні вона занесена до Червоної книги Білорусі. У трьох місцях знаходження цієї рослини – "Єльцк", "Перебродський мох" і в Россонському районі – створені гідрологічні заказники.

Не чужа ця рослина і для нашої рідної неньки України. Про її зростання на околиці Дубровиці (Рівненська обл.) розповідав український ботанік-природодослідник Віллібальт Готлібович Бессер. Та від того часу минуло два століття. Ботанікам наступних поколінь, у тому числі й сьогоднішньому, невідоме місце зростання цієї рослини в Україні. У своїй брошурі "Сад волинських Афін" (видавництво Фітосоціоцентр, К., 2008 р.) професор Віктор Іванович Мельник вміщену фотографію із зображенням морошки дослівно підписав так: "Морошка (Rubus chamaemorus L.), яка була вперше виявлена в Україні В.Бессером і, ймовірно, зникла зі складу флори України". А так не хочеться вірити в цю гіпотезу! Тому на завершення.

Вельмишановні читачі журналу "Дім. Сад. Город", що проживаєте у поліському краї, придивіться до зображення морошки, яка додається до цієї замітки. Чи невідома вона вам?! Відгукніться! Допоможіть розвіяти цю гіпотезу.

І.Й. Матлай,
голова Галицько-Волинської спілки дослідників природи,
вул. Шевченка, 11/ 10, м. Броди,
e-mail: spiranthes@ukr.net

Живцювальник у... акваріумі

Для отримання кореневласних саджанців, зазвичай, використовують укорінені живці вибраних рослин. Роблять це, як правило, влітку, але ті, в кого є старий акваріум, можуть організувати такий процес і в холодну пору року. Однак, розповім про все докладніше.

До акваріума повітря подається від компресора в трубку, один кінець якої знаходиться біля дна ємкості, а другий виведений в середину плаваючого шматка пінопласту, розмір якого залежить від кількості живців, які укорінюють. У пінопласті потрібно зробити отвори, а між ними неглибокі рівчачки і встановити живці в отвори.

Бульбашки повітря лопатимуться, створюючи ефект туману. Мул, що підніматиметься з дна акваріума, заповнить отвори, в які встановлені живці, що сприятиме росту корінців. Підсвічування також прискорює розвиток корінців у живців, але пінопласт при цьому не повинен затуляти освітлення акваріума.

Отже, в такому живцювальнику створені практично ідеально умови для укорінення. За даного способу навіть кісточкові культури укорінюються майже на 100%, але для цього на живцях перед встановленням слід зробити в нижній частині борозенки.

Щойно з'являться корінці, живці відразу пересаджують у субстрат, який складається з рівних частин великозернистого піску й некислого (низинного) торфу. Для прискореного укорінення живці, зазвичай, замочують у слабкому розчині гетероауксину або корневіну.

Якщо ви почнете вкорінювати живці в середині лютого, то вже через місяць отримаєте на них корінці. Протягом березня–квітня такі живці можна вирощувати в кімнаті, а в травні, коли мине загроза заморозків, молоді рослинки висаджують у відкритий ґрунт: у шкілку або відразу на постійне місце. Однак слід враховувати, що не зміцнілі саджанці потребують притінення від прямих сонячних променів, особливо в спекотний літній день.

Застосувавши такий оригінальний спосіб живцювання, вже восени можна отримати повноцінні деревця, які практично нічим не відрізнятимуться від дворічних саджанців із розсадника.

І знову про родіолу рожеву

У "ДСГ" № 11 за 2010 р. була надрукована цікава й змістовна стаття про вирощування й лікування такою корисною лікарською рослиною, як родіола рожева. Я теж вирішив долучитися до цієї теми, бо протягом багатьох років вирощую цю дивовижну й цілющу рослину.

Однак, чимало дачників не вирощують на своїх ділянках родіолу рожеву лише тому, що за рекомендаціями з довідникової літератури зробити це досить складно. Але мало кому відомо, що існують і спрощені варіанти агротехніки. Особисто я давно застосовую простий, але ефективний спосіб вирощування родіоли рожевої, який полягає в наступному.

Протягом дачного сезону заготовляю листкову або дернову землю, використовую також парниковий, багатий на перегній ґрунт, але не цьогорічний. Значно ефективнішим буде той, що пролежав у компостній купі минулий сільськогосподарський сезон.

Ґрунт має бути пухким, я обов'язково просіюю його через сито, щоб не було сторонніх домішок – камінчиків, паличок, корінців тощо. Зберігаю цей ґрунт у сараї до зими, а в середині грудня заношу його в будинок. Коли він відтане, наповнюю ним ящик, на дно якого кладу поліетиленову плівку. Землю акуратно розрівнюю, злегка утрамбовую й висіваю насіння родіоли рожевої рядками або врозкид.

Присипаю насіння землею шаром 0,5 см і знову злегка утрамбовую. Ящик ставлю в поліетиленовий пакет, виношу його на подвір'я і закопую на ділянці в сніг, вибираючи для цього найзатишніше місце.

У другій половині лютого ящик відкопую, обтрушую від снігу, але плівку не знімаю. Так і заношу в поліетиленовому пакеті в теплу кімнату і ставлю на вікно. Коли земля відтане, роблю між нею і плівкою невеликий простір. У теплій кімнаті приблизно через 3–4 дні з'являються сходи родіоли рожевої. Тепер ящик можна вийняти з пакета. Уважно стежте, щоб земля в ньому не пересихала й обов'язково видаляйте бур'яни.

У перших числах квітня ящик із розсадою переношу в теплицю. В теплиці викопую ямку за розміром грудки землі в ящику і, взявши за краї плівки, всю розсаду відразу ставлю в цю ямку. Потім, обережно притримуючи однією рукою грудку землі, витягую плівку. Таким чином, розсада "переїжджає" на тепличну грядку. Через місяць висаджую її у відкритий грунт, де вона росте до весни наступного року, а потім сформовані рослини пересаджую на постійне місце.

Слід зазначити, що тим городникам, які не мають теплиці, варто почекати до кінця квітня – початку травня, коли розсаду можна буде відразу висадити у відкритий грунт. Поливати її треба у міру потреби.

М.С. Рітченко, *м. Луганськ*

Лікування саду після зими

Скоро настане весна. Найактивніша пора для садівників. З приходом весни у кожного садівника з'являється величезний список справ, які потрібно встигнути зробити в саду.

Одним з найважливіших завдань, які стоять перед садівником, є весняне обрізування саду. Дерева, кущі, виноградна лоза починають прокидатися від зимового сну. За станом гілок і бруньок, що набухають, можна судити про те, як дерево або кущ пережили зимові морози. Після проведення огляду дерев сильно пошкоджені морозом гілки вирізують повністю, а гілки із середнім чи слабким ступенем підмерзання необхідно обрізати на половину або на третину довжини для омолодження. Також слід правильно сформувати крону, щоб дерево було здоровим, отримувало максимум сонячного світла, могло дати високоякісний врожай.

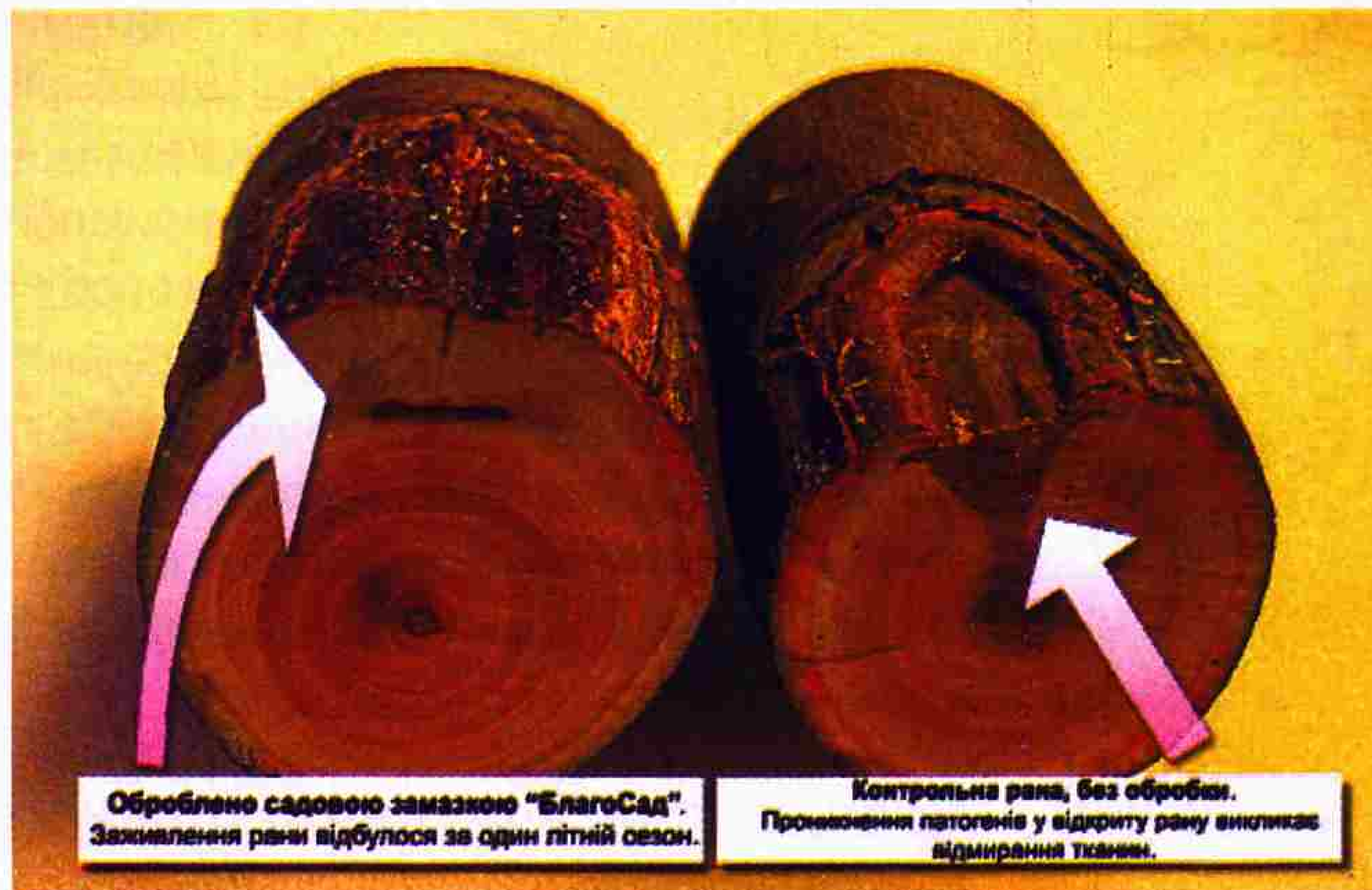

У той же час важливу роль відіграє лікування можливих травм, отриманих деревом у зимовий період – це морозобоїни, сонячні опіки, вітроломи і злами гілок від налипання великої кількості снігу, а також пошкодження кори зайцями або мишами.

Всі класичні книги з садівництва рекомендують обробляти рани на дереві садовим варом. Вибір садових варів у продажу зараз дуже великий і всі вони відрізняються за складом, ціною, консистенцією. Та й за своїм впливом на дерево теж різняться. Як вибрати найкращий садовий вар?

З цим запитанням ми звернулися до співробітника Інституту садівництва УААН, кандидата біологічних наук Володимира Васильовича Грохольського.

– Володимире Васильовичу, скажіть, будь ласка, що Ви можете порадити садівникам, які хочуть за допомогою садового вару допомогти дереву вилікувати різні травми та рани на гілках і штамбі?

– Основний висновок, який я можу зробити з мого більш ніж сорокарічного досвіду роботи із садовими варами, – це ні в якому разі не слід застосовувати в саду вари і замазки, до складу яких входять продукти нафтопереробки і мінеральні масла (петролатум, нігрол, автол, солідол, парафін, вазелін), а також каніфоль, оліфа тощо. Ці речовини не дають ніякої користі дереву, а часто навіть шкодять – утворюються хімічні опіки, некрози.

Ми спеціально проводили в Інституті садівництва дослідження сімнадцяти садових замазок і варів, наявних у продажу в спеціалізованих магазинах України. Дане дослідження було спрямоване на визначення ефективності таких засобів, їхньої здатності заживлювати рани й ушкодження. Дослідження проводили на плодових насадженнях Інституту садівництва УААН, а саме на яблунях сорту Рубінове Дуки. На 5–10-річних гілках яблунь гострим ножем робили штучні рани площею від 5 до 20 см^2. Частину ран було залишено необробленими для контролю. Сусідні ж з ними рани були оброблені тонким шаром (до 1 мм) досліджуваних садових варів і замазок.

Восени, після закінчення ростових процесів у деревах, за допомогою штангенциркуля проводили виміри ранових поверхонь і розраховували ступінь заростання як різницю між зарослою поверхнею і тією частиною рани, що не заросла.

Для кількісної оцінки ступеня заростання початковий розмір рани був прийнятий за 0%, розмір необробленої рани (контрольної) наприкінці періоду дослідження прийнятий за 100%. Таким чином, якщо показник ступеня заростання вище 100%, то це свідчить про те, що досліджувана замазка (вар) підсилює ростові процеси і дає позитивний ефект у порівнянні з природним заростанням. Якщо ж показник нижче 100%, то це свідчить про те, що даний садовий вар погіршує заростання, гальмує регенераційні процеси у рослині.

Узагальнені результати досліджень зібрані в таблиці, наведеній нижче.

Ефективність різних варів і замазок у загоюванні ран на дереві

Найменування садового вару (замазки)	Ступінь загоювання ран, %
1. Рана без обробки	100,0
2. Садова замазка "БлагоСад", Україна	151,1
3. Lac Balsam "Celaflor", Австрія	120,7
4. Malusan "Wundverschluss", Німеччина	103,4
5. Садовий вар "ВС-1", Україна	102,3
6. "РанНет", Москва, Росія	100,2
7. Замазка "Универсальная", Білорусія	96,0
8. "Funaben", Польща	95,9
9. "Садовый вар", Кострома, Росія	92,2
10. Вар садовий ПП "БМГ", Чернігів, Україна	90,5
11. Вар садовий "ВВ-Груп", Рівне, Україна	86,2
12. Замазка "Противораковая", Білорусія	78,8
13. Садовий вар "ДП Фарба", Україна	77,6
14. Вар садовий, м. Борисов, Білорусія	76,3
15. "Екобальзам", Польща	75,7
16. Садовий вар, Мурміно, Росія	62,6
17. Замазка "Живиця", Харківська обл., Україна	58,5
18. Садовий вар ТОВ "Фарба", Україна	52,1

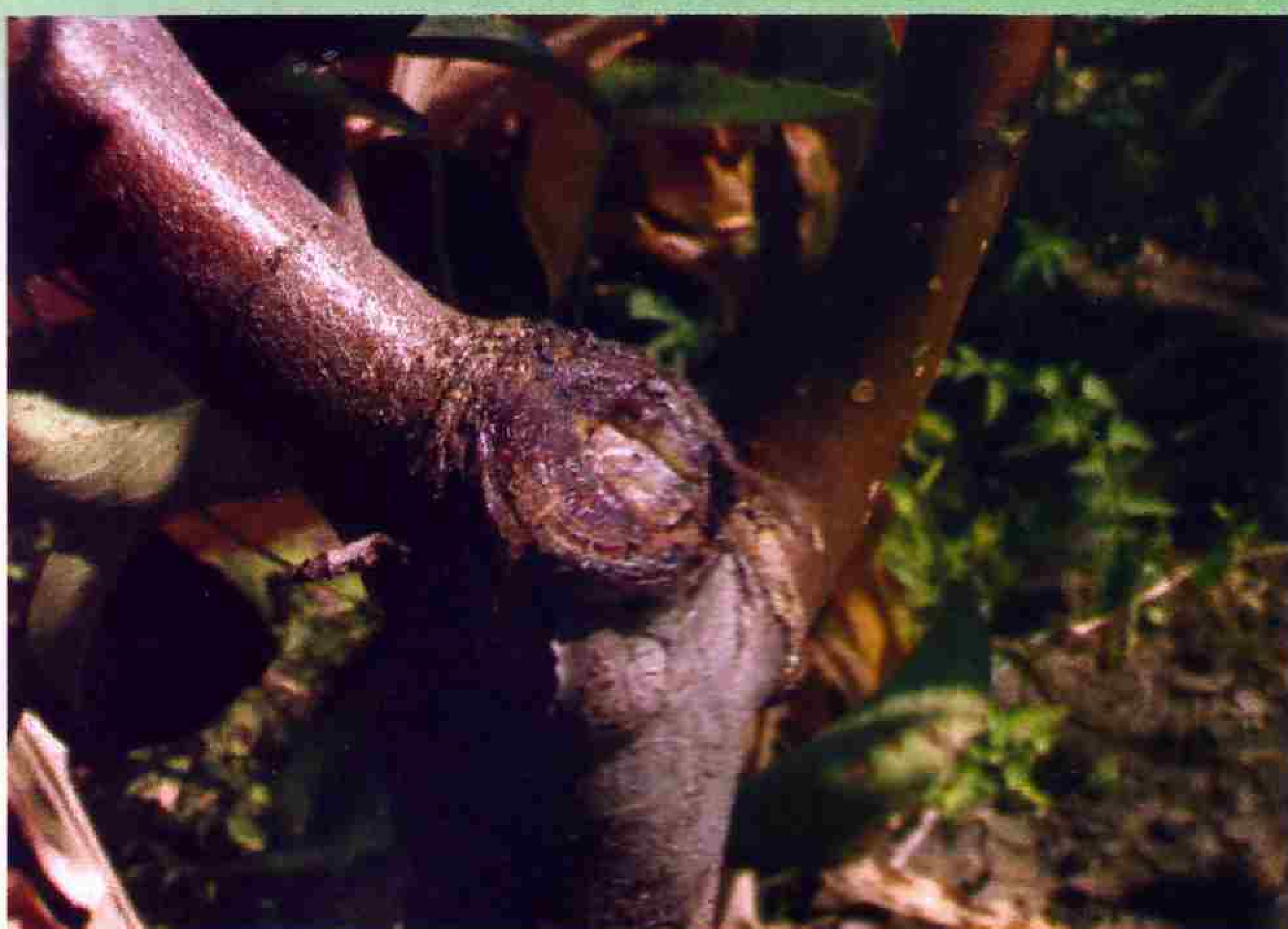

Таким чином, проведене дослідження 17 садових варів і замазок показало, що більшість наявних у продажу засобів для обробки ран на деревах не справляються зі своїм завданням, тобто їхня ефективність нижча навіть від природного заростання. Тож ці засоби ми не можемо рекомендувати для застосовування в саду, позаяк вони чинять негативний вплив на утворення калюсу та регенераційні процеси у дерева.

Ефективними виявилися лише п`ять засобів з тих, що брали участь у дослідженні. При цьому три з них мають ефективність, яка не набагато перевищує контроль, тобто майже не чинять позитивного впливу на каллюсоутворення. А щодо засобу "РанНет" з цієї групи, то результат 100,2% був отриманий з тієї причини, що даний препарат було просто змито дощем з рани, і, як наслідок, ніякого впливу на ростові процеси він не спричинив.

Відносно непогані результати показав засіб австрійського виробництва під назвою Lac Balsam "Celaflor". Тим не менш, слід зауважити, що розробники "Celaflor" основний акцент зробили на зафарбовуванні, маскуванні рани, а не стимуляції її заростання. Крім того, замазку "Celaflor" вкрай складно знайти у продажу в Україні.

Значно випереджає всіх конкурентів за ефективністю садова замазка "БлагоСад", що виробляється у Києві. Показник ефективності цієї замазки – 151,1%. Іншими словами, це єдина садова замазка, після застосування якої процес заростання ран прискорюється більш ніж у півтора раза. Слід зазначити, що більшість ран, оброблених садовою замазкою "БлагоСад", заростали повністю протягом 2–3 місяців.

Таким чином, я можу порадити садівникам використовувати садову замазку "БлагоСад" для загоєння ран на деревах та кущах, як найефективнішу з доступних на ринку України і одну з найефективніших у світі.

– А як Ви можете прокоментувати рекомендації щодо замазування ран на дереві звичайною олійною фарбою?

– Протягом багатьох років садівники для обробки ранових поверхонь на деревах використовували, та й зараз використовують звичайні олійні фарби на натуральній та синтетичній оліфі. Але слід зазначити, що ще близько 100 років тому ряд учених-садівників в Америці, вивчаючи дію на затягування ран у дерев свинцевих та цинкових білил, різних фарб, жовтої охри, кам'яновугільної смоли, асфальту на лляній олії тощо показали, що будь-яка з цих замазок затримує затягування ран, всі ці речовини, за винятком вару для щеплень, вбивають камбій під корою і цим збільшують рану. Вар для щеплень не вбиває камбій, але він затримує ріст каллюсу. (Хоу 1915, Кіль 1917, Вовк 1917, Дрінка та Інгем 1917). Свинцеві й цинкові білила характеризувалися міцнішим утримуванням на поверхні рани і певною мірою попереджали підсихання деревини.

На сьогодні для виготовлення олійних фарб дуже рідко використовують натуральну оліфу, а дедалі частіше застосовують композитні склади і специфічні розчинники, спирти, скипидар, ефіри та інші речовини, які мають отруйні для рослинних клітин властивості. Крім того, сама практика використання фарб для обробки ран на деревах неодноразово підтвердила безглуздість цього методу. Стимуляції загоєння рани не відбувається, а під шаром фарби зазвичай активно розвиваються спори грибків, гниє деревина.

Тож ми в своїх рекомендаціях утримуємося від порад застосовувати олійні фарби для покриття свіжих ранових поверхонь. У виняткових випадках, коли є старі великі рани, які вже не підлягають лікуванню, для запобігання утворенню дупел, їхню поверхню можна зафарбувати олійною фарбою.

А свіжі рани ми все ж рекомендуємо обробляти садовою замазкою "БлагоСад", яка виготовлена на основі фармакологічного ланоліну і містить біоферменти, фунгіциди, бактерициди. На сьогоднішній день вона застосовується не тільки у великих садах і на плодових деревах приватних господарств, а й у ландшафтних компаніях, ботанічних садах та заповідниках України.

– Дякуємо Вам, Володимире Васильовичу, за таку детальну інформацію, за науковий підхід до даної проблеми.

А щодо придбання садової замазки "БлагоСад", яка є найбільш ефективною для лікування ран на дереві, то рекомендуємо садівникам звертатися до магазину "Дім, Сад, Город", за адресою вул. Микільсько-Слобідська, 2-В, м. Київ, а також в інші садівничі магазини. Детальніше дізнатися про садову замазку "БлагоСад" можна в Інтернеті, на сайті www.blagosad.com

О.М. Бардаш,
м. Київ

Інтенсивна технологія вирощування суниці

Сучасне сільськогосподарське виробництво переживає не найкращі часи. Після постсоціалістичної розрухи на селі не всім вдалося знайти шляхи ефективного господарювання на землі. А тут ще й руйнівна сила світової економічної кризи. Але й за таких складних умов найталановитіші, вольові, енергійні, підприємливі люди добиваються успіху.

Про одного з таких та його підприємницькі здобутки на терені господарювання на землі ми й розпочинаємо розповідь у цьому номері "ДСГ" під рубрикою "Школа садівника-підприємця" – про фермера з села Горошине Семенівського району на Полтавщині Миколу Олександровича Дикуна.

Основним предметом господарювання Миколи Олександровича є галузь ягідництва. А головна ягідна культура на його фермерських ділянках – суниця садова. Їй ми й приділяємо основну увагу, залучивши до розмови самого М.О. Дикуна.

З чого і як все почалося?

Моє знайомство із суницею садовою, як об'єктом культивування, почалося ще в 2001 році. Тоді на моїй присадибній ділянці (випадково) з'явився новий цікавий сорт полуниці (як я її тоді називав).

Сорт мені сподобався, бо він вирізнявся з-поміж інших великою, смачною, транспортабельною ягодою. До того ж, вона була досить ранньою і прекрасно розмножувалася.

На той момент у мене була плодоносна ділянка біля хати площею близько 10 м^2, яка на осінь густо заросла молодими кущами. Тобто, матеріал для закладення маточної ділянки був. Виникла ідея зайнятися суничним бізнесом!

Про нюанси цього бізнесу мені було практично нічого не відомо. Але одне я знав напевно: все треба робити, дотримуючись сучасних інтенсивних технологій, адже тільки в такому випадку можна розраховувати на суттєву економічну вигоду (маю економічну освіту).

Так і почалося моє знайомство з інтенсивною технологією культивування суниці садової, або, як її ще називають, суниці ананасної (Fragaria ananassa).

Після кількох років заняття суничним бізнесом (методом еволюційного розвитку, тільки за рахунок своїх фінансових ресурсів) стало зрозуміло – справа вигідна, але якщо закладати відразу велику плантацію (за інтенсивної технології великою я вважаю ділянку більше 0,5 га), то, навіть вивчивши технологію, потрібно бути готовим до того, що в перший рік прибутку, скоріш за все, ви не отримаєте. А будь-який "не від'ємний" економічний результат має сприйнятися як успіх. Тобто, якщо у вас практичного досвіду ніякого (20 кущів суниці на дачі не рахується), то вам треба або наймати кваліфікованого досвідченого технолога-суничника (за наявності фінансових ресурсів), або розвиватися поступово, починаючи з 5–10 соток. Але, навіть за останньої умови, дуже бажано мати хоча б агрономічну освіту і здоров'я.

А взагалі, суничний агробізнес – цікавий! Чого вартий тільки вигляд плантації навесні в пору цвітіння, а тим більше – в пору плодоношення! Та й рентабельність обіцяє бути не меншою за 50%, а іноді й 100–200%! Звичайно, це за умови дуже серйозного підходу до справи. Але я тоді навіть не здогадувався, скільки різного роду проблем може виникнути у процесі реалізації цієї справи.

Закладання маточника суниці

Отож, почалося все з того, що восени 2004 року було висаджено у відкритий ґрунт близько 1500 молодих кущів суниці – був закладений маточник. (Відразу хочу зауважити: частина кущів загинула, більшість через те, що в них було слабке коріння. Не встигнувши до зими прижитися, вони померзли.)

Кущі висадили за схемою 0,25–0,3 х 1,2 м. Тобто, 0,25–0,3 м – відстань між кущами в рядку, 1,2 м – відстань між рядками (ширина міжряддя). Таким чином отримали приблизно 6 соток (0,06 га) маточника.

При садінні під кожен кущ було внесено перегній (точна доза невідома, приблизно – жменя). А навесні підживили селітрою з розрахунку 2 кг/сотку. Також під час садіння під кожен кущ було вилито близько 1 літра води.

Воду доводилося носити відрами від криниці, що знаходиться за 60–150 м від місця садіння (150–60 = 90 – довжина ділянки). Висадили розсаду за два дні силами чотирьох чоловік (маючи сьогоднішній досвід, розумію – можна було за 1 день, але багато залежить від наявності засобів праці, а ще краще – ефективних засобів праці).

Результат: маємо маточник площею 6 соток.

Технологія: відкритий незахищений замульчований ґрунт, без системи поливу.

Протягом наступного сезону на маточнику проводилися, починаючи з весни, такі роботи:

- обривання квітконосів навесні (для того, щоб рослини не витрачали енергію на плодоношення, а відразу "гнали" вуса);
- прополювання бур'янів, розпушувальне просапування (4 рази);
- полив за допомогою шланга (1-й раз – в середині літа під час посухи, 2-й раз – перед викопуванням саджанців).

Висновок: на маточних насадженнях дуже бажано мульчувати ґрунт (найпрактичніше – тирсою, бажано листяних порід), але невеликим шаром (1,5–3 см).

За рахунок цього досягається: менша кількість бур'янів, збереження вологи в ґрунті. Як наслідок – не потрібне розпушувальне просапування (тільки прополювання, бо бур'янів хоч і менше, але все ж будуть). Можна не поливати (мульча пропускає дощ, але не дає воді випаровуватися), хоча бажано (і краще) – крапельний полив. На замульчованій ділянці працювати зручніше, особливо після дощу – немає болота. І просто виглядає така ділянка естетичніше.

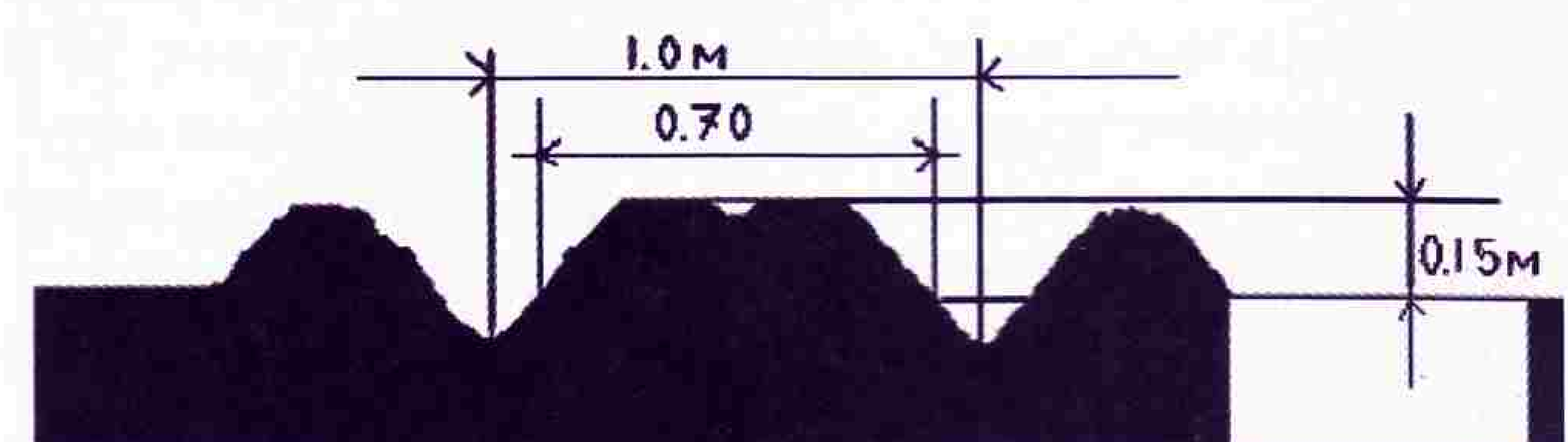

Рис. 1. Сформована гряда в розрізі.

Фото 1. Ручне укладання стрічки крапельного поливу.

Результат сезону – 6000 високоякісних (як мені на той час здавалося) саджанців з діаметром кореневої шийки (ріжка, коронки) близько 10–12 мм (наскільки я пам'ятаю, хоча я їх на той час не міряв). Цього результату "досягнули" аж на вересень, і, як було заплановано, потрібно було до 30 вересня висадити розсаду на товарній плантації. (На той час садіння суниці у вересні – першій половині жовтня було звичайним явищем для мене, як і для всіх аматорів-дачників. Хоча вже "проскакувала" інформація, що ці строки запізні.)

Підготовка до закладання товарної плантації

І от на початку вересня настала пора садіння товарної плантації, за яке ми взялися з великим ентузіазмом, розраховуючи, що наступного року вона порадує високим урожаєм – 20–25 т/га. Як і писали на той час друковані видання України, Росії та інші.

Плантацію планувалося посадити за всіма правилами інтенсивного ведення господарства.

Почалося все з того, що ділянка, на якій планувалося "нарізування" гряд для суниці, ще з весни була засіяна ріпаком (сидеральна культура для удобрення ґрунту). Десь в середині серпня ріпак, при висоті рослин 60–80 см, був приораний. Також з криниці була підведена вода (для крапельного поливу), куплена стрічка крапельного зрошення, фітінг, фільтр, спеціальні водорозчинні добрива, бак для фертигації, поліетиленова чорна плівка для мульчування гряд.

Настав час (десь у 10-х числах вересня) садити суницю. Але для цього ще потрібно було: сформувати гряди, укласти на кожну гряду зрошувальну стрічку, постелити плівку, зробити в ній отвори під суницю... От тут все і почалося... Ситуацію, яка склалася, вже зрозуміли, але відступати пізно!

Маючи трактор Т-25 і навісний культиватор для садіння-викопування картоплі, приступили до роботи. Закріпивши на культиваторі 2 лапи (до речі, були виготовлені спеціальні, розширені), поїхали експериментувати, і (о, диво!) – майже відразу вийшла гряда! Саме така, яку я собі уявляв! (Див. рис. 1).

Наступним кроком стало викачування качалкою брил та нерівностей на верхній частині гряди. Річ у тім, що нерівності на ґрунті перед колесами трактора відбивалися на гряді і її верхня частина також була нерівною. Спочатку це робили вручну, а пізніше качалку прикріпили до культиватора. Після вирівнювання поверхні гряди в неглибоку (2–3 см) канавку по центру була вкладена стрічка поливу (Ro-Drip), (фото 1).

Стрічку вкладають за напрямом току води (часто це показано на самій стрічці стрілкою) і крапельницями догори, що попереджає засмічення їх солями, піском. В кінці стрічка заглушується простим способом: відрізується невеличка її частина (5–8 см), кінець складається кілька разів, і відрізана частина натягується на нього. Дуже надійно, швидко і технологічно.

Фото 2. Укривання гряди плівкою.

Після цього гряда була накрита чорною поліетиленовою плівкою товщиною 100 мікрон з шириною полотна 1,0 м. Плівка натягувалася вручну (а також за допомогою ніг та інших частин тіла). Краї полотна плівки присипали також вручну лопатами. Суть процесу зрозуміла з фото 2.

Тут доцільно сказати, що плівку бажано максимально натягнути. Чим нижча температура повітря та вплив прямих сонячних променів, а отже і нагрівання полотна плівки, тим сильніше потрібно натягувати... Хоч на урожай це і не вплине, але з естетичної та практичної (прорізування отворів під садіння) точки зору – краще.

Наступним етапом стало прорізування отворів під садіння саджанців. Для цього миттєво були придумані та трохи згодом реалізовані два пристрої власної конструкції. Обидва, виготовлені із підручних матеріалів, слугують і досі.

Поясню: дерев'яний маркер (див. рис. 2), на "підошві" має 5 (6, 7) саморізів, вкручених у певній послідовності так, щоб була витримана схема садіння кущів (наприклад, 25х40 у шаховій послідовності). З його допомогою ми робили отвори-мітки на вкритій полотном гряді.

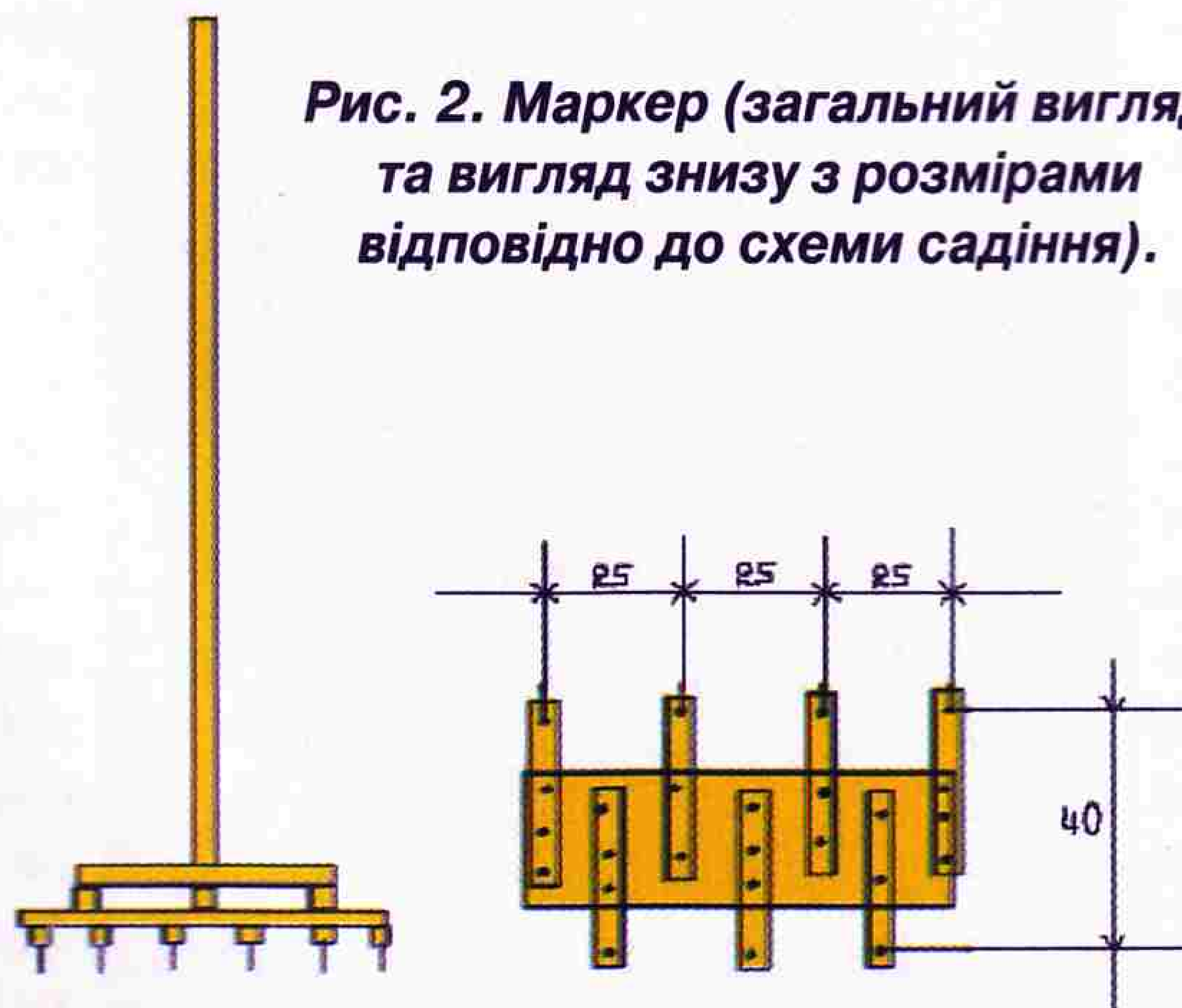

Рис. 2. Маркер (загальний вигляд та вигляд знизу з розмірами відповідно до схеми садіння).

Після цього задіяли інший пристрій, змонтований на базі дрелі Black&Decker. Робочим елементом стало "свердло" власного виробництва. Складається воно із прута з різьбою (довжина прута – 0,8–1,1 м), на якому за допомогою гайок та шайб закріплений дерев'яний брусочок, в торець якого прикручене саморізом лезо від шпалерного ножа. Точніше, частина леза, на якій є отвір (див. рис. 3).

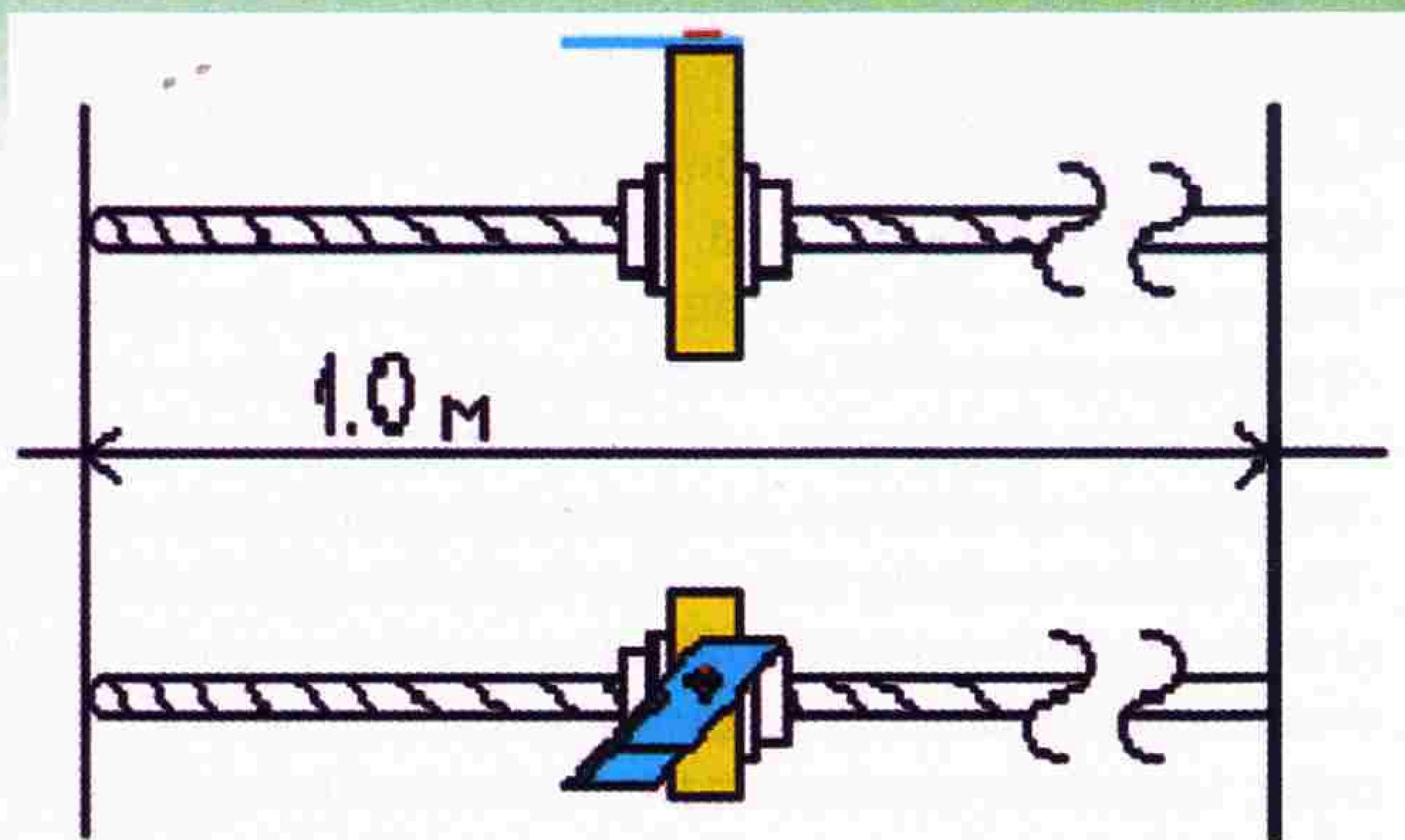

Рис. 3. Ніж для перфорації плівки.

Тут доцільно було б звернути увагу ще ось на що. На схематичному рисунку ви бачите, що брусок на штирі-осі закріплений не симетрично. Тобто, якщо лезо закріпити з іншого боку бруска, то відстань від нього до осі-штиря буде меншою. Таким способом, як ви вже здогадалися, можна вибирати діаметр отворів, які будуть вирізані на плівці.

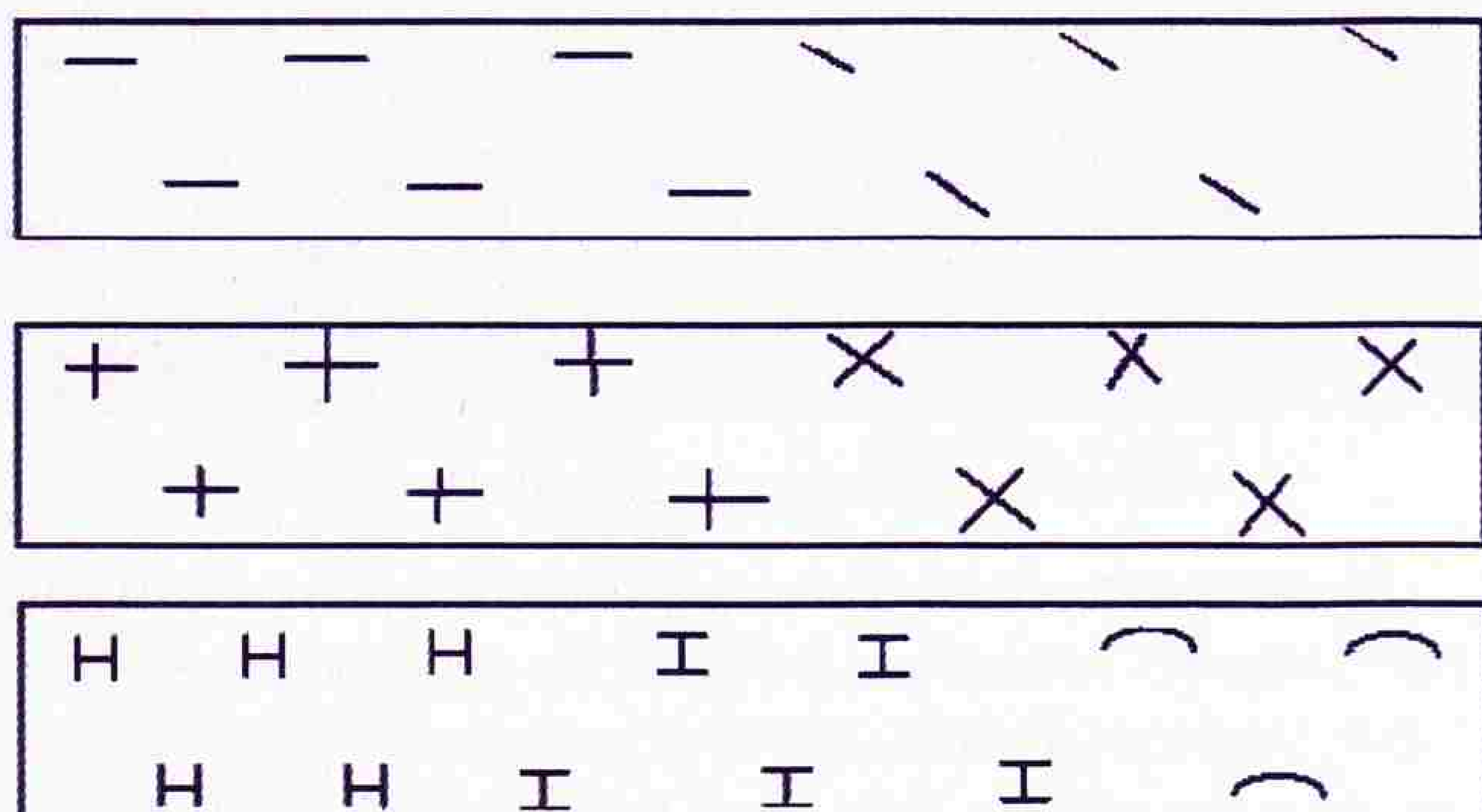

Рис. 4. Види розтинів плівки.

У перший рік у мене були отвори діаметром 80 мм. Садити було дуже зручно. Але, як показала практика, це трохи забагато – все ж ростуть бур'яни навколо куща суниці. Наступного року діаметр отворів зменшили до 60 мм. Садити розсаду стало менш зручно, але за рахунок того, що плівка має властивість розтягуватися, з цим можна миритися. Бур'янів менше, але все одно вони не зникли повністю.

Потрібно зауважити, що були спроби робити різної форми – прямі, хрестоподібні та інші надрізи (рис. 4).

Практика показала: найкращий варіант – круглий отвір. Також допустимі прямі та напівкруглі розрізи вздовж гряди, але садити в них незручно. Інші варіанти нетехнологічні – вимагають багато часу, зусиль, згодом рветься плівка тощо. Прямі розрізи доцільно робити тільки у випадку з агроволокном, але про це пізніше. Для поліетилену – тільки круглі.

Сам процес виглядає так: за допомогою маркера намічаємо, де мають бути отвори. Для цього беремо маркер у праву (ліву) руку і "штампуємо" по рядку, одночасно контролюючи результат. Бажано, щоб виходили дві рівненькі стрічки отворів. Коли всі гряди "проштамповані", приступаємо до

Фото 3. Розмітка та перфорація плівки.

прорізування отворів ножем. Рухаючись вздовж рядка, прорізуємо одну ближню стрічку. (Див. фото 3). Потім переходимо на інший бік і ріжемо іншу. "Вирізки" із плівки доцільно збирати у відро.

Садіння розсади на плантації

Наступним етапом є безпосереднє садіння розсади.

Тут існує багато нюансів. Все залежить від того, коли і яку розсаду маємо садити.

Це може бути власна розсада. Варіант порівняно дешевий, але часо- і трудомісткий.

Це може бути заморожена розсада "frigo". Найкращий і найшвидший варіант.

Це може бути розсада в контейнерах (касетна розсада). Доволі непоганий, але дорогий варіант.

Це може бути звичайна покупна розсада (рослини зазвичай з голими корінцями, без ґрунту). Варіант недорогий, але і малоефективний.

Розглянемо всі варіанти по порядку (про сорти ми поки що не говоримо).

Почнемо зі звичайної розсади. Звичайною я називаю розсаду, яка викопана з мінімальними залишками ґрунту на коренях (або зовсім голі корені), тобто з відкритою кореневою системою, і відразу є готовою до садіння в поточному ж сезоні. Це найпростіший та зазвичай і найдешевший спосіб. Але цей спосіб має багато недоліків. Найголовнішим є те, що кущі погано укорінюються, тим паче – без належного постійного поливу. А якщо врахувати, що така розсада буває готова тільки на кінець сезону (серпень–вересень), то, посадивши її в цю пору, наступного року ми не доберемо більшої частини врожаю. Це пояснюється тим, що рослина не встигає належним чином укорінитися і підготуватися до зими, закласти достатньо генеративних бруньок. А може і взагалі вимерзнути за холодної безсніжної зими. Ще одним негативом є те, що рослина матиме ТІЛЬКИ ОДИН ріжок, який плодоноситиме наступного сезону, а це далеко не максимальний врожай! Отже, цей варіант – крайній!

Багатьох недоліків попереднього варіанту можна уникнути, якщо самому виростити розсаду. Вигоди:

- не потрібно купувати, а отже мінімізуємо затрати;
- є можливість викопувати розсаду і відразу садити (самі, гадаю, розумієте, наскільки це позитивно для рослин);
- а найголовніше, є можливість пересаджувати розсаду відразу із грудкою землі, що майже абсолютно не травмує рослини!

Цим способом і була посаджена наша плантація в перший рік. А якщо застосувати пристрій власного виробництва для викопування розсади (був виготовлений спеціально під суницю), то процес взагалі стає доволі технологічним. (Див. фото 4).

Перед викопуванням розсади таким способом ґрунт на маточнику має бути добре зволоженим за день до викопування. В результаті викопування розсади таким пристроєм ми отримуємо акуратні циліндрики із стиснутого ґрунту з рослиною. Корені майже не трав-

муються і рослини не в'януть після садіння, навіть якщо залишити 3–4 листочки.

Ще один нюанс. Перед садінням таким способом потрібно зробити ямки, в які дуже зручно та швидко садити "циліндрики" з розсадою. Для цього я придумав пристрій – конус (див. рис. 5). Якщо ґрунт на гряді недостатньо вологий, потрібно доливати воду в ямки. До речі, якщо ґрунт добре зволожений, воду при садінні можна не наливати. Але це тільки при садінні з грудкою землі. В усіх інших випадках вода – дуже бажана.

Але для того, щоб садити власну розсаду, її потрібно ще виростити – весь процес "з нуля" займе від 1 до 3 років. Залежно від того, скільки саджанців ви придбаєте для закладання маточника і яку плодоносну плантацію потім збираєтеся посадити.

Фото 4. Викопування розсади копачем.

Для цього варіанту садіння також характерні попередні недоліки, а саме: неможливість отримати розсаду із 3–4 (буває, 5–6) "коронками" – тільки 1! А це, знову ж, – суттєвий недобір врожаю... Хоча, вийти на рівень 10 т/ га можна.

Варіант із "контейнерною" розсадою розглядати детально немає сенсу. Просто через те, що, скоріше за все, для великої товарної плантації ви не знайдете такої кількості розсади, а якщо і знайдете, то її ціна (тим паче – в Україні) не дозволить вам розраховувати на хоч якийсь прибуток. Найчастіше "контейнерна" розсада використовується в теплицях (захищений ґрунт) для вирощування позасезонної продукції та на підвіконнях аматорів.

Основним варіантом, на якому доцільно детально зупинитись, є садіння замороженої розсади "frigo". Голландці придумали дуже ефективний спосіб садіння. Його суть полягає в наступному.

Є маточник, на якому, відповідно до технології, вирощується розсада. Восени, після того як розсада повністю визріла і припинився процес вегетації (орієнтовно – листопад), за допомогою спеціальної техніки вона викопується. Навалом потрапляє на сортувальну лінію. Там її очищають від ґрунту (в т. ч. корені), обрізують листя та вуса, сортують за розміром (за діаметром кореневої шийки), в'яжуть у пучки, загортають у поліетилен, складають в ящики і заморожують за температури –2...–1,5°С. Так – саме заморожують. Таким чином зберігають розсаду до весни, або навіть до осені наступного року.

Найчастіше, таку розсаду садять протягом липня, це оптимальні строки садіння для отримання максимального врожаю в наступному році. Причому не тільки для розсади "frigo". Чим раніше посадите, тим вищий урожай матимете наступного року! Це просто...

Розсада "frigo" буває кількох типів, або класів: клас А, А+, WB.

Клас А має діаметр кореневої шийки 8–13 мм.

Фото 5. Утворення посадкових ямок конусом.

Клас А+ має діаметр кореневої шийки більше 14 мм.

Клас WB являє собою дорощену розсаду, тобто це дворічна рослина з діаметром кореневої шийки близько 20 мм і більше. Така рослина потенційно "розрахована" на максимальний урожай. Якщо з "frigo" класу А більше 5–6 т/га ви навряд чи отримаєте в рік садіння, то з "frigo" WB без проблем можна отримати 20 т/га в рік садіння. Але, як ви розумієте, WB значно дорожча, ніж А. Урожайність "frigo" класу А+ потенційно десь на рівні 10 т/га (плюс – мінус).

Можливо, ви зустрінете іншу класифікацію, але суть залишається та ж сама.

Отже, висновок можна зробити такий (якщо ви досі не зробили): розсада "frigo" на сьогодні є найкращим варіантом!

Це твердження я перевірив на власному досвіді. Посаджена навесні розсада А+ з діаметром ріжка 12–15 мм за літо "вигнала" ще по 2–6 ріжків!!! Діаметр їх сягнув 20–25 мм!!! Таким чином на осінь ми отримали кущі із 3–7 ріжками, і це не дивлячись на те, що кожен із кущів дав ще по 2–7 молодих розеток на вусах, які були вкорінені і висаджені на плантацію. На весну ці кущі забезпечили урожайність 20 т/га! А якби це були WB? А якби їм не дати пасинкуватися? А якби була безвірусна розсада? Уявляєте... ? Я уявляю!

Але не все так гладко, як здається на перший погляд. Посадивши на ділянці навесні (чи на початку літа) "frigo", будьте готові до того, що вам доведеться провести на цій ділянці весь свій час до осені, обрізуючи вуса, особливо, якщо у вашому ґрунті "море азоту".

Це у випадку, якщо плануєте отримати високий врожай наступного року.

Якщо ж ви хочете отримати врожай в рік садіння, будь ласка! Купуєте найкращу розсаду "frigo", садите, а через 50–70 днів отримуєте врожай! Це і є однорічна технологія. Таким чином ви маєте можливість регулювати строки отримання врожаю. Наприклад, садите в червні – урожай отримуєте в серпні!

Яка ціна на суницю в серпні? Висока! Якщо взагалі в цю пору ви знайдете суницю на ринку!

Строки від садіння до отримання урожаю залежать від сортів, які використовуються (ранні – пізні).

Отже, виходить все гарно і прибутково? Так. Але існує дуже серйозна технологія, яка відпрацьовується десятиліттями і постійно вдосконалюється. Більша її частина широкодоступна, але існує дуже багато нюансів та дрібниць, які відомі тільки досвідченим фермерам. А саме з таких дрібниць і складається високий врожай.

М.О. Дикун,
фермер

(Далі буде)

Вибір корови для присадибного господарства

Нині, на жаль, кількість корів у присадибних господарствах значно зменшилася. І на це є свої причини, одна з яких – невигідність утримання корови в присадибному господарстві. Але, якщо розібратися, то утримання корови в присадибному господарстві не може бути невигідним, головне тут зробити правильний вибір корови для присадибного господарства.

Погодьтеся, якщо корова в присадибному господарстві дає 8–10 літрів молока за день, а саме така тенденція спостерігається на сьогодні в більшості наших присадибних господарств, то утримання корови стає справді нерентабельним заняттям. Але, якщо корова дає за день 30–35 літрів молока, то утримання такої корови просто не може бути нерентабельним.

Так що ж необхідно зробити, аби у вашому присадибному господарстві з'явилася корова, здатна давати набагато більше молока, ніж 8–10 літрів за день? Насамперед, це – правильно вибрати корову під час купівлі. Але, як дізнатися, на що здатна ваша майбутня корова, адже не завжди щастить, купуючи корову, бути присутнім під час її доїння, а вірити на слово – собі буває не на користь.

Вибираючи корову для присадибного господарства, насамперед варто звернути увагу на зовнішній вигляд самої корови. Адже саме зовнішній вигляд може засвідчити майбутньому господарю про її здоров'я. Якщо волосяний покрив у корови м'який, рівний, гладкий, хода тверда, то це свідчить про її чудове здоров'я і таку корову можна сміливо брати для утримання у присадибному господарстві. Якщо ж волосяний покрив у корови тьмяний, твердий, скуйовджений, то це явна ознака того, що корова або хвора, або тільки-но перенесла важку хворобу, або утримувалася у доволі поганих умовах, що теж позначається на її здоров`ї, а відтак і на її молочній продуктивності.

Потім варто звернути увагу на будову тіла корови, від цього теж багато в чому залежить молочна продуктивність обраної вами тварини. Високопродуктивна корова обов'язково повинна мати об'ємистий живіт, міцний кістяк, велике вим'я. Для високопродуктивних корів обов'язковим є добре розвинуті легені й шлунково-кишковий тракт. Про розвиток легень тваринникові розкажуть ребра, які обов'язково мають проглядатися. Якщо ребра розташовані відносно широко одне від одного й мають трохи косе розташування щодо хребта – це явна ознака добре розвинутих легень.

Велике значення для молочної корови мають ноги. У корови із хворими ногами перебування на пасовищі спричиняє підвищену втому. Отож, замість збільшення надоїв у такої корови під час пасовищного утримання спостерігається значне зменшення надоїв молока, оскільки корова із хворими ногами більше часу лежить, а не пасеться. Також у високопродуктивних молочних корів обов'язково має бути тонка, еластична шкіра, яка повинна легко відтягуватися й збиратися у складки.

Ну, і, звичайно, вим'я. Для молочної корови – це основний показник. Багато хто, особливо початківці, вважають, що велике вим'я у корови – ознака якогось захворювання. І дарма. Велике вим'я – перша ознака високої молочної продуктивності корови. Природно, якщо вим'я такої величини, що воно досягає землі, тоді, справді, така корова хвора й вибирати її для утримання у присадибному господарстві, звичайно, не бажано. Дно вимені високопродуктивної молочної корови повинне закінчуватися на рівні скакального суглоба.

У корів вим'я буває трьох видів: чашоподібне, округле й трикутне або, як його ще називають – козяче, через подібність із козячим вим'ям тому, що особливо розвиненими є два задніх соски, тоді як у нормальної корови всі соски мають бути розвинені однаково й мати круглу або злегка конічну форму та довжину 7–9 сантиметрів. Оптимальною формою вимені є чашоподібна. Корови з таким вим'ям найпродуктивніші. Після доїння вим'я повинне значно зменшитися, на його задній частині мають утворитися складки. У малопродуктивних корів, навіть якщо в них велике вим'я, після здоювання воно не зменшується зовсім, що може свідчити лише про одне: корова погано роздоєна.

Особливу увагу під час вибору корови для присадибного господарства слід звернути на розвиток молочних вен. Відомо, що для того, аби у вимені утворився літр молока, через вим'я має пройти 500 літрів крові. Ось і думайте, в якому випадку більше крові пройде через вим'я: там, де молочні вени розвинені добре або там, де вони ледве проглядаються.

Гарна корова під час максимальних надоїв трохи втрачає свою вгодованість, це пов'язане насамперед з тим, що вона максимально використовує поживні речовини для утворення молока. Отож, якщо ви будете вибирати корову в пасовищний період утримання і вона буде гарно вгодованою, знайте: ця корова малопродуктивна, природно, якщо вона в цей час не перебуває у запуску.

Підійдіть до вибору корови для свого присадибного господарства з усією серйозністю, найкраще попросіть про допомогу досвідченого тваринника, і ви ніколи не будете розчаровані в тому, що взялися за утримання корови у своєму присадибному господарстві.

Із досвіду чеських господарів матеріал підготувала
Галина Коваленко

Як правильно підготувати корову до отелення

Тривалість нормальної тільності в корови триває 285 днів і для того, щоб не помилитися із днем отелення, необхідно завести календар тільності корови й уже по ньому стежити, коли має настати отелення.

Особливо відповідальним моментом треба вважати запуск корови. Запуск – це період за два місяці до отелення, коли корову не доять. За цей час організм корови відпочиває, відновлюється, поповнює запаси мінеральних речовин. Також останні два місяці тільності дуже важливі в процесі формування плода – у цей час плід завершує формуватися й організм корови повністю переключається на вигодовування плоду, що дає можливість одержати більш життєздатне потомство. Бажано, звичайно, щоб теля з'являлося на світ на початку весни, у березні–квітні. Це дасть можливість максимально здешевити його вигодовування за рахунок випасання на траві упродовж більшої половини року. Щоб домогтися цього, корову потрібно спаровувати в листопаді–грудні. Також якщо отелення планується на весну, корову легше запускати.

Щоб корова правильно запустилася, необхідно з її раціону вилучити соковиті і зернові корми і повністю перевести на годування сіном. Перші дні необхідно доїти стільки ж разів, скільки Ви доїли й до отелення, не видоюючи повністю. Потім зменшити кількість доїнь, а згодом припинити доїння повністю. Влітку ж процес запуску відбувається трохи складніше. Це пов'язано з тим, що на пасовищі корова разом із травою одержує всі необхідні речовини й мікроелементи в необхідних кількостях. Для зменшення вироблення молока на період запуску корову можна знову ж перевести на годівлю сіном, зменшуючи поступово періоди доїння. Після того, як завершився запуск корови, її необхідно поступово перевести на посилене годування для того, щоб корова почала набирати у вазі. Але особливо захоплюватися не слід – не варто перегодовувати тільну корову. Взагалі, вважається нормальним, коли корова за період тільності набирає у вазі додатково 65–75 кг.

У зимовий раціон корови необхідно ввести 13–15 кг свіжого сіна гарної якості, приблизно таку ж кількість соковитих кормів та 1,5–2 кг концентрованих кормів. Годувати корову бажано тричі на день. Напувати тільки чистою, злегка підігрітою водою. У жодному разі не можна давати тільним коровам несвіжу воду – це може зашкодити не тільки корові, але й плоду.

Приміщення для тільної корови завжди має бути чистим, сухим, без протягів, адже саме протяги можуть призвести до важких хвороб не тільки корови, але й плоду. Не рекомендується утримувати тільну корову на вологій бетонній підлозі без підстилки. Кращим варіантом вважається утримання корови в період тільності на товстій підстилці, яку слід постійно замінювати на чисту, а після отелення викинути. Також рекомендується в зимовий час виводити корову на прогулянки на 3–4 години за умови, що немає ожеледі.

Наостанок кілька рекомендацій – ніколи не кричіть на тільну корову, не лякайте її, навпаки, постійно розмовляйте з нею, гладьте її, почастуйте якими-небудь ласощами. Повірте, корова, як ніхто інший, відчуває турботу й обов'язково віддячить вам за вашу ласку та любов.

Раціонально годуємо теля

Коли у корови з'являється приплід, радості тваринника, зазвичай, немає меж. Але нерідко на цьому вся радість і закінчується. Адже, на мій погляд, для будь-якого господаря найрадіснішим моментом є підрахування прибутку від заняття своєю улюбленою справою. Як зробити так, щоб одержати від тваринництва в цілому й від вирощування телят зокрема прибуток?

Безперечно, що у годівлі варто надати особливої уваги переведенню теляти на годування грубими кормами. Цей перехід має бути плавним і починати його треба на 6–7-ий день життя теляти. Якщо цього не зробити, у теляти може сповільнитися розвиток рубцевого відділу шлунка, що може надалі погано позначитися на всьому розвитку. Найкращим рослинним грубим кормом є сіно. Але й сіно різне. Для теляти варто заготовити сіно найвищої якості. Для цього добре годиться сіно з різнотрав'я. Заготовлювати його найкраще до початку цвітіння, або ж на самому його початку. Також можна використати злаково-бобове сіно високої якості. Сіно теляті варто закладати 2–3 рази на день і спочатку класти потроху – 200 грамів, поступово збільшуючи дозу даванки.

Природно, що у весняно-літній період кращим кормом для теляти буде свіжа трава. Щоб теля добре росло й розвивалося, його треба із самого початку привчати до пасовищного утримання. Для цього годиться випасання на прив'язі. Випасати на початку треба 2–3 години на день, поступово збільшуючи час і довівши його до третього тижня до 10–11 годин.

На годування силосом варто переходити в чотиримісячному віці, стежачи за тим, щоб силос був доброякісним, не дуже кислим.

У перші дні життя теляти не слід захоплюватися концентрованими кормами, оскільки його організм виробляє мало необхідних ферментів і введення в раціон концентрованих кормів може тільки нашкодити молодому організму. Але вже із другого тижня життя можна сміливо вводити до раціону годування теляти концентровані корми, найкраще для цього використати спеціальний комбікорм для телят. З початком третього тижня життя теляті можна починати давати коренеплоди – моркву й варену картоплю у вигляді пюре. Моркву треба попередньо подрібнити і додати в молоко з розрахунку 70–120 грамів моркви в перші дні годування. У такій же пропорції варто давати й варену картоплю. З місячного ж віку можна вводити в раціон і інші соковиті корми – кормові буряки, брукву. Коренеплоди необхідно подрібнювати, щоб теля не подавилося, до піврічного віку. Ще хотілося б зупинитися на вигодовуванні телиць. Якщо ви хочете, щоб у вас у господарстві з'явилася у майбутньому гарна корова, випоюйте теличці до півлітра незбираного молока на день. Молочний період варто продовжити до 3–3,5 місяців. Також можна додавати до пійла молочні відвійки або інші замінники молока.

Поради польських тваринників записала

Галина Коваленко

Конкурс "Віртуози української кухні"

Дорога редакція журналу "Дім, сад, город"! Багато років передплачую ваш журнал і зберігаю у підшивках. Отримую багато корисної інформації. Кулінарні рецепти також використовую. Спасибі тим, хто надіслав. Дуже хочу, аби мої випробувані роками рецепти стали читачам у пригоді.

З повагою ***С.Я. Врублевська,***
Івано-Франківська обл.

Салат "Бутербродний"

Треба мати: 2 плавлених сирки, 2 яйця, часник, майонез, вершкове масло.

Плавлені сирки та яйця тремо на тертушці. Пропущений через часникодавку часник додаємо за смаком. Майонез також кладемо за смаком. Все добре вимішуємо і викладаємо у салатницю. Зверху посипаємо тертим на тертушці мороженим вершковим маслом. Такий салат, намащений на хліб, смакує на сніданок або вечерю.

Салат "Дари моря"

Треба мати: 1 банку будь-яких рибних консервів у власному соку, 1,5 склянки вареного й охолодженого рису, склянку зеленого горошку, 0,5 склянки подрібненої морської капусти – ламінарії, столову ложку майонезу.

Консерви викладаємо на тарілку, виймаємо кісточки і ретельно розминаємо виделкою. Додаємо рис, вимішуємо, додаємо столову ложку майонезу, горошок і морську капусту. Легенько вимішуємо, щоб на роздушити горошок. Викладаємо у салатницю, прикрашаємо зеленню.

Салат "Зимова радість"

Треба мати: пачку крабових паличок (240 г), 100 г будь-яких грибів, готових до вживання (консервованих або смажених), 0,5 банки консервованої кукурудзи, 4–5 круто зварених яєць, 1 ріпчасту цибулину, пучечок зелені (найкраще – цибуля). Майонез та сіль кладемо за смаком.

Крабові палички, яйця, цибулю дрібно нарізаємо, додаємо гриби та кукурудзу, заправляємо майонезом. Викладаємо у салатницю, прикрашаємо кукурудзою та грибами.

Проста запіканка із капусти

Треба мати: головку капусти, 3 яйця, склянку молока, 0,5 склянки панірувальних сухарів, 100 г тертого сиру.

Капусту варимо у підсоленій воді у великій каструлі до готовності. Потім розбираємо її на листочки, скручуємо їх трубочкою і щільно викладаємо на деко. Яйця збиваємо до густої піни, вливаємо молоко, всипаємо панірувальні сухарі, кладемо сіль, перець за смаком, рівномірно заливаємо капустяні рулетики. Зверху посипаємо тертим сиром і запікаємо у гарячій духовці, щоб оплавився сир і утворилася рум'яна шкоринка.

Плов

Треба мати: 750 г м'яса (баранини або телятини), 0,5 кг рису, моркви, 250 г цибулі, по 0,5 ст. л. зіри і барбарису, 1/4 столової ложки куркуми, середню головку часнику, по 1/4 чайної ложечки червоного й чорного меленого перцю, 0,5 столової ложки солі, 1 склянку олії.

Нарізаємо цибулю півкільцями й присмажуємо у великій кількості олії до золотавого кольору у вже добре розігрітому казані.

Додаємо м'ясо, нарізане невеликими шматочками, і моркву, порізану не довгою соломкою. Тушкуємо овочі з м'ясом 5–7 хвилин, не накриваючи кришкою.

Додаємо спеції: зіру, барбарис, куркуму. Солимо, перчимо, добре перемішуємо.

Наливаємо воду так, щоб лише злегка покривала м'ясо, накриваємо кришкою, тушкуємо 35 хвилин на середньому вогні.

Рис промиваємо 5 разів у холодній воді. Потім посипаємо м'ясо рисом, не перемішуючи. Вливаємо рівно стільки теплої води, щоб вона покрила рис на 2 см. Трохи присолюємо. Накриваємо кришкою й тушкуємо доти, доки рис не вбере воду.

У середину казанка кладемо цілу неочищену головку часнику, вдавлюємо її в рис. Дерев'яною паличкою робимо отвори для виходу пари. Готуємо плов під кришкою до готовності близько 20–25 хвилин.

Помішуємо рис лише тоді, коли страва буде остаточно готова.

Рулетики з курячої шкірки

Треба мати: 0,5 кг курячої шкірки (купити готову або зняти з курки), 2 склянки гречаної або рисової каші, 2 цибулини, 1 морквину, спеції.

Цибулю і моркву смажимо. З'єднуємо з кашою, вимішуємо, додаємо сіль, перець за смаком. Шкірку ріжемо на шматочки, зверху кладемо начинку і згортаємо рулетиком. Щільно викладаємо на деко. Змащуємо майонезом або сметаною і запікаємо у духовці до рум'яної шкоринки. До таких рулетиків смакуватиме гарнір із моркви у порційному посуді.

Гарнір із моркви

Треба мати 0,5 кг моркви, 4 яєчних жовтки, 0,5 склянки панірувальних сухарів, 100 г маринованих грибів, 1 столову ложку оливкової або звичайної рафінованої олії, склянку сметани, сіль, пучечок петрушки, смалець для змащування формочок.

Моркву тремо на тертушці, віджимаємо сік (його охоче випивають діти, та й господині він не завадить). Додаємо збиті яєчні жовтки, панірувальні сухарі, сіль і вимішуємо. Мариновані грибочки ріжемо (маленькі можна додати цілими). Вимішуємо разом з олією і розкладаємо у змащені жиром формочки. Запікаємо у гарячій духовці

20–25 хв. Готову моркву поливаємо сметаною та прикрашаємо гілочкою петрушки. При бажанні моркву можна викласти із формочки для кексів чи спеціальної кокотниці, у якій вона запікалася, на тарілку.

Варене м'ясо або риба в тісті

Треба мати: будь-яке м'ясо або рибу, сіль, перець, корінь петрушки, лавровий лист.

Для тіста треба мати: 200 г борошна, 2 яйця, 100 г води, 40 г олії (2 столових ложки), смалець або будь-який інший жир для смаження.

Будь-яке м'ясо або рибу варимо зі спеціями, охолоджуємо, чистими руками виймаємо кістки, нарізаємо приблизно однаковими шматочками.

Готуємо тісто: борошно змішуємо з жовтками, олією та водою. Потім вливаємо збиті в круту піну білки, солимо за смаком, зливаємо тісто у вузький посуд, щоб воно не розтікалося. Кожний шматочок м`яса наколюємо на виделку, занурюємо в тісто, злегка струшуємо і обсмажуємо з обох боків у киплячому жирі, поки тісто не набуде золотистого відтінку. Викладаємо на продовгувате блюдо, вистелене листочками салату. Це гостьовий варіант. А для домашнього вжитку можна обійтися без салату. Якщо є, прикрасьте гілочками петрушки та кружечками квашених огірків. У такому тісті можна смажити шматочки варених або сирих овочів, гриби.

Торт "Медівник"

Треба мати: 2 столових ложки меду, 2 чайних ложечки соди, 2 яйця, 0,5 склянки цукру, 100 г вершкового масла, 3 склянки борошна.

Мед довести до кипіння, всипати соду, перемішати і остудити. Додати збиті яйця, цукор, масло, борошно. Замісити тісто і розділити його на 5 частин. Розкачати і спекти 5 коржів. Змастити коржі кремом.

Крем готуємо так: 500 г сметани, 1 склянку цукру та 2 столових ложки коньяку ретельно збити вручну або у міксері. Прикрашаємо торт цукатами, попередньо зануреними у мед.

Локшина домашнього приготування

Треба мати: 400 г борошна, 4 яйця, 6–8 столових ложок води, 40 г масла для поливки, сіль за смаком.

Борошно просіяти, вбити в нього яйця, додати воду, сіль і замісити круте тісто. Розділити його на 3–4 частини, тонко розкачати й підсушити. Потім кожний пласт розрізати навпіл, посипати борошном, згорнути трубкою і на дощечці нарізати гострим ножем. Знову дати підсохнути. Закип'ятити воду у широкій невисокій каструлі, посолити, висипати локшину, закрити кришкою і варити до готовності. Потім відкинути на сито, облити холодною, а потім гарячою водою. Дати воді стекти, викласти на блюдо, полити розтопленим маслом або соусом. Подавати гарячою до м'ясних страв, овочів, яєчні. А ще можна готувати із локшиною молочні супи, заливши підготовлену локшину киплячим підсолодженим молоком.

***

Хочу розповісти про найкорисніший овоч – червоний буряк. Я його вирощую на вузьких грядках за технологією доктора Джекоба Міттлайдера.

За вмістом незамінних амінокислот буряк перевершує інші овочі. Серед амінокислот найкорисніша гама-аміноолійна кислота, яка сприяє обміну речовин головного мозку. До її складу входить і бетаїн. Ця речовина запобігає жировому переродженню печінки, а за вмістом заліза вона не має собі рівних. Отож, червоний буряк – мій улюблений овоч і я пропоную свої рецепти страв із червоного буряка. Вони корисні й прості у приготуванні.

В.В. Беспалов,
м. Миколаїв

Салат із червоного буряка

Треба мати: 1 буряк, 1 столову ложку оцту, 2 столових ложки олії, сіль, чорний мелений перець.

Буряк варимо, готовність перевіряємо, проткнувши тупим кінцем сірника. Коли буряк охолоне, чистимо, тремо на тертушці, заправляємо спеціями.

Буряк у сметані

Треба мати: 2 буряки (400 г), 100 г сметани, 1 цибулину, 1 корінь хрону, сіль, оцет.

Буряк запікаємо у духовці. Коли охолоне, нарізаємо тоненькими скибочками, додаємо потерті на тертушці хрін та цибулю. Заправляємо сметаною з оцтом і сіллю.

Буряк під майонезом

Треба мати: 2 буряки, 100 г майонезу, 3–4 зубки часнику, перець та сіль.

Відварений або запечений буряк потерти на тертушці. Посолити, притрусити перцем та подрібненим часником. Залити майонезом. Перед вживанням перемішати.

Смачного всім!

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город"! Оголошення на сторінках нашого журналу платні. Якщо ви бажаєте розмістити свої оголошення, вам потрібно переказати на розрахунковий рахунок № 26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанк", МФО 322012, код 25662848 по 3,00 грн. за кожне слово, враховуючи адресу, прізвище і телефони та рекомендованим листом надіслати текст оголошення і квитанцію про оплату на адресу редакції. Коли ви самостійно рахуєте свій текст, будь-ласка, враховуйте всі слова і знаки більше двох; номер телефону – як три слова.

До чергового номера включаються ті оголошення, що надійшли за місяць до випуску журналу. Всі тексти оголошень здаються до друку до 1-го числа кожного місяця.

Адреса редакції: вул. Заболотного, 19, м. Київ-680, 03680, МСП-680.

Придбати журнали "Дім, сад, город" за поточний та минулі роки, а також іншу літературу нашого видавництва можна на "Книжковому ринку" (станція метро "Петрівка", м.Київ). Ряд 100, місце 3.

Працюємо з 10 до 16 години щодня, крім понеділка.

У номері:

Щедра грядка

Допоможи собі сам

Ходімте в сад

Школа садівника-підприємця

Домашня ферма

„ДІМ, САД, ГОРОД"
виробничо-практичний журнал
№2, лютий, 2011 р.
Головний редактор
М. І. Халимоненко
Головний художник
Т. П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
А.М.Капітульська
Дизайн, верстка **Н.Х.Дець**
Комерційний директор **Г.А.Донець,**
Реклама **Н.В.Васильєва,**
тел.: (044) 223-38-17,
тел.: (044) 222-93-17,
E-mail:vgt@i.com.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т. І. Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 19.01.2011 р.
Загальний тираж 141 035 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП-680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».

Надруковано у друкарні Видавничий Дім "Високий замок".
м. Львів, вул. Вол. Великого, 2.
Тел.: (032) 237-47-02

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» — 21869.
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» — 90245.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» — 98881.

3 книжки за 18 грн + сумка у подарунок*

КНИЖКОВИЙ КЛУБ КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ

КАРТКА члена Клубу — **безкоштовний КАТАЛОГ** — **Розмір: 42x30x19 см**

3095 — *Д. Донцова та ін.* **Золота книга детективу** ~~59,90 грн~~ 6 грн

3192 — *Ю. Шилова* **Жіноча заздрість...** *М. Крамер* **Чорна вдова...** ~~62,10 грн~~ 6 грн

3671 — *А. Делаланд* **Десять байок смерті** ~~35,40 грн~~ 6 грн

3680 — *Ю. Стукалін та ін.* **Убий або умри!** ~~58,80 грн~~ 6 грн

3677 — *К. Паша* **Тінь мечей** ~~37,70 грн~~ 6 грн

3688 — *Х. Марторель* **Маска майя** ~~33,20 грн~~ 6 грн

3747 — *М.-Б. Дюпюї* **Сирітка** ~~28,80 грн~~ 6 грн

3637 — *К. Мейсон* **Пробудження пристрасті** ~~29,90 грн~~ 6 грн

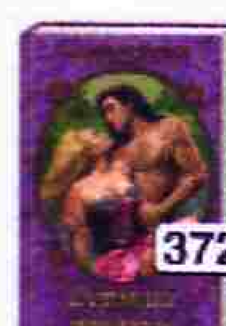
3723 — *А. Джонсон* **Зухвалий поцілунок** ~~29,90 грн~~ 6 грн

3746 — *Е. Квіз* **Негідник** ~~44,30 грн~~ 6 грн

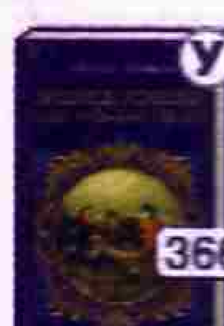
3663 — *О. Вишня* **Вишневі усмішки Заборонені твори** ~~37,70 грн~~ 6 грн

3131 — *Т. Шевченко* **Кобзар. Повна ілюстрована збірка** ~~55,40 грн~~ 6 грн

3211 — **1000 поздоровлень на всі випадки життя** ~~27,70 грн~~ 6 грн

3048 — **Дизайн і облаштування оселі** ~~27,70 грн~~ 6 грн

3520 — **Будівництво на вашій ділянці** ~~28,80 грн~~ 6 грн

3765 — **Урожайні теплиці та парники** ~~48,80 грн~~ 6 грн

3739 — **Вишиваємо ікони, рушники, покрівці, картини** ~~41,00 грн~~ 6 грн

3729 — **Самовчитель в'язання гачком** ~~29,90 грн~~ 6 грн

3625 — **Електрика, опалення і водопостачання вашого будинку** ~~33,20 грн~~ 6 грн

3700 — **Рибальські снасті та мисливське спорядження власноруч** ~~27,70 грн~~ 6 грн

3488 — **Ландшафтний дизайн** ~~47,70 грн~~ 6 грн

3219 — **Енциклопедія кімнатних і садових рослин** ~~38,80 грн~~ 6 грн

3420 — **Домашня випічка Енциклопедія смачних рецептів** ~~31,70 грн~~ 6 грн

3456 — **1000 рецептів домашніх заготівель** ~~33,20 грн~~ 6 грн

3693 — **Салати для свят і на кожен день** ~~31,00 грн~~ 6 грн

3726 — **Кращі рецепти домашньої кухні** ~~28,30 грн~~ 6 грн

3010 — **Домашня медична енциклопедія** ~~36,60 грн~~ 6 грн

3363 — **Найновіший довідник лікарських препаратів** ~~43,90 грн~~ 6 грн

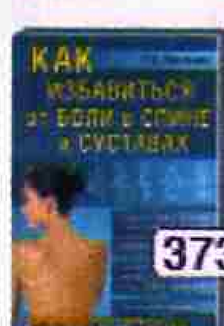
3731 — **Як позбавитись болі в спині та суглобах** ~~28,80 грн~~ 6 грн

3461 — **Візаж і макіяж** ~~45,80 грн~~ 6 грн

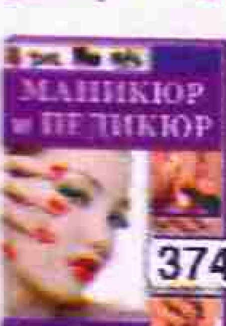
3748 — **Манікюр і педикюр** ~~44,30 грн~~ 6 грн

3703 — **Чудотворні молитви, замовляння та обереги** ~~28,80 грн~~ 6 грн

3365 — **Найповніший сонник** ~~42,80 грн~~ 6 грн

3691 — **Судний день Друге пришестя богів** ~~36,60 грн~~ 6 грн

3641 — **Таємниці і загадки історії та цивілізацій** ~~29,40 грн~~ 6 грн

3645 — **Атлас світу** ~~30,00 грн~~ 6 грн

3464 — **Як вивчити англійську всього за 7 днів** ~~35,60 грн~~ 6 грн

3521 — **Українська мова Сучасний довідник** ~~45,00 грн~~ 6 грн

3705 — **Англо-укр., укр.-англ. словник 60 000 слів** ~~44,30 грн~~ 6 грн

3735 — **Як захистити та відстояти свої права** ~~29,90 грн~~ 6 грн

3667 — **Люлі-люлі-люлечки. Казки на ніч** ~~33,20 грн~~ 6 грн

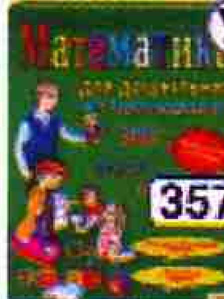
3578 — **Математика для дошкільнят** ~~36,60 грн~~ 6 грн

3263 — **Казки народів світу** ~~33,20 грн~~ 6 грн

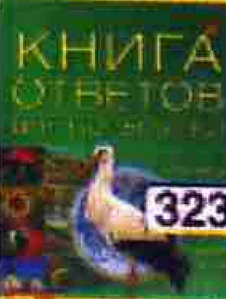
3238 — **Книга відповідей для чомучки** ~~48,80 грн~~ 6 грн

Увага! Внесіть дані про себе друкованими літерами та підпишіть заяву
Підпис: особи до 18 років мають засвідчити батьки

Книжки з позначкою (У) надруковано українською мовою

ЗАЯВА. НАДСИЛАЙТЕ НА АДРЕСУ КЛУБУ: а/с 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. Харків, 61001

1. Я, (П. І. Б) ....,
   записуюся до Книжкового Клубу (надалі Клуб) і згоден/згодна виконувати зобов'язання, зазначені в цій Заяві, протягом щонайменше 1 року; у період членства в Клубі щоквартально купувати хоча б один товар із клубного каталогу поштою, у магазинах Клубу або отримувати та оплачувати книжку, яку рекомендує Клуб.
2. Прошу надіслати мені 3 книжки за 18 грн, іменну картку, безкоштовний клубний каталог і подарунок – дорожню сумку. Я сплачую вартість іменної картки у розмірі 1 грн і вартість пакування та поштової пересилки замовлення у розмірі 9,50 грн.
3. Підтверджую, що я і члени моєї родини, які мешкають зі мною за однією адресою, не є членами Книжкового Клубу.
4. Інформація про заявника:

УКАЖІТЬ КОДИ КНИГ
1 | | | |
2 | | | |
3 | | | |
Разом: 18 грн

Прізвище |__________|
Ім'я |__________|
По батькові |__________|
Дата народження |__________|
Поштовий індекс |__________|
Область |__________|
Район |__________|
Місто, село |__________|
Вулиця |__________|
№ будинку |______| № квартири |______|

Залишайте номери своїх контактних телефонів та e-mail і отримуйте новини та гарячі пропозиції Клубу

дом. тел. |__________| код міста + номер телефону, всього 10 цифр
моб. тел. |__________| код оператора + номер телефону, всього 10 цифр
E-mail: |__________|
Дата заповнення |______| Підпис |✓______|

Вступайте до Клубу на сайті www.18.bookclub.ua та отримайте додатково подарунок до свого замовлення.
Код реклами: **PM DOS 0111**

Членом Клубу може бути тільки один представник родини, яка мешкає за однією адресою. Ви можете скористатися пропозицією про вступ до Клубу лише один раз.

Підписавши купон, я даю згоду на обробку, зберігання моїх особистих даних та використання їх з маркетинговою метою компанією «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».

НАШ КНИЖКОВИЙ КЛУБ ВІДКРИТИЙ ДЛЯ КОЖНОГО

- Кожний член Клубу щоквартально отримує поштою БЕЗКОШТОВНИЙ каталог, в якому представлено спеціальну добірку кращих книжкових новинок
- Ексклюзивні видання, доступні лише членам Клубу
- Розіграші цінних призів, в тому числі автомобілів, двічі на рік
- Знижка 10% від роздрібної ціни на книжки в мережі магазинів Клубу (про найближчий до вас фірмовий магазин дізнайтесь за телефоном (057) 783-88-88)

Все, що вам потрібно робити, це щоквартально купувати хоча б один товар із каталогу поштою або в клубній книгарні протягом одного року.

Щоб приєднатися до Клубу, зробіть 3 прості кроки

1 крок **Оберіть** 3 будь-які книжки за 18 грн

2 крок **Зробіть замовлення** будь-яким зручним для вас способом:

- **За телефоном:** (057) 783-88-88
- **Поштою, відправивши заповнену заяву в конверті на адресу Клубу:** а/с 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. Харків, 61001
- **В інтернет-магазині:** www.18.bookclub.ua
- **По e-mail:** support@bookclub.ua

3 крок **Отримайте** на пошті післяплатою своє замовлення, картку члена Клубу, безкоштовний клубний каталог та подарунок* – дорожню сумку

* Під подарунком мається на увазі придбання товару за 0,01 грн

www.18.bookclub.ua (057) 783-88-88